

Programma**a**begroting 2025 - 2028

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	4
Begroting in één oogopslag	6
Leeswijzer	14
Programmaplan	16
Programma 1 Samenleven	17
Vitaliteit	18
Zorg voor elkaar	22
Werk en inkomen	26
Opgroeien en opvoeden	30
Thuis als basis	34
Passende ondersteuning	37
Verbonden partijen	38
Beleidsindicatoren	39
Kaderstellende stukken	44
Wat mag het kosten?	45
Programma 2 Leefomgeving	49
Openbare orde en veiligheid	51
Mobiliteit	56
Gebiedsontwikkeling	58
Openbare ruimte	60
Duurzaamheid	66
Wonen	70
Verbonden partijen	72
Beleidsindicatoren	72
Wat mag het kosten?	75
Programma 3 Bedrijvigheid	77
Economie	78
Recreatie en toerisme	82
Erfgoed	84
Verbonden partijen	84
Beleidsindicatoren	85
Kaderstellende stukken	85
Wat mag het kosten?	86
Programma 4 Bestuur en Ondersteuning	87
Dienstverlenende overheid	88
Samenwerkende overheid	91
Rechtmatige overheid	94
Participerende overheid	99
Verbonden partijen	101
Beleidsindicatoren	101
Kaderstellende stukken	102
Wat mag het kosten?	103
Algemene dekkingsmiddelen	104
Overhead	105
Vennootschapsbelasting	105
Onvoorzien	105

Wat mag het kosten?	106
Paragrafen	108
Paragraaf Lokale heffingen	109
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	116
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	126
Paragraaf Financiering	136
Paragraaf Bedrijfsvoering	140
Paragraaf Open overheid	141
Paragraaf Verbonden partijen	143
Paragraaf Grondbeleid	157
Financiële begroting.....	162
Financieel overzicht van baten en lasten	163
Grondslagen begroting en meerjarenraming	163
Overzicht van baten en lasten	165
Verschillen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024	167
Programma 1 Samenleven	167
Programma 2 Leefomgeving	175
Programma 3 Bedrijvigheid	183
Programma 4 Bestuur en ondersteuning	185
Overzicht van incidentele baten en lasten	190
Structureel begrotingsevenwicht.....	194
Uiteenzetting van de financiële positie	196
Geprognostiseerde balans	196
EMU saldo	198
Investerings 2025-2028	199
Reserves en voorzieningen 2025-2028	201
Verloopoverzicht reserves.....	202
Overzicht van taakstellingen in begroting 2025-2028 Lisse.....	205
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld	205

Voorwoord

Beste lezer,

Met de nodige inzet ambtelijk en bestuurlijk is het gelukt u een sluitende begroting voor 2025 kunnen presenteren. Dat was niet gemakkelijk, gezien de financiële positie van Lisse en de opdracht die de raad bij de kadernota heeft meegegeven. Voor een sluitende begroting zijn dan ook flinke maatregelen nodig. Waarbij we hebben gekeken waar besparingen mogelijk zijn en welke werkzaamheden we later in de tijd kunnen uitvoeren. Hierbij hebben we 'het verdelen van de pijn over de hele maatschappij' als uitgangspunt genomen.

Uiteraard zetten we nog steeds in op het uitvoeren van het raadsakkoord waarvoor al de nodige opdrachten zijn gestart. Denk aan de verdere uitwerking en implementatie van het plan van aanpak dorpshart of het accommodatiebeleid waarover in 2024 een besluit wordt genomen. Verder gaan we in 2025 vanuit het mobiliteitsplan aan de slag met infrastructurele maatregelen zoals herinrichting van wegen, maar ook op campagnes bijvoorbeeld rond scholen. En we realiseren extra camperplaatsen voor het bollenseizoen 2025, waar mogelijk ook camperplaatsen die jaarrond toegankelijk zijn.

Koersvast

Koers houden, scherp aan de wind zeilen en dat alles in zwaar weer is tekenend voor het financiële beleid van de afgelopen jaren. Door constant kritisch te zijn op de eigen uitgaven, te zoeken naar besparingsmogelijkheden en het kostendekkend maken en houden van bijvoorbeeld afvalstoffenheffing en rioolafvoerrecht is het de afgelopen jaren gelukt financieel koersvast te zijn. En dat leek de goede kant op te gaan. Ondanks dat het realiseren van structurele besparingen van materieel belang veel inzet vraagt aan de voorkant en tijd nodig heeft qua besluitvorming en realisatie. Naast dat het bovendien voor onze inwoners, instellingen en ondernemers vaak best veel betekent.

Tegen de grenzen van mogelijkheden aan

Maar we lopen nu tegen de grenzen van onze mogelijkheden aan. Voor 2025 is de begroting sluitend, voor de jaren 2026 en verder lukt dit nog niet. Lisse is niet de enige gemeente die hier tegenaan loopt. Veel meer gemeenten komen vanaf 2026 in financieel zwaar weer. Lisse is voor ongeveer 60% van haar inkomsten afhankelijk van het gemeentefonds, de geldstroom van het Rijk richting gemeenten. Door het invoeren van een nieuwe verdeelsystematiek en door minder geld beschikbaar te stellen worden veel gemeenten hard geraakt. Omdat Lisse weinig vet op de botten heeft, raakt het ons extra. De lobby van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) richting het Rijk om te kijken naar oplossingen, heeft tot nu toe weinig effect. Rijk en gemeenten hebben nu afgesproken om zichtbaar te maken wat het effect is van de disbalans tussen 'taken en knaken' op de ambities van het kabinet, de ambities van gemeenten en de consequenties voor inwoners. Het gaat daarbij om de thema's: bestaanszekerheid, versterking van het voorzieningenniveau in alle gemeenten, aandacht voor de relatie tussen het zorgdomein en het sociaal domein en het versnellen van de woningbouwopgave. Wij volgen dit nauwlettend en blijven zelf doorgaan met het onder de aandacht brengen van de knelpunten via alle lobby kansen die we zien.

Voor Lisse betekent het rijksbeleid vanaf 2026 een structureel tekort. In 2026 gaat het om een bedrag van 2,8 miljoen euro, teruglopend naar 2,1 miljoen euro in 2028. Daarmee komt de uitvoering van onze wettelijke taken en grote maatschappelijke opgaven verder onder druk te staan. Denk daarbij aan de energietransitie, de uitgaven voor jeugdzorg of algemene zorgvoorzieningen. Om al deze opgaven op een goede manier uit te voeren is het noodzakelijk dat de taken en het beschikbare geld vanuit het Rijk in evenwicht zijn. Dat is nu niet het geval.

Pijnlijke keuzes nodig voor 2026 en verder

De financiële situatie dwingt ons tot het maken van pijnlijke keuzes. Daarover gaan we dit najaar

met de raad in gesprek. Eén van de maatregelen die het college nu al voorstelt is een extra verhoging van de ozb vanaf 2025.

Daarmee voorkomen we dat we eenmalig moeten interen op onze spaarpot en vangen we de komende jaren alvast wat van de pijn op door de lagere structurele uitkering van het Rijk aan gemeenten. We zijn ons ervan bewust dat dit geen populaire maatregel is, maar vinden het noodzakelijk dit voorstel toch te doen. Met een lichte verhoging zorgen we voor een beter meerjarenperspectief.

Daarnaast kijken we samen met andere gemeenten kritisch naar onze gemeenschappelijke regelingen (samenwerkingsverbanden van meerdere gemeenten voor de uitvoering van taken). Ook hier zijn pijnlijke keuzes voor de toekomst niet te vermijden.

Samen aan de lat

Steeds vaker gaan we met inwoners, verenigingen en organisaties in gesprek over hun zelfredzaamheid, hun eigen kracht. Wat kunnen mensen zelf en met elkaar oppakken? En waarvoor kun je dan wel bij de gemeente terecht? We moeten het met elkaar doen en staan samen aan de lat. Daarmee proberen we de pijn te verdelen. Door de besparingen zoveel mogelijk op een gelijkmatige manier te verdelen over de beleidsterreinen en doelgroepen.

Met de uitvoering van onze taken en de ambities uit het raadsakkoord gaan we aan de slag voor een gemeente waar we fijn kunnen wonen, werken en recreëren. Anders gezegd, met elkaar zorgen we ervoor dat iedereen mee kan doen.

Namens het college,
Kees van der Zwet, wethouder financiën

Begroting in één oogopslag

Begroting 2025 in één oogopslag

Lisse 2025: samen aan de lat

Hier vindt u een samenvatting van de begroting en onze plannen in 2025. De afgelopen jaren hebben we gebruikt om onze financiële positie te verbeteren. En dat leek de goede kant op te gaan. Maar omdat gemeenten de komende jaren fors minder geld krijgen vanuit het Rijk ontkenen we niet aan het maken van, soms pijnlijke, keuzes. Daarover gaan het college en de gemeenteraad dit najaar in gesprek. Daarbij proberen we zowel de besparingen als de lastenverzwaring voor inwoners zoveel mogelijk gelijk te verdelen. We moeten het met elkaar doen en staan samen aan de lat.

Het college van burgemeester en wethouders

Van kadernota naar Programmabegroting

De Programmabegroting 2025-2028 is stap voor stap tot stand gekomen. De Kadernota 2025-2028, die is vastgesteld op 3 juli 2024, vormt de basis voor deze begroting. Na het vaststellen van de kadernota hebben er een aantal nieuwe wijzigingen plaats gevonden. In de Begroting in één oogopslag beschrijven we dit proces en de uitkomsten van dit proces aan de hand van onderstaande tabel.

Financiën op hoofdlijnen en meerjarenperspectief

In het onderstaande overzicht is op hoofdlijnen zichtbaar dat het structurele begrotingssaldo in 2025 licht voordelig is. Daarmee heeft het college er vertrouwen in dat de provincie vasthoudt aan het repressief toezichtregime. Vanaf 2026 heeft de gemeente te maken met de spreekwoordelijke ravijnjaren. Met de voorstellen in deze begroting daalt de opgave in het meerjarenperspectief wel. Van € 4 miljoen negatief in 2026 en circa 3,7 miljoen negatief in de jaren 2027 en 2028, naar een structureel tekort van 2,9 miljoen in 2026 en 2,1 miljoen tekort in 2027 en 2028. Vanaf 2027 slaat ook de correctie voor incidentele baten en lasten om in een positief saldo. Dat geeft de gelegenheid om de structurele baten en lasten gelijk te lopen en niet meer rekening te hoeven houden met deze correctie. Daarmee wordt één van de doelstellingen uit de nota Toekomstbestendig begroten gerealiseerd.

Op hoofdlijnen is uit onderstaande tabel ook op te maken dat afzonderlijk voor de verschillende begrotingscategorieën is gewerkt om te komen tot een sluitend saldo en dat het is gelukt om de ontwikkelingen op de decentralisaties grotendeels op te vangen.

Bedragen x € 1.000, (-) min is een voordeel, (+) plus is een nadeel

Financiële ontwikkelingen 2025-2028	2025	2026	2027	2028
Saldo bij vaststelling Kadernota 2025-2028	1.161	4.038	3.781	3.698
Categorie 1 - Algemene middelen en loon- en prijsstijgingen	-171	-271	-271	-271
Categorie 2 - Ontwikkelingen decentralisaties	135	135	135	135
Categorie 3 - Autonome Beleidsontwikkelingen	-1.099	-1.020	-1.058	-916
Categorie 4 - Beleidsambities	-310	-90	-337	-330
Stand Begroting 2025-2028	-284	2.792	2.250	2.316
Correctie incidentele baten en lasten	263	81	-110	-174
Stand Begroting 2025-2028: structureel evenwicht	-21	2.873	2.140	2.142

Wat volgt is een algemene toelichting per begrotingscategorie op begrotingsposten hoger dan € 25.000.

Categorie 1 – Algemene middelen en loon- en prijsstijgingen

Tijdens de behandeling van de kadernota is gecommuniceerd dat gemeenten het eenmalig negatief effect door het versneld invoeren van een nieuwe indexatiesystematiek (op basis van Bruto Binnenlands Product) als korting op de algemene uitkering mogen dekken uit de algemene reserve. Voor de gemeente Lisse gaat dat uiteindelijk om een bedrag van ruim € 0,6 miljoen. Het college heeft er bij het opstellen van de begroting naar gestreefd om die onttrekking niet te hoeven doen vanwege de niet al te grote reservepositie van de gemeente Lisse. De solvabiliteit staat namelijk al langer wel onder druk. Met deze begroting is die onttrekking niet nodig. Tot slot, in de kadernota waren voor deze categorie een tweetal bestuurlijke afwegingen meegegeven. Hieronder is een toelichting gegeven op een verdere stijging van de OZB. Er wordt niet voorgesteld om de indexatie op materiële budgetten volledig of deels terug te draaien. Want daarmee wordt feitelijk financiële druk naar de toekomst alleen maar vergroot. Terwijl het beleid is om te komen tot een gezond financieel structureel evenwicht. Waarin ook noodzakelijke uitgaven voor de toekomst zijn geborgd.

1. Algemene middelen en loon- en prijsstijgingen		2025	2026	2027	2028
	Stijging OZB-heffing	-276	-276	-276	-276
	Taakstelling GR wordt niet gerealiseerd in 2025	100			
	Diverse mutaties indexaties	5	5	5	5
Subtotaal cat. 1. Alg. middelen en loon- en prijsstijgingen		-171	-271	-271	-271

- *Stijging OZB-heffing*

Bij de behandeling van de kadernota is door verschillende fracties aangegeven dat het verder verhogen van de OZB niet gewenst is en alleen als uiterst middel kan worden ingezet. Desondanks doen wij u nu dit voorstel. Daarvoor hebben wij drie redenen. De stand van de Algemene Reserve biedt nauwelijks ruimte om tekorten op te vangen. Daarbij kijken we ook naar de jaren 2026 en verder, waar we de tekorten flink zien oplopen. De trend dat gemeenten in Nederland in één keer nog veel grotere sprongen maken in de stijging van de OZB is niet wenselijk. Voor de gemeente Lisse zien we liever een gestage opbouw die minimaal nodig zal zijn. Ervan uitgaande dat het rijk niet met oplossingen komt voor de ravijnjaren. Tot slot is de stijging ook nodig omdat niet alle bezuinigen kunnen worden gevonden in het terugbrengen van het voorzieningenniveau. Er is een evenwichtige aanpak voorgesteld om tot een sluitende begroting te kunnen komen. Met een percentage van 3,7%. Daarmee komt het totale percentage voor 2025 en het meerjarenperspectief uit op 10%.

- *Taakstelling GR wordt niet gerealiseerd in 2025*

De taakstelling voor de gemeenschappelijke regelingen wordt in 2025 niet gerealiseerd. Vanaf het moment dat deze taakstelling is aangedragen door het college is het proces als volgt gelopen. De collegeleden hebben in hun rol van AB-lid of DB-lid het signaal afgegeven van de bestuurlijke wens van de gemeente Lisse. Om zodoende al draagvlak te vinden bij andere deelnemende gemeenten voor de koerswijziging. Daarbij is wel nadrukkelijk aangegeven dat een opdracht voor een taakstelling altijd langs de inhoud moet worden ingezet.

In het opvolgende jaar is, bij gemeenschappelijke regelingen die niet zelf al zijn ingegaan op het signaal, consequent in alle zienswijzen aan gemeenschappelijke regelingen de oproep kracht bijgezet. Door aandacht te vragen voor de moeilijke financiële positie van de gemeente Lisse en aan te sporen op het beperken van kosten. Collegeleden hebben intussen hun rol van DB- of AB-lid zo goed als mogelijk gelobbyd voor breder draagvlak en gestuurd op het beperken van verdere kostenstijgingen. Dat heeft ertoe geleid dat bijvoorbeeld het minimale scenario van versterking van de organisatie voor de veiligheidsregio is gekozen, de overschrijding van uren door de ODWH is teruggebracht, de kosten voor de belastingsamenwerking is geanalyseerd en alternatieven worden verkend en tot slot heeft Hecht als eerste gemeenschappelijke regeling een takendiscussie opgestart.

Daarnaast is vanuit een strategische positie in de werkgroep Financiële Kaderstelling Gemeenschappelijke Regelingen (FKGR) een proces ingezet waarbij een taakanalyse wordt uitgevoerd bij alle regionale gemeenschappelijke regelingen. Waarmee colleges en besturen van de gemeenschappelijke regelingen in dezelfde periode het gesprek over kunnen voeren. Wat de kans vergroot op dat meerdere gemeenten tegelijk keuzes maken over de taakuitvoering en dus over besparingsmogelijkheden.

Het college gaat ervan uit dat de taakstelling van € 100.000 kan en zal worden gerealiseerd gelet op bovenstaande interventies. Maar niet eerder dan vanaf het begrotingsjaar 2026. Dat bezuinigen niet eerder kunnen worden gerealiseerd heeft ook nog een andere reden. Bij heel veel gemeenschappelijke regelingen is in het verleden al bezuinigd op de organisatie/ bedrijfsvoering. Daardoor is er geen sprake meer van ruimte in de begrotingen en dus zal een korting op gemeenschappelijke regelingen gepaard moeten gaan met een inhoudelijke takendiscussie.

Categorie 2 – Ontwikkelingen decentralisaties

Beheersing van de kosten op de decentralisaties is er één van de lange adem. Zoals al vaker door het college is toegelicht. Zo ook bij de kadernota. Veel bestuurlijke en inhoudelijke inspanningen worden er gepleegd om grip te krijgen en te kunnen sturen. Maar niet zonder dilemma's en barrières. Vanwege onder andere de gedwongen samenwerking en afstemming met andere gemeenten in regionaal verband en omdat het om kwetsbare doelgroepen gaat die de gevolgen van sturing op kosten ondervinden.

Bij de kadernota zijn een drietal bestuurlijke afwegingen meegegeven. Bij deze begroting is er invulling gegeven door opnemen van een taakstelling op Wmo. Met de provincie is afstemming geweest of de gemeente nog een bedrag mocht opnemen die al wel in de Voorjaarsnota is genoemd voor 'Rechtvaardige risicoverdeling Wmo'. Maar deze was nog niet opgenomen in de meicirculaire en wordt verwacht bij de septembercirculaire. De provincie heeft aangegeven dat er alleen voor kan worden gekozen om de gehele septembercirculaire op te nemen in de begroting en niet een aspect ervan. Daarom kan er in deze begroting nog geen rekening worden gehouden met deze extra middelen vanuit het rijk.

2. Ontwikkelingen decentralisaties		2025	2026	2027	2028
	Begroting 2025-2028 Jeugdzorg via SOz	550	550	550	550
	Programmamanager Jeugdhulp (Katwijk)	18	18	18	18
	Maatschappelijke Zorg; verwerking inkomsten andere gemeenten	-283	-283	-283	-283
	Besparing Wmo	-150	-150	-150	-150
Subtotaal cat. 2. Ontwikkelingen decentralisaties		135	135	135	135

- Begroting 2025-2028 Jeugdzorg via SOz

Het is staand beleid om aan te sluiten op de begroting van gemeenschappelijke regelingen. De begroting 2025-2028 Jeugdzorg via SOz is daarom opgenomen. Dit heeft geleid tot een kostenverhoging van € 550.000. Dit wordt o.a. veroorzaakt door de kosten van het Landelijke Transitiearrangement en een stijgend beroep op de jeugdzorg. Bij het opstellen van de Kadernota 2025-2028 was de vastgestelde begroting voor de jeugdzorg via SOz nog niet beschikbaar.

- Maatschappelijke Zorg; verwerking inkomsten andere gemeenten

De Maatschappelijke Zorg is een omvangrijke decentralisatie waarbij taken moeten worden overgenomen van de centrumgemeente Leiden. Hierin werkt de gemeente Lisse samen met omliggende gemeenten. Lisse en de omliggende gemeenten maken allemaal kosten die verrekend worden met de inkomsten die worden ontvangen vanuit de gemeenten Leiden. Aangezien Lisse hogere uitgaven heeft voor 2025 en verder, worden hierbij de inkomsten voor 2025 en verder bijgesteld, zodat baten en lasten budgettair neutraal in de begroting zijn opgenomen. Jaarlijks worden de inkomsten en uitgaven geactualiseerd en verwerkt in de begroting.

- Besparing Wmo

Al enige tijd wordt met de ISD en in afstemming met de raad gewerkt aan mogelijkheden om te kunnen besparen op de Wmo. Het is mogelijk om een besparing voor de Wmo op te nemen. Inmiddels heeft het dagelijks bestuur op 29 augustus jl. hierover zelfs concrete besluiten genomen, die ingaan op 1-1-2025. Na het vaststellen van de gemeentebegroting zal de ISD gevraagd worden een begrotingswijziging op te stellen, waarin de besparing is verwerkt.

Categorie 3 – Autonome beleidsontwikkelingen

Bij de kadernota was het saldo op deze categorie beperkt negatief. Maar werden er wel voor een aantal begrotingsposten onttrekkingen uit de Algemene Reserve voorgesteld. Het is gelukt om de druk op de Algemene Reserve te verlichten door voor sommige posten dekking te vinden binnen de bestaande begroting. Daarnaast zijn er diverse actualisaties doorgevoerd op basis van geplande

werkzaamheden die ingrijpen op investeringen, kredieten en reguliere budgetten. Waar mogelijk is oud voor nieuw en onderbesteding opgevoerd en konden de taakmutaties uit de meicirculaire vrijvallen.

3. Autonome beleidsontwikkelingen		2025	2026	2027	2028
	Afval - actualisatie	-384	-394	-394	-396
	Bouwleges - actualisatie	-350	-300	-300	-300
	Kapitaallasten - actualisatie	-85	-106	-73	84
	Landelijke aanpak adreskwaliteit (LAA)	45	45	45	45
	Leerlingen- en jeugdhulpvervoer: verlaging benodigd budget	-29	-29	-29	-29
	Inkomsten onderwijsachterstandenbeleid - actualisatie	-96			
	Riolering - actualisatie	28	-23	-57	-65
	Vrijvallende Taakmutaties meicirculaire	-109	-96	-97	-103
	Uitvoering leegstandsverordening: capaciteit jurist handhaving	35	35		
	Verwerking amendement BOA conform raadsbesluit	-78	-78	-78	-78
	Kostenbesparingen subsidies	-47	-47	-47	-47
	Paspoortenpiek	-17	-17	-17	-17
	Diversen	-12	-10	-11	-10
Subtotaal cat. 3. Autonome beleidsontwikkelingen		-1.099	-1.020	-1.058	-916

- *Afval - actualisatie*

De inkomsten en uitgaven van Afval zijn geactualiseerd in de begroting 2025. Voor de uitgaven zijn de extra uitgaven voor het verwerken van lachgasflessen, overhead en BTW verwerkt. De inkomsten zijn geactualiseerd en stonden eerder niet volledig opgenomen in de begroting. Dit heeft geleid tot een positief effect op de begroting. De uitgaven en inkomsten afval zijn nu kosten neutraal opgenomen in de begroting.

- *Bouwleges - actualisatie*

De bouwleges zijn geactualiseerd op basis van de laatste meerjaren prognoses van de aanvragen van de bouwvergunningen. De prognoses laten een stijging zien van aanvragen en dus ook een hogere opbrengt aan leges.

- *Kapitaallasten - actualisatie*

Het investeringsplan is geactualiseerd op basis van de realisatie bij de Programmarekening 2023 en de voortgang in 2024. Dit heeft geleid tot lagere afschrijvingen en rentelasten.

- *Landelijke aanpak adreskwaliteit (LAA)*

Gemeenten moeten meewerken aan de Landelijke aanpak adreskwaliteit en daarmee ook voldoen aan de toenemende wettelijke vereisten. Tijdens het werkbezoek van het expertteam HLTsamen aan team Burgerzaken is onder andere over deze ontwikkeling gesproken. Inmiddels is uitgewerkt wat voor de drie gemeenten nodig is om aan deze wettelijke vereisten te kunnen voldoen. Het effect voor de gemeente Lisse bedraagt € 45.000. In de septembercirculaire 2024 zijn voor de LAA extra inkomsten beschikbaar gesteld.

- *Leerlingen- en jeugdhulpvervoer: verlaging benodigd budget*

Het benodigde budget voor leerlingenvervoer is verlaagd o.b.v. ervaringscijfers die zijn geanalyseerd. Dit heeft voor 2025 en verder geresulteerd in € 29.000 lagere lasten.

- *Inkomsten Onderwijsachterstandenbeleid*

Op basis van de te verwachten lasten en baten zijn de budgetten voor onderwijsachterstandenbeleid bijgewerkt. Door zo mogelijk terughoudend te zijn met nieuwe uitgaven heeft dit geresulteerd tot

het terugdringen van het tekort op de OAB met een bedrag van € 96.000, waardoor nu de verwachte rijksbijdragen gelijk zijn aan de uitgaven.

- *Riolering - actualisatie*

De inkomsten en uitgaven van Riolering zijn geactualiseerd in de begroting 2025. Dit heeft geleid tot een kleine wijziging in de begroting. Het effect op de lokale lastendruk is hierdoor dan ook minimaal.

- *Vrijvallende Taakmutaties meicirculaire*

In de meicirculaire van de algemene uitkering is een extra uitkering ontvangen voor een aantal taken. De uitgaven van deze taken zijn al op diverse plekken opgenomen in de begroting. De reservering van deze uitgaven vanuit de meicirculaire komt hiermee te vervallen.

- *Uitvoering leegstandsverordening: capaciteit jurist handhaving*

In de raad van september is een voorstel aangenomen voor de uitvoering van de leegstandsverordening. Conform het voorstel wordt er capaciteit gevraagd voor de jaren 2025 en 2026. Waarna de raad opnieuw op basis van een evaluatie zal kunnen beoordelen of de taak dan stop of wordt gecontinueerd.

- *Verwerking amendement BOA conform raadsbesluit*

Bij de Begroting 2024 is een voorstel gedaan voor uitbreiding van BOA's. Middels een amendement van de raad is het aantal teruggebracht van twee naar één BOA. Met deze post wordt het amendement meerjarig verwerkt vanaf 2025.

- *Kostenbesparingen subsidies*

In de volgende paragraaf wordt gerapporteerd over de realisatie van de strategische opgave op subsidies. In de uitvoering van die opdracht is uiteraard over de breedte gekeken van deze kostensoort. Daarbij is vastgesteld dat voor € 47.000 een bedrag kan worden afgeraamd. Dit is deels doordat indexering niet volledig nodig is geweest en deels het verschil tussen de daadwerkelijke aanvragen voor 2025 en het beschikbare bedrag.

- *Paspoortenpiek*

In de kadernota 2025 is extra budget aangevraagd voor het kunnen opvangen van de paspoortenpiek. De inkomsten en uitgaven sloten daarin niet volledig. Aan de raad is toegezegd dat er kritisch zou worden gekeken om kosten te kunnen drukken. Dit heeft ertoe geleid dat er niet een extra avond de winkel open is gezet, maar alleen de vrijdagmiddag. Hiermee worden kosten voor de receptie bespaard voor een bedrag van € 17.000. De uitvoering wordt verder gemonitord en volgend jaar zal opnieuw de begroting zo mogelijk worden bijgesteld.

Categorie 4 – Beleidsambities

Bij de kadernota bestond er nog een opgave van € 112.000. De voornaamste bestuurlijke afweging was om voorstellen te dekken middels oud voor nieuw en anders de beleidsambities te heroverwegen. Met de acties die in de zomerperiode zijn uitgevoerd is het gelukt om diverse posten bij te stellen in de begroting. Daarmee komt het resultaat voor deze categorie uit op een positief bedrag van € 310.000. Waarmee dan ook nog ruimte is gevonden voor projectbudget voor de regionale economische agenda waarvoor de nieuwe Economic Board aan de lat staat.

4. Beleidsambities		2025	2026	2027	2028
	Projectbudget Economic Board Duin- en Bollenstreek	160	160	PM	PM
	Verlagen onderhoudsbudget groen	-75	-75	-75	-75
	Verlagen onderhoudsbudget civiele kunstwerken	-15	-15	-15	-15
	Verlagen onderhoudsbudget wegen	-300			
	Mobiliteit: dekken mobiliteitsmaatregelen uit NDB uit werkbudget mobiliteitsplan	-10	-15	-10	
	Doorfietsroutes: dekking uit investering Verkeersstructuur 2022		-2	-5	-8
	Bijdrage Greenpoort		-36	-36	-36
	Verlagen onderhoudsbudget sportvelden	-70	-70	-70	-70
	Bijdrage aan Stichting Lisse Marketing			-90	-90
	Projecten energietransitie/ duurzaamheid		-37	-37	-37
Subtotaal cat. 4. Beleidsambities		-310	-90	-337	-330

- *Projectbudget Economic Board Duin- en Bollenstreek (EBDB)*

Eerder is een economische agenda in alle raden vastgesteld om daarmee de regionale en dus ook de lokale economie te kunnen versterken. Voor de gemeente Lisse zijn altijd wel drie dingen van belang geweest om tot een succesvolle doorstart te komen. Meer bestuurlijke invloed in de nieuwe governance, vertrouwen in de mensen die aan de lat staan en concrete plannen voordat er middelen beschikbaar worden gesteld. Inmiddels zijn de eerste twee doelen gerealiseerd. Aan het derde doel wordt hard gewerkt. Bureau Buiten heeft vooraf het advies gegeven om € 1 miljoen per jaar beschikbaar te stellen aan de EBDB om projecten (Uitvoeringsprogramma) te kunnen uitvoeren, waarbij de EBDB zelf voor aanvullende externe financiering zorgt bijvoorbeeld in de vorm van subsidies. De nieuwe EBDB heeft aangegeven de plannen eerst op het niveau van doelen te zullen uitwerken. De projecten volgen daarna. Om, net als de andere gemeenten, de nieuwe EBDB in de gelegenheid te stellen om succesvol van start te kunnen, wordt nu voorgesteld om de bijdrage van Lisse van € 160.000 in de begroting op te nemen. Echter alleen voor de jaren 2025 en 2026. Het uitvoeringsprogramma beslaat weliswaar 8 jaar, de vijf gemeenteraden besluiten zelf nog over de verlening in 2027 en in 2028. In de besluitvorming kan dan worden meegewogen of er voldoende resultaten zijn bereikt.

- *Verlagen onderhoudsbudget groen en civiele kunstwerken*

Het onderhoudsbudget voor groen en civiele kunstwerken kan worden verlaagd. Dit op basis van uitgaven in voorgaande jaren, een doorkijk in de planning en het laten uitvoeren van de zomersnoei door eigen personeel. Hierdoor wordt het voorstel voor extra budget uitvoering groenbeheerplan uit de kadernota uit bestaande middelen gedekt.

- *Verlagen onderhoudsbudget wegen*

Voor het onderhoud van wegen is besloten om een deel van het budget te verlagen in 2025. Hierbij speelt de personele onderbezetting ook een rol. Dit levert een incidentele vrijval op in 2025 van € 300.000. Hiervan heeft € 200.000 betrekking op het in 2024 doorgeschoven budget. Voor 2025 wordt er vooralsnog van uit gegaan dat het reguliere budget met een korting van € 100.000 kan worden uitgevoerd. Eind 2025 begin 2026 wordt het huidige beheersplan geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. Dan zal opnieuw worden gekeken naar de hoogte van het onderhoudsbudget van wegen.

- *Mobiliteitsmaatregelen Noordelijke Duin- en Bollenstreek en doorfietsroutes*

De nieuwe ambities voor mobiliteitsmaatregelen Noordelijke Duin- en Bollenstreek en de doorfietsroutes kunnen worden gedekt uit bestaande budgetten en investeringen.

- *Bijdrage Greenpoort*

Op basis van het evaluatierapport van de EBDB van het onderzoeksbureau Buiten is het voornemen dat de stichting Greenport DBS en de Economic Board Duin- en Bollenstreek zullen fuseren in toekomstige jaren. Besproken zal worden dat de EBDB al reeds een vergoeding ontvangt voor de Greenportopgave. Vanaf 2026 verwachten wij daar een besparing op te kunnen realiseren.

- *Verlagen onderhoudsbudget sportvelden*

Voor het onderhoud van de sportvelden dat de gemeente zelf uitvoert is in de begroting jaarlijks € 70.000 opgenomen. De bestedingen variëren de afgelopen jaren en aan die bestedingen zitten geen structurele verplichtingen. Het kan natuurlijk voorkomen dat er toch een besteding noodzakelijk is. Deze wordt dan aangevraagd via de tussentijdse rapportage. Naast dit budget zijn er afspraken vastgelegd met sportverenigingen waarin zij een vergoeding krijgen voor het beheer van de sportvelden. Dit onderhoudsbudget blijft in stand. Zoals toegezegd wordt, na het vaststellen van het accommodatiebeleid, gewerkt aan een nieuwe visie voor Sportaccommodaties.

- *Bijdrage aan Stichting Lisse Marketing*

In de begroting is budget opgenomen voor Stichting Lisse Marketing. Met de integrale aanpak van het dorpshart is er een visie en een uitvoeringsprogramma aanstaande. Daarin wordt ook een nieuwe vorm van sturing en financiering opgenomen. Daarom is het mogelijk om vanaf 2027 te besparen op dit budget.

- *Projecten energietransitie/ duurzaamheid*

In het uitvoeringsprogramma energie staan een hoeveelheid projecten opgenomen. Voor een aantal van die projecten: De bouwwarenaanpak, ondersteunen VVE's en monitoringstool, is een ander manier van dekking gevonden, namelijk de NIP-gelden (Nationaal Isolatieprogramma).

Leeswijzer

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft de inrichting van de programmabegroting voor. Die bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bevat onder meer een totaaloverzicht van de lasten en baten en inzicht in de financiële positie van de gemeenten.

Beleidsbegroting

Met ingang van 2024 kent de programmabegroting de volgende programma-indeling:

1. Samenleven
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur

Hierna volgt het onderdeel over de algemene dekkingsmiddelen. Met deze indeling in programma's en thema's ontstaat een logische clustering van beleid. Dit versterkt de integraliteit en programmasturing. Elk thema bevat een bundeling van de landelijk voorgeschreven taakvelden.

Inzicht per thema

Elk programma geeft per thema inzicht in de doelstellingen (wat willen we bereiken?). Aan de hand van een beschrijving van activiteiten (wat gaan we daarvoor doen?) leggen we vervolgens uit hoe we deze doelstellingen willen bereiken. Deze activiteiten hebben komend jaar onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken zonder verdere bijzonderheden zijn – evenals vorig jaar – niet meer in de toelichting van de begroting opgenomen. Reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen, hebben we zo mogelijk benoemd.

Elk thema wordt afgesloten met de verplichte beleidsindicatoren en – waar van toepassing – de prestatie-indicatoren. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens zijn voornamelijk afkomstig uit externe bronnen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl.

Financieel overzicht

Elk programma sluit af met het financiële overzicht (wat mag het kosten?). In dit overzicht staan per taakveld de lasten en baten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen, alle baten positief. In de tabellen waarin de bedragen afgerond zijn op € 1.000, treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaalstellingen aan. Na de vier programma's geven we inzicht in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting.

De plus en min tekens bij de bedragen in deze begroting kunnen als volgt worden verklaard:

- Uitgaven zijn positief (+) en Inkomsten negatief (-) opgenomen.
- Wijzigingen voor hogere uitgaven en lagere inkomsten zijn positief (+) opgenomen.
- Wijzigingen voor lagere uitgaven en hogere inkomsten zijn negatief (-) opgenomen.

De plus en min tekens sluiten aan bij de administratieve verwerking in de gebruikte financiële pakketten.

Totaaloverzicht van programma-elementen

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van de elementen die in diverse programma's opgenomen zijn. Zoals de paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' of 'Verbonden partijen'. Wij gebruiken de standaardindeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen. Daarnaast bevat het een totaaloverzicht van de lasten en baten per programma en op taakveldniveau. Ook geven we inzicht in de financiële positie en de toelichting. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele lasten en baten, de investeringen en een geprognosticeerde balans.

De indeling van de beleidsbegroting is in de begroting 2025 gewijzigd. In het programma Leefomgeving is het thema Openbare ruimte en Duurzaamheid gesplitst naar 2 thema's. Zo ook in het programma Bedrijvigheid zijn de thema's Recreatie en toerisme en Erfgoed toegevoegd. Het wijzigen van deze thema-indeling heeft effect op de themastructuur van de financiële budgetten. De budgetwijzigingen die hieruit voortvloeien zullen middels een begrotingswijziging begin 2025 worden verwerkt in de begroting.

Programmaplan

Programma 1 Samenleven

De Maatschappelijke agenda is onze kapstok, de basis van waaruit we werken.

Eind 2024 is de Maatschappelijke agenda herijkt en geactualiseerd. Dit is onder meer gebeurd op basis van een "MAG-avond". Bijna honderd inwoners, professionals, verenigingen, initiatiefnemers, ambtenaren, raadsleden en wethouders zijn met elkaar in gesprek gegaan over de Maatschappelijke agenda. Samen hebben ze gekeken of de huidige ambities nog de kloppen. En vooral ook: hoe we samen zorgen dat die ambities gerealiseerd kunnen worden.

Dit heeft geleid tot het bijstellen en aanscherpen van een aantal ambities en nieuwe activiteiten die zijn opgenomen in deze programmabegroting.

In 2025 presenteren we een monitor-instrument voor de ambities in de Maatschappelijke agenda. De monitor combineert landelijke indicatoren worden gecombineerd met lokale data om te kunnen analyseren in hoeverre de verschillende ambities worden gerealiseerd.

We zien een aantal ontwikkelingen waar we rekening mee moeten houden naast de uitwerking van de (herijkte) maatschappelijke agenda. Belangrijke accenten voor de komende jaren zijn normaliseren, bestaanszekerheid, kansengelijkheid en positieve gezondheid.

Daarnaast hebben we te maken met toenemende vergrijzing, stijgende zorgkosten, financiële tekorten en een toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Hierdoor wordt het invullen van openstaande vacatures steeds lastiger, en daarmee het uitvoeren van de maatschappelijke opgaven.

Ook vraagt de huidige maatschappij meer van de (inclusieve) samenleving; polarisatie ligt op de loer. Het onderlinge vertrouwen staat onder druk en de toenemende individualisering botst met het algemeen belang. De extra instroom van vluchtelingen en nieuwkomers brengt nieuw werk met zich mee binnen het programma Samenleven. Bijvoorbeeld bij de uitvoering van de wettelijke taken vanuit de Spreidingswet.

De Transformatie binnen de Jeugdzorg zet de komende jaren nog door. Kostenbeheersing en kwaliteitsverbetering zijn hierin speerpunten. Als gevolg van blijvende kostenstijgingen moeten we er rekening mee gaan houden dat we regionale taakstellingen niet kunnen realiseren. Om dit tegen te gaan is er binnen Holland Rijnland besloten om een bestuurlijke Taskforce in te stellen.

Onderwijs is een belangrijk voorportaal van normaliseren (en het voorkomen van de druk op) Jeugdzorg. Mede daarom komt er een nieuw onderwijsachterstandsbeleid.

Ook de komende jaren werken we verder aan het versterken van onze uitvoeringsorganisaties, zoals Provalu en Voor Ieder 1.

Via Provalu willen we een grotere doelgroep bedienen. Daarvoor is een businesscase gemaakt en die ontwikkeling vraagt om investeringen. De verwachting is dat we hiervoor compensatie krijgen van het Rijk.

Voor het versterken van Voor Ieder 1 zijn geen extra middelen nodig.

In 2024 wordt het nieuwe accommodatiebeleid voorgelegd aan de raad. De financiële gevolgen voor 2025 zijn nog niet te geven.

Een van de vastgestelde taakstellingen is binnen het programma Samenleven uitgewerkt: de realisatie van minimaal € 100.000 structureel per jaar op de jaarlijkse subsidies. Voor het jaar 2025 worden incidentele bezuinigingen ingezet en vanaf 2026 structurele bezuinigingen.

Vitaliteit

Onze inwoners hebben gelijke kansen op een goede gezondheid van –9 maanden tot 100+

Gezondheid zien we als het vermogen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven om te gaan en zoveel mogelijk zelf de regie te voeren. Daarvoor is een gezonde leefstijl nodig; lichamelijk, mentaal en sociaal. Dat is niet voor iedereen vanzelfsprekend en daarom willen we dit stimuleren. We willen dat alle inwoners gelijke kansen hebben op gezondheid, van jong tot oud. Een gezonde leefstijl is al op jonge leeftijd belangrijk, daar willen we een goede basis leggen. We hebben oog voor kwetsbare inwoners die ouder worden of geconfronteerd worden met een beperking, uitsluiting of tegenslag in het leven. We stimuleren vooral beschermende en gezondheidsbevorderende factoren; zowel bij onze bewoners als in hun omgeving. Daarnaast hebben we aandacht voor risico's en onderliggende problemen op sociaal en maatschappelijk vlak. We zien cultuur als zuurstof van onze samenleving, zonder kunst en cultuur verstikt zij. Cultuur kan ons verbinden, raken, veranderen en verwonderen. Via cultuur bevorderen we ook ontmoetingen en dus sociale cohesie.

We kiezen vitaliteit als eerste opgave omdat het de basis is voor de volgende opgaven en aansluit bij onze visie over meedoen en de kracht van onze inwoners.

Trends en ontwikkelingen

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)

In Lisse zijn we al langer op weg om de vitaliteit van inwoners integraal te benaderen. Het belang hiervan is op landelijk niveau nu ook erkend met het Gezond en Actief Leven Akkoord. In het GALA hebben gemeenten, GGD, zorgverzekeraars en het ministerie van VWS gezamenlijk afspraken gemaakt op het gebied van gezondheid en welbevinden. Daarmee bouwen we aan het fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak van preventie, gezondheid en sociale kwaliteit. De volgende hoofddoelen staan centraal:

- terugdringen van gezondheidsachterstanden en Kansrijke start;
- gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten;
- versterken sociale basis;
- gezonde leefstijl;
- versterken van de mentale weerbaarheid en gezondheid;
- vitaal ouder worden;
- regionale preventie-infrastructuur.

Om het GALA te kunnen uitvoeren, komen er middelen naar gemeenten om aan de slag te gaan met verschillende programma's. De programma's uit het GALA zijn onderdeel van de uitvoering van de Maatschappelijke Agenda.

Integraal Zorgakkoord (IZA)

Het Integraal Zorgakkoord heeft als doel de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Daarvoor hebben het ministerie van VWS en een groot aantal partijen in de zorg afspraken met elkaar gemaakt. Voor het realiseren van de doelstellingen uit het IZA is er een werkprogramma voor de inzet van gemeenten. Er wordt een koppeling gemaakt met de bestaande werkstructuur tussen zorgverzekeraars en gemeenten, de (bestuurlijke) overleggen die hierover tussen VNG, ZN en VWS al plaatsvinden en de (bestuurlijke) afspraken die al zijn gemaakt over het toewerken naar een regionale preventie-infrastructuur. Gemeenten in de zorgkantorregio gaan samen met de preferente zorgverzekeraar Zorg & Zekerheid aan de slag met het inrichten van de ketenaanpakken, zoals benoemd in het IZA. Dit zijn Kansrijke start, de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI), Obesitas en overgewicht bij kinderen, Welzijn op Recept en Valpreventie.

Accommodatiebeleid

Er is in 2024 in samenwerking met de raad gewerkt aan herziening van het accommodatiebeleid. Eind 2024 zijn de verschillende scenario's besproken en is er nieuw beleid opgesteld. Na het vaststellen van de accommodatiebeleid wordt er visie voorgesteld aan de raad voor de sportaccommodaties binnen HLT en wordt er een voorstel uitgewerkt voor de toekomst van Sportpark Ter Specke.

Bibliotheek

Vanaf 2025 stelt de nieuwe bibliotheekwet dat iedere gemeente een volwaardige bibliotheek heeft. Hiervoor krijgt de gemeente de wettelijke taak (zorgplicht) waarvoor extra middelen beschikbaar worden gesteld. Zodra bekend is welke middelen dit zijn wordt dit conform wetgeving ingevuld. Op basis van de uitkomsten van het nog vast te stellen nieuwe accommodatiebeleid wordt duidelijk of de bibliotheek op de huidige locatie wordt gehandhaafd of naar een alternatieve locatie verhuist.

In de Maatschappelijke agenda Lisse: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Onze inwoners investeren levenslang in hun positieve gezondheid en een actieve levensstijl
- De gezonde keuze is de makkelijke keuze
- We investeren in een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag
- Iedereen kan laagdrempelig, toegankelijk en betaalbaar kennismaken met diverse vormen van expressie en culturele uitingen

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Onze inwoners investeren levenslang in hun positieve gezondheid en een actieve levensstijl

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We faciliteren inwoners om hun initiatieven te realiseren.
A2	We monitoren, sturen op en rapporteren over de taken die zijn belegd bij de verschillende uitvoeringspartners.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De gezonde keuze is de makkelijke keuze.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Met onze partners werken we aan het uitvoeringsprogramma 'Lisse Actief'.
B2	We voeren het lokale plan van aanpak uit voor het 'Gezond en Actief Leven Akkoord' (GALA).

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We investeren in een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Het huidige voorzieningenniveau sluit aan op de behoefte van onze inwoners.
C2	Bij het ontwikkelen van sportvoorzieningen stimuleren we het multifunctionele gebruik.
C3	Samen met onze partners realiseren en ondersteunen we sportieve routes in de openbare ruimte.
C4	In de omgevingsvisie staan onze doelen voor een gezonde leefomgeving.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Meer kinderen en volwassenen kunnen kennismaken met diverse vormen van expressie, culturele uitingen, kunnen elkaar ontmoeten en deelnemen aan cultuur.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Wij bieden onze inwoners een gevarieerd cultureel aanbod.
D2	Samen met onze culturele en maatschappelijke partners bevorderen we cultuurparticipatie.
D3	Basisscholen kunnen deelnemen aan het programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028'.
D4	We plaatsen beeldende kunst in de buitenruimte.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
--------------------	-------------------------------

HECHT Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland Provincie Zuid-Holland Duin- en Bollenstreek	Sportsupport Sportfondsen Lisse Sportaanbieders Sportservice Zuid-Holland Lisse Actief Culturele organisaties Cultuurhistorische verenigingen Welzijnskompas Welzijnskwartier Bibliotheek Bollenstreek Onderwijsinstellingen Cultuureducatiegroep Leiden Kunstgebouw The Pando Network Volksuniversiteit Lisse Wijksamenwerkingsverband Lisse
--	--

Zorg voor elkaar

Onze inwoners zijn actief onderdeel van hun wijk en kijken naar elkaar om

Gezamenlijke betrokkenheid van onze inwoners in de buurt is het uitgangspunt. Buurtbewoners helpen en steunen elkaar waar nodig. Door deze betrokkenheid versterken we de veerkracht, leefbaarheid en veiligheid van ons dorp en onze samenleving. Dit is de kracht van Lisse, dat gelukkig een lange traditie kent van omkijken naar elkaar. Hulp van buurtbewoners gaat vooraf aan steun en hulp van de gemeente of zorgprofessionals, maar er is ook aandacht voor een goede samenwerking tussen deze partijen. We hebben oog voor de inspanningen van vrijwilligers en mantelzorgers voor inwoners die zich eenzaam voelen. We streven naar een gevoel van saamenhorigheid onder al onze inwoners, zodat iedereen zich uitgenodigd voelt om mee te doen, elkaar te ontmoeten en te helpen; van jong tot oud!

Trends en ontwikkelingen

Eenzaamheid

De gemeente heeft zich aangesloten bij de landelijke aanpak tegen eenzaamheid, die ook de komende jaren doorloopt. De werkgroep heeft zich doorontwikkeld tot inspiratiegroep en zet zich in voor verschillende groepen, waaronder jongeren, voor oplossingen, activiteiten en inspiratie om met elkaar -inwoners, ondernemers en verenigingen- de ervaren eenzaamheid te verminderen.

Mantelzorg

Er komt steeds meer druk op mantelzorgers door het beleid dat gericht is op langer zelfstandig thuis wonen en zelfredzaamheid, door de vergrijzing en door een groeiend personeelstekort in de zorg.

Vrijwilligers

Er is een verschuiving gaande in de manier waarop inwoners aankijken tegen het doen van vrijwilligerswerk. Mensen overwegen of ze nog vrijwilligerswerk willen blijven doen en er komen nieuwe vrijwilligers bij. Het aantal vrijwilligers met een rugzakje neemt toe. Er is meer animo voor kortdurend en flexibel vrijwilligerswerk.

In de Maatschappelijke agenda Lisse: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners zijn verantwoordelijk voor hun buurt.
- Inwoners kijken naar elkaar om en doen mee naar vermogen.
- Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat.
- Minder mensen voelen zich eenzaam.
- De draagkracht en de draaglast van mantelzorgers zijn in balans.
- Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente.
- Formele en informele zorg werken beter samen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners zijn verantwoordelijk voor hun buurt.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We moedigen buurtinitiatieven aan, bijvoorbeeld met onze contactfunctionaris en wijkavonden.
A2	We stimuleren samenwerkingen tussen inwoners, verenigingen en sociaal ondernemers in de wijk.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners kijken naar elkaar om en doen mee naar vermogen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We faciliteren en stimuleren buurtwerk, gericht op het elkaar kennen en naar elkaar omzien.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Jongerenwerk is proactief en zoekt de jongeren op.
C2	We zetten de ervaringen uit het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar elkaar' in om de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Minder mensen voelen zich eenzaam.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We voeren het plan 'Lokale aanpak eenzaamheid' uit in samenwerking met maatschappelijke partners en werken aan de doorontwikkeling van de aanpak van eenzaamheid.
D2	We faciliteren en stimuleren laagdrempelige ontmoetingen. Daarbij maken we gebruik van (bestaande) buurtkamers en ontmoetingsplekken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De draagkracht en draaglast van mantelzorgers zijn in balans.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We ondersteunen mantelzorgers met informatie en advies, begeleiding en hulp op maat via de Adempauzeregeling.
E2	We werken samen met het zorgkantoor, zorgorganisaties en andere gemeenten om de mogelijkheden voor respijtzorg verder te verbeteren.
E3	We bevorderen signalering, doorverwijzing en aandacht voor mantelzorgers bij maatschappelijke partners.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	We waarderen mantelzorgers met het mantelzorgcompliment.
F2	We werken aan een actieve participatie van mantelzorgers in de beleidscyclus.
F3	We waarderen vrijwilligers door het uitreiken van vrijwilligersprijzen.
F4	We zorgen voor begeleiding naar vrijwilligerswerk en ondersteunen vrijwilligersorganisaties. We verbinden vraag en aanbod.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Formele en informele zorg werken beter samen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
G1	We stimuleren domeinoverstijgende samenwerking en brengen partijen bij elkaar.
G2	We ondersteunen en stimuleren initiatieven om informele zorg te normaliseren.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek 1ste lijnzorg: huisartsen, fysiotherapeuten Informele organisaties ouderenbonden

Werk en inkomen

Onze inwoners hebben voldoende middelen voor hun levensonderhoud om mee te kunnen doen

We vinden het belangrijk dat onze inwoners in hun levensonderhoud kunnen voorzien om mee te kunnen doen in onze samenleving. De meeste inwoners werken en redden zich goed. Sommige inwoners hebben de hulp nodig van de gemeente om te voorkomen dat werkloosheid of armoede leidt tot zorgen over inkomen, schulden en sociale uitsluiting. We willen dat de kinderen in gezinnen met (dreigende) armoede veilig opgroeien, gelijke kansen krijgen en op tijd gezien worden, bijvoorbeeld in het onderwijs. We weten dat langdurige geldzorgen kunnen leiden tot chronische stress, gezondheidsproblemen en dus minder denk- en doe- vermogen. Daardoor wordt meedoen aan de samenleving en het oplossen van problemen nog moeilijker. Informatie en hulp moet daarom makkelijk toegankelijk zijn. Een vraag om hulp vereist een integraal plan op maat. Bestaanszekerheid als basis maakt de inzet op de andere opgaven van deze agenda effectiever.

Trends en ontwikkelingen

Doorontwikkeling Provalu naar sociaal ontwikkelbedrijf

De doelgroep is in de afgelopen jaren veranderd en vraagt om andere dienstverlening. Daarom is een Toekomstvisie voor Provalu opgesteld richting 2030, waarin is aangegeven dat Provalu zal veranderen richting een sociaal ontwikkelbedrijf. Het implementatieplan hiervoor is in 2024 opgesteld.

Lisserpas

Op basis van een beeldvormende avond met de raad om de mogelijkheden van de inzet van een Lisserpas te bespreken worden vervolgstappen bepaald.

Vroegsignalering

Nog steeds sluiten nieuwe partners zich aan bij de vroegsignalering. Dit geeft een groter bereik en betekent automatisch een stijging van het aantal signalen. Vroegsignalering is daarmee een belangrijk instrument om in een zo vroeg mogelijk stadium inwoners met (dreigende) schuldenproblematiek te bereiken.

Wettelijke schuldsanering

In 2023 is de wettelijke aflosperiode bij schuldsaneringstrajecten (Wsnp) verkort van 36 naar 18 maanden. Dit betekent dat inwoners sneller schuldevrij zijn en weer mee kunnen doen. Het verkorten van de termijn maakt het inzetten op nazorg en begeleiding nog belangrijker.

Integrale verordening sociaal domein

Om het maatwerk en de menselijke maat nog beter mogelijk te maken werken we, samen met de gemeente Noordwijk, aan een integrale verordening sociaal domein. De nieuwe verordening zal circa 15 bestaande verordeningen bundelen, zoals de verordeningen voor jeugdhulp, Wmo, participatie en schulddienstverlening. Professionals van Voor Ieder 1 en de ISD gaan deze verordening gebruiken.

In de Maatschappelijke agenda Lisse: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Zo veel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien.
- Inwoners hebben de basisvaardigheden om te kunnen werken en meedoen.
- Hulp voor inwoners met geldzorgen is toegankelijk en effectief.
- Het aantal inwoners dat leeft op of onder de armoedegrens neemt af.
- Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af.
- Inwoners met weinig geld kunnen meedoen aan de samenleving.
- Statushouders integreren snel en krijgen hulp om mee te kunnen doen aan de samenleving.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Zo veel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We starten met de implementatie van de meerjarenvizie Provalu.
A2	We starten met de ontwikkeling van Werkcentrum Holland Rijnland.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners hebben de basisvaardigheden om te kunnen werken en meedoen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We starten met Lekker Fit voor sociale activering en het versterken van de basisvaardigheden.
B2	We zorgen voor voldoende en volwaardige bibliotheken, waar inwoners kunnen lezen, leren, zich ontwikkelen, elkaar ontmoeten en in aanraking komen met cultuur.
B3	Met het Taalpact zorgen we ervoor dat organisaties en hulpverleners laaggeletterdheid signaleren en doorverwijzen naar taalonderwijs.
B4	We bieden formeel en informeel taalonderwijs aan voor laaggeletterde inwoners.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Hulp voor inwoners met geldzorgen is toegankelijk en effectief.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We maken de minimaregelingen beter vindbaar en het aanvraagproces eenvoudiger.
C2	We brengen de minimaregelingen onder de aandacht in het netwerk en via communicatiecampagnes.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het aantal inwoners dat leeft op of onder de armoedegrens neemt af.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We zetten erop in om het bereik van de minimaregelingen te vergroten, waardoor het besteedbaar inkomen toeneemt.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We signaleren problematische schulden bij inwoners zo vroeg mogelijk.
E2	We bieden laagdrempelige en passende schuldhelpverlening.
E3	We zetten extra in op het voorkomen van schulden bij jongeren. Als er al schulden zijn, bieden we hulpverlening die aansluit bij de leefwereld van jongeren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners met weinig geld kunnen meedoen aan de samenleving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	Kinderen uit gezinnen met weinig geld kunnen meedoen aan sport en cultuur.
F2	Voor inwoners met weinig geld zijn er regelingen voor noodzakelijke kosten om te kunnen meedoen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Nieuwkomers integreren snel en krijgen hulp om mee te kunnen doen aan de samenleving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
G1	We bieden taalonderwijs aan statushouders. Voor iedere statushouder zetten we een passende leerroute in.
G2	We begeleiden zo veel mogelijk statushouders naar de arbeidsmarkt, zowel theoretisch als praktisch.
G3	VluchtelingenWerk zorgt voor goede maatschappelijke begeleiding. Zo zorgen we dat zoveel mogelijk statushouders meedoen aan alle onderdelen van de samenleving.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Onderwijsveld CJG Voor ieder 1 Kinderopvang organisaties Bedrijfsleven Sportaanbieders, sportstichtingen Welzijnskompas Welzijnskwartier Stichting Leergeld Jeugdfonds Sport & Cultuur TWO Jeugdhulp en aanbieders Jeugdhulp Culturele organisaties en -verenigingen, basisscholen, Bibliotheek Bollenstreek, kunstenaars, kunstcommissie, Cultuureducatiegroep, Kunstgebouw, historische verenigingen PRO/VSO scholen MBO Rijnland

Opgroeien en opvoeden

Onze kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving en ouders en opvoeders voelen zich gesteund als dat nodig is

De jeugd heeft de toekomst. Daarom willen we dat onze jonge inwoners, de kinderen, opgroeien in een gezonde en veilige omgeving. We vinden het belangrijk dat ouders, met hun sociale omgeving, hun kinderen opvoeden. Opvoeden is soms pittig: dat is normaal en soms is ondersteuning nodig voor ouders die overbelast zijn en bij wie het niet goed gaat. Sommige gezinnen hebben problemen op meerdere gebieden; dan bieden we een integrale aanpak. Dit is van belang voor het doorbreken van generatie-op-generatie problematiek en voor gelijke ontwikkelingskansen van kinderen. Hulp en ondersteuning voor kinderen en ouders is zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig. We hebben oog voor kinderen die het thuis, op school of in de wijk, moeilijk hebben en minder goed mee kunnen doen. Dat kan bijvoorbeeld komen door spanningen als gevolg van armoede, schulden, de scheiding van ouders of doordat ze zich buitengesloten voelen. Het nieuwe nationale gezondheidsbeleid geeft aandacht aan het verlagen van deze spanningen in het dagelijks leven van kinderen en jongvolwassenen. Met onze Maatschappelijke agenda dragen wij hieraan bij. Zodat kinderen zich dagelijks op hun gemak voelen en worden uitgedaagd om gezond te bewegen en sociaal mee te doen en te leren.

Trends en ontwikkelingen

Versterken van preventief aanbod

Ook in 2025 bekijken we de mogelijkheden om het preventieve aanbod te versterken. We gaan na welke laagdrempelige interventies een aanvulling zijn op het bestaande aanbod. De samenhang met aanpalende domeinen verstevigen we, zoals het onderwijs, armoedebeleid en gezondheidsbeleid.

Druk op de jeugdzorg

In de regio wordt gewerkt aan bezuinigingsmaatregelen om de jeugdzorg betaalbaar te houden voor inwoners die het echt nodig hebben. Daarbij wordt een link gelegd met de bezuinigingsmaatregelen die gepaard gaan met de Hervormingsagenda jeugd.

Onderwijshuisvesting

We maken een nieuw Integraal Huisvestingsplan voor het onderwijs, waaruit extra kosten kunnen voortvloeien.

In de Maatschappelijke agenda Lisse: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Ouders zijn - samen met hun netwerk - voldoende toegerust voor de opvoeding van hun kinderen.
- Kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving.
- Kinderen kunnen zich optimaal ontwikkelen via onder meer inclusieve kinderopvang, onderwijs en vrije tijd.
- Kinderen en gezinnen die dat nodig hebben helpen we om hun leven weer in eigen hand te nemen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Ouders zijn samen met hun netwerk voldoende toegerust voor de opvoeding van hun kind.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We stimuleren maatschappelijke partners om met inwoners het gesprek te voeren over de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden, het gezin en netwerk en voorliggende voorzieningen. Het principe daarbij is: zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig.
A2	Via laagdrempelige interventies, zoals Stevig Ouderschap, Nu Niet Zwanger en Reset, ondersteunen we kwetsbare ouders in de eerste fase van het ouderschap.
A3	We faciliteren laagdrempelige cursussen en bijeenkomsten voor ouders om hen te versterken in hun opvoedersrol en onderlinge steun te stimuleren.
A4	We ontwikkelen een collectief aanbod om het aantal vechtscheidingen te verminderen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We zetten met onze partners in op een sterke sociale basis en een effectief preventief jeugdbeleid. Dat doen we door in netwerkoverleggen 0-2 (Kansrijke Start), 2-12 en 12+ op basis van data en signalen uit de praktijk te komen tot actielijnen. We werken hierbij met het kwaliteitskompas.
B2	Het jongerenwerk stimuleert en helpt jongeren om positieve sociale contacten aan te gaan en te onderhouden.
B3	We gaan door met de zorg- en veiligheidstafels.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Kinderen kunnen zich optimaal ontwikkelen, via onder meer inclusieve kinderopvang, onderwijs en vrije tijd.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren de ontwikkelagenda Duin- en Bollenstreek 2024-2028 uit, gericht op het versterken van de pedagogische basis. De speerpunten hierin zijn welbevinden en preventie, jeugdhulpverlening in de ondersteuningsstructuur van het onderwijs, doorgaande lijnen, inclusieve onderwijshuisvesting en leerlingenvervoer. De acties pakken we op in werkgroepen zowel op het niveau van de Duin- en Bollenstreek als lokaal, bijvoorbeeld via de Lokale Educatie Agenda (LEA). Als onderwijs en jeugdhulp trekken we samen op. De voortgang volgen we via het tweejaarlijkse regionale Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) voor bestuurders van gemeenten en

	samenwerkingsverbanden PO en VO, en via een jaarlijkse werkconferentie.
C2	Tweemaal per jaar organiseren we een lokaal Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) met de gemeente, schoolbesturen uit het funderend onderwijs en kinderopvangorganisaties. De daaronder hangende uitvoerende samenwerkingsstructuur bestaat uit LEA werkgroepen waaraan verschillende partners uit het veld zoals onder meer de jeugdverpleegkundige, pedagogisch medewerker en onderwijspersoneel deelnemen. De actielijnen vanuit het preventienetwerk nemen we mee in de afspraken en aanpak.
C3	In de regio werken we samen om voortijdig schoolverlaten te verminderen.
C4	We bevorderen de onderwijskansen van alle kinderen met programma's zoals Voorleesexpress en Boekstart.
C5	We versterken het aanbod van voorschoolse educatie (VE) voor alle kinderen met een ontwikkelachterstand.
C6	We stimuleren de taalontwikkeling van nieuwkomers in het basis- en voortgezet onderwijs door het regionaal aanbieden van nieuwkomersonderwijs.
C7	We organiseren leerlingen- en jeugdhulpvervoer voor kinderen van wie de ouders dit redelijkerwijs niet zelf kunnen organiseren. We stimuleren kinderen die gebruik maken van het taxivervoer om, wanneer dat kan, zelfstandig naar school te reizen.
C8	We implementeren de nieuwe aanbesteding leerlingen- en jeugdhulpvervoer.
C9	We faciliteren en stimuleren het ondernemen van (sport)activiteiten in de vrije tijd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De meest kwetsbare kinderen en gezinnen helpen we om hun leven weer in eigen hand te nemen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We faciliteren Voor ieder 1, dat inwoners begeleidt naar zelfredzaamheid, verwijst indien nodig en regie voert op complexe hulpvragen.
D2	We volgen de principes van Stevige Lokale Teams en organiseren de toegangsorganisatie en de nieuwe meerjarenopdracht op basis van de Hervormingsagenda en het Toekomstscenario Kind en gezinsbescherming.
D3	We bemiddelen in de jeugdhulpvraagstukken bij de huisarts door de inzet van de Praktijk Ondersteuner Huisarts Jeugd (POH-J) en voeren toenaderingsgesprekken met huisartsen en wijk samenwerkingsverbanden.
D4	De aanbieders van specialistische jeugdhulp, Service Organisatie Zorg, het regionaal programma jeugdhulp en de lokale toegang werken aan een collectief, normaliserend en beschikbaar aanbod. Daarnaast werken samenwerkingsverbanden onderwijs en jeugdhulp samen in het versterken van het continuüm onderwijs-jeugdhulp.

D5	We maken fundamentele keuzes rond de inrichting van het stelsel van jeugdhulp om passende hulp te kunnen bieden op een financieel houdbare wijze. Dit omvat onder meer de reikwijdte van jeugdhulp, inkoop en sturing op jeugdhulp.
----	---

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek Gemeenschappelijke Regeling werkbedrijven Kust-, Duin- en Bollenstreek (Provalu) Hecht Hollands Midden Service Organisatie Zorg (SOZ) Holland Rijnland Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland)	Onderwijsveld en samenwerkingsverbanden Centra voor Jeugd en Gezin Voor ieder 1 Kwadraad Stichting MEE Welzijnswartier en welzijnsstichtingen Aanbieders jeugdhulp Tijdelijke Organisatie Jeugdhulp (TOJ) Kinderopvang en speeltuinverenigingen Sportaanbieders -en verenigingen Politie Bibliotheek Duin&Bollenstreek Culturele organisaties en -verenigingen Bedrijfsleven, ondernemers en onderzoeksinstellingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties

Thuis als basis

Onze inwoners wonen zo lang mogelijk comfortabel en veilig thuis

Thuis voelen is van belang voor al onze inwoners. Door landelijk beleid en maatschappelijke ontwikkelingen blijven kwetsbare inwoners langer thuis wonen. Dit geldt ook voor kwetsbare jonge of volwassen inwoners en inwoners met sociale of psychische problematiek. Ook als zij zorg nodig hebben. Veel inwoners willen ook graag langer thuis wonen, zodat ze dichtbij voorzieningen en hun netwerk wonen. Hierbij zijn mantelzorg, respijtzorg, elkaar ontmoeten en sociale veiligheid van belang.

Trends en ontwikkelingen

Langer thuis wonen wringt steeds meer

Het rijksbeleid is erop gericht dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen en deel kunnen blijven nemen aan de maatschappij. Dat komt steeds meer onder druk te staan door onder meer de dubbele vergrijzing, de toename van mensen met dementie, de krapte op de woningmarkt, een toenemend tekort aan zorgpersoneel, de druk op mantelzorgers, toenemende eenzaamheid en de stijgende zorgkosten.

Ambitieovereenkomst Wonen, Welzijn en Zorg

De gemeenten Teylingen, Lisse en Hillegom hebben met samenwerkingspartners een visie op de toekomst van wonen, welzijn en zorg opgesteld. Deze visie is verder uitgewerkt in de Ambitieovereenkomst 'Betrokken, betekenisvol en vitaal ouder worden', die ondertekend is door meer dan twintig betrokken partners. Dit unieke samenwerkingsverband zet in op het concretiseren van de Ambitieovereenkomst door met elkaar aan de slag te gaan in een pilotwijk binnen elke gemeente. Community building vormt hierin een belangrijke hoeksteen. Met deze werkwijze vervullen we zowel regionaal als landelijk een koplopersfunctie en daarmee een rol in kennisvergaring en kennisdeling in verschillende gremia. Samen met partners kijken we naar nieuwe manieren van financieren, waarbij we ook nadrukkelijk op zoek zijn naar fondsen.

In de Maatschappelijke agenda Lisse: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- De leefomgeving is veilig, toegankelijk en leefbaar voor iedereen.
- Er is voldoende toegankelijk aanbod verspreid over de wijken/kernen, gericht op ontmoeting, daginvulling en vervoer er naartoe.
- Inwoners kennen de mogelijkheden en nemen zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen.
- Er zijn voldoende woonplekken voor specifieke doelgroepen die vragen om wonen met zorg.
- Iedereen heeft een dak boven het hoofd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De woonomgeving is veilig, toegankelijk en leefbaar voor iedereen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteitsomschrijving
A1	We zetten in op een goed werkende zorg- en veiligheidsketen met goede samenwerking tussen de verschillende partners.

A2	We werken preventief aan een veilige omgeving door het vroegtijdig signaleren van overlast en zorgen.
A3	Inwoners met zorgen over anderen of over de omgeving kunnen dit eenvoudig melden. We behandelen deze meldingen zorgvuldig.
A4	We faciliteren proactief inwonersinitiatieven met als doel dat de inwoners ze zelf duurzaam/structureel voortzetten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners nemen zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We realiseren samen met netwerkpartners passende ontmoetingsplekken in de wijk.
B2	We werken aan een fijnmazig netwerk van vervoer door vrijwilligers.
B3	We zorgen voor een goede vindbaarheid en toegankelijkheid van het aanbod.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners kennen de mogelijkheden en nemen zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We zetten in op het vergroten van zelforganisatie van en zelfregie over het langer thuis blijven wonen.
C2	We zetten in op zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners nemen zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Om dak – en thuisloosheid onder inwoners te voorkomen werken we met het preventieprogramma dak- en thuisloosheid.

D2	We werken naar een evenwichtig vraag en aanbod binnen de maatschappelijke opvang binnen de Duin- en Bollenstreek voor inwoners die dak- en thuisloos zijn.
----	--

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnskompas Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek woningbouwcoöperatie STEK 1ste lijn: huisartsen/ fysiotherapeuten/ logopedisten Ouderenbonden Maatschappelijke zorg zorgaanbieders (contract): Stichting De Brug, Stichting De Binnenvest, Silhouet Coaching, Stichting Arkin, Stichting Cardea, Stichting De steenrots, Stichting Rivierduinen, Stichting 's Heeren Loo Zorggroep, Podeba BV, Stichting De Haardstee, Stichting Limor, Stichting Leger des Heils Welzijns- en Gezondheidszorg. Stichting Lumen Brijder Holland Rijnland Wonen Zorgkantoor Zorg en Zekerheid Politie

Passende ondersteuning

Onze inwoners zijn in staat zichzelf te redden en kunnen rekenen op hulp als ze die nodig hebben

De gemeente ondersteunt pas als dat nodig is, daarover gaat deze laatste opgave. Als kwetsbare inwoners er op eigen kracht of hulp van hun familie en netwerk er niet uitkomen, bieden we natuurlijk hulp en steun met een laagdrempelige, integrale toegang. Die weg moet laagdrempelige, duidelijke, snelle en integrale toegang. Eenvoudige vragen moeten snel en simpel worden afgehandeld. Bij complexe vragen denken we samen met de inwoner na over wat een passend antwoord is en wie daaraan kan bijdragen. Het is nodig dat (verwijs)systemen goed samen werken zodat onze inwoners niet steeds opnieuw hun verhaal hoeven te vertellen. De gemeente biedt ondersteuning in de vorm van algemene en individuele Wmo-voorzieningen en werkt samen met gespecialiseerde hulp als dat nodig is. Hulp en ondersteuning is zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig. Waar mogelijk worden inwoners geholpen om uiteindelijk (weer) zelfstandig, of met hulp van hun netwerk/ de samenleving, zichzelf te redden.

Trends en ontwikkelingen

De organisaties die actief zijn in deze opgave hebben, door de huidige arbeidsmarkt, vaak moeite vacatures te vervullen. Dit vraagt om extra aandacht anders komt de haalbaarheid van de ambities in de knel.

In de Maatschappelijke agenda Lisse: Leven Lang Meedoen staan de meerjarige ambities benoemd:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners die professionele ondersteuning nodig hebben, komen op de juiste plek terecht.
- Er is zo snel en zo eenvoudig mogelijk passende ondersteuning beschikbaar.
- Huiselijk geweld wordt zo vroeg mogelijk gesignaleerd, er wordt adequaat gereageerd en het wordt duurzaam gestopt.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners die professionele ondersteuning nodig hebben komen op de juiste plek terecht.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We zorgen voor laagdrempelige en passende ondersteuning voor zorg, welzijn en financiën.
A2	We bouwen verder aan goede (afwegings)kaders zodat inwoners geen onnodige of te dure hulp krijgen.
A3	We werken aan goede verwijsprocessen voor ondersteuning bij zorg, welzijn en financiën.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Er is zo snel en zo eenvoudig mogelijk passende ondersteuning beschikbaar.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We gaan verder met het ontwikkelen van collectieve voorzieningen voor mensen met behoefte aan ondersteuning.
B2	We bieden onafhankelijke cliëntondersteuning aan voor inwoners die dit nodig hebben.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Huiselijk geweld wordt zo vroeg mogelijk gesignaleerd, er wordt adequaat gereageerd en het wordt duurzaam gestopt.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren de regiovisie uit voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling.
C2	We bevorderen de samenwerking tussen Veilig Thuis en het lokale team bij de overdracht van meldingen van huiselijk geweld.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Onderstaande beleidsindicatoren komen uit de landelijk verplichte uniforme basisset van beleidsindicatoren voor de begroting en jaarrekening (Besluit Begroting en Verantwoording).

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 74 jaar	583,5	575,4	A	A	2023: 714,7	LISA
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking en t.o.v. de beroepsbevolking	74,3	75,4	B	B	2023: 73,1	CBS
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners	17	17	C	C	2023: 34	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15 - 64 jaar	6,4	6,4	D	D	2023: 12,2	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	650	620	E	E	2023: 700	CBS/ GMSD
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	3	nb*	F	F	2022: 6	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1	nb*	G	G	2022: 1	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	15,0	15,7	H	H	2023: 13,5	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,9	0,9	I	I	2023: 1,1	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	nb*	nb*	J	J	2023: 0,3	CBS
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	1	nb*	K	K	2022: 1	CBS

A: In samenwerking met diverse partners binnen de arbeidsmarktregio Holland Rijnland werken we aan het snel en doeltreffend verbinden van vraag en aanbod.

B: Streven is het hoge niveau van arbeidsparticipatie vast te houden en verder te verhogen door inwoners met en zonder arbeidsbeperking de mogelijkheid te bieden zich (door) te ontwikkelen en onbenut arbeidspotentieel in kaart te brengen en (terug) te leiden naar werk.

C: De ontwikkeling van mensen in de bijstand komt mede voort uit autonome (landelijke) ontwikkelingen. Streven is deze terug te dringen door sociale activering en, zodra er sprake is van arbeidsvermogen, actieve bemiddeling naar het sociaal ontwikkelbedrijf.

D: Streven is om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt via diverse ontwikkeltrajecten toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Het sociaal ontwikkelbedrijf bedrijf geeft hieraan invulling, samen met de sociale dienst en het Werkgeversservicepunt Holland Rijnland.

E: Samen met inwoners bekijken we welke beperkingen ze ondervinden en in welke mate ze in staat zijn om zelf oplossingen te vinden voor die beperkingen. Dit kan door het inschakelen van het eigen netwerk (familie, vrienden, kennissen, kerk, vereniging etc.) en algemene voorzieningen die in de omgeving aanwezig zijn. Is de conclusie dat de inwoner de beperkingen niet zelf kan oplossen, dan wordt onderzocht of een maatwerkarrangement de oplossing is.

F: Streven is dat kinderen door de inzet van voorzieningen vanuit onder andere bijstand en minimabeleid kunnen meedoen in de samenleving.

G: Het jongerenpunt zet zich in tegen jeugdwerkloosheid van jongeren zonder werk en/of startkwalificatie, door goed en laagdrempelig vindbaar en toegankelijk te zijn en daarnaast deze jongeren actief te benaderen. Streven is hen (terug) te geleiden naar werk en/of opleiding.

H: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen streven we ernaar het aantal jongeren te verminderen dat na een delict voor de rechter komt.

I: Streven is door de inzet van preventie, normalisering, vroegsignalering en het organiseren van passende zorg het percentage jongeren met jeugdhulp terug te dringen.

J: Jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is de voorliggende zorg en hulp en de nazorg aan gezinnen te optimaliseren, waardoor het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen afneemt.

J: Jeugdreclasseringsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen die in aanraking komen met de politie. Daardoor neemt het aantal jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel af.

K: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen streven we ernaar het aantal jongeren te verminderen dat na een delict voor de rechter komt.

Toelichting indicator Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreft zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

Toelichting indicator Kinderen in uitkeringsgezin

Het percentage kinderen tot 18 jaar in een gezin dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Een bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier verstaan: uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb, tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz).

Toelichting indicator Netto arbeidsparticipatie

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Toelichting indicator Werkloze jongeren

Mensen van 16 tot en met 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en volgens de polisadministratie geen baan hebben als werknemer.

Toelichting indicator Personen met een bijstandsuitkering

Het aantal mensen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb, tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). Niet inbegrepen zijn de uitkeringen (leefgeld) aan mensen in een instelling, de elders verzorgden. Dit geldt ook voor de uitkeringen aan dak- en thuislozen.

Toelichting indicator Lopende re-integratie- voorzieningen

Het aantal re-integratie-voorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met delict voor de rechter

Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdhulp

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg, zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere of opvoedingsproblemen van de ouders.

Toelichting Jongeren met jeugdbescherming

Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdreclassering

Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Als de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of officier van justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

Toelichting indicator Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo

Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

* nb: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Absoluut verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat niet staat ingeschreven op een school	1,9	7,7	L	L	2023: 6,3	DUO/Ingrado
Relatief verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat ongeoorloofd afwezig is	13	12	L	L	2023: 27	DUO/Ingrado
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en mbo-onderwijs	1,4	1,7	L	L	2023: 2,4	DUO/Ingrado

L: Onze ambitie is om leerlingen in samenwerking met onderwijs, integrale toegang en jeugdhulp optimaal te begeleiden en daarmee het aantal verzuimers en vsv-ers verder terug te dringen.

Toelichting indicator Absoluut verzuim

Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op een school of instelling en ook niet vrijgesteld is van de inschrijvingsplicht.

Toelichting indicator Relatief verzuim

Van relatief verzuim is sprake als een op een school ingeschreven leer- of kwalificatieplichtige jongere ongeoorloofd afwezig is.

Toelichting indicator Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

Het percentage van het totale aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs en mbo (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

* nb: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Niet-sporters	Percentage niet-sporters van het totaal aantal inwoners	46,3	nb*			2022: 46,4 %	Gezondheids-enquête (CBS, RIVM en GGD)

* Onderzoek wordt 1 keer per 4 jaar uitgevoerd. De laatste meting is in 2020 gedaan. Het percentage in Lisse was toen 48,8.

Toelichting indicator Niet-sporters

Het percentage niet-wekelijks sporters (minstens één keer per week) t.o.v. de totale bevolking van 19 jaar en ouder.

Kaderstellende stukken

- [Programma Voortijdig schoolverlaten Holland Rijnland 2017-2020](#)
- [Ontwikkelagenda passend onderwijs en jeugdhulp Duin en Bollenstreek 2022-2026](#)
- [Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt \(dagbesteding\) Holland Rijnland 2017-2020](#)
- [Onderwijskansenbeleid 2020-2023](#)
- [Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2019-2022](#)
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs](#)
- [Beleidsregels handhaving Wet kinderopvang 2018](#)
- [Verordening Leerlingenvervoer](#)
- [Meerjarenprogramma 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022'](#)
- [Maatschappelijke agenda Lisse \(onder voorbehoud van vaststelling van de raad in 2021\)](#)
- [Kadernota WMO Bollen5 2015-2018](#)
- [Transformatieagenda WMO en haar omgeving \(2017-2018\)](#)
- [Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd](#)
- [Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019](#)
- [Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek](#)
- [Doelenboom mantelzorg](#)
- [Algemene subsidieverordening Lisse 2017](#)
- [Verordening Maatschappelijke Ondersteuning 2020](#)
- [Verordening Jeugdhulp 2015](#)
- [Verordeningen Participatiewet](#)
- [Iedereen doet mee, Een gezamenlijke aanpak voor uitkomen met het inkomen, Beleidsnota Lisse 2019-2022](#)
- [Omzien naar elkaar, Uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg en beschermd wonen Duin- en Bollenstreek 2018-2020](#)
- [Beleidsplan schulddienstverlening ISD Bollenstreek 2016-2020](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling ISD Bollenstreek](#)
- [Gemeenschappelijke regeling Provalu](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden \(GGD\)](#)
- [Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland](#)
- [Programmaplan Jeugdhulpaanbod vanaf 2021 Duin & Bollenstreek](#)
- [Regionaal Inkoopplan Jeugdhulp](#)
- [Maatschappelijke agenda \(onder voorbehoud vaststelling raad 2021\)](#)
- [Aandacht voor Cultuur!, Beleidsnota cultuur 2016 – 2019](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Voor een verklaring van de verschillen tussen de Begroting 2024 na wijziging en de Begroting 2025 verwijzen wij naar de verschillenanalyse in de financiële begroting.

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	3.509	3.390	3.005	2.879	2.881	2.888
Sportbeleid en activering	7.237	3.088	3.197	3.183	3.183	3.183
Volksgezondheid	1.489	1.988	1.841	1.769	1.716	1.716
Totaal 1. Vitaliteit	12.235	8.465	8.043	7.831	7.780	7.787

Thema 2. Talentontwikkeling

Onderwijshuisvesting	2.540	2.355	2.236	2.243	2.213	2.188
Media	734	866	832	832	832	832
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	781	731	736	734	732	730
Cultureel erfgoed	53	64	68	68	68	68
Openbaar basisonderwijs	250	200	200	200	200	200
Musea	78	80	93	93	93	93
Totaal 2. Talentontwikkeling	4.435	4.297	4.165	4.171	4.138	4.111

Thema 3. Zorg voor elkaar

Samenkracht en burgerparticipatie	878	1.042	1.118	1.117	1.117	1.117
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	15	16	15	15	15	15
Totaal 3. Zorg voor elkaar	893	1.058	1.133	1.132	1.132	1.132

Thema 4. Werk en inkomen

Inkomensregelingen	6.687	7.098	6.805	6.936	7.209	7.209
Arbeidsparticipatie	292	381	360	361	308	308
WSW en beschut werk	1.752	1.908	1.836	1.750	1.714	1.714
Totaal 4. Werk en inkomen	8.731	9.387	9.001	9.047	9.232	9.232

Thema 5. Opvoeden en opgroeien

Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.086	816	890	713	713	713
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.288	1.493	1.489	1.489	1.488	1.488

Samenkracht en burgerparticipatie	228	273	321	303	303	303
Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	9	9	9
Jeugdhulp zonder verblijf overig	89	95	82	77	74	74
Jeugdhulp begeleiding	1.545	1.880	1.745	1.700	1.678	1.678
Jeugdhulp behandeling	126	116	109	105	103	103
Jeugdhulp dagbesteding	950	1.262	1.244	1.214	1.199	1.199
Pleegzorg	173	183	173	167	163	163
Gezinsgericht	255	144	134	129	127	127
Jeugdhulp met verblijf overig	682	978	984	952	935	935
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	18	24	36	35	35	35
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	1.776	2.150	2.039	1.972	1.938	1.938
Gesloten plaatsing	517	76	317	315	314	314
Jeugdbescherming	392	387	350	337	331	331
Jeugdreclassering	51	41	46	44	44	44
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	9.177	9.918	9.959	9.561	9.455	9.455

Thema 6. Thuiswonen

Beschermd wonen (WMO)	673	905	947	951	951	951
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	90	49	89	89	89	89
Totaal 6. Thuiswonen	763	954	1.036	1.039	1.039	1.039

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	4.780	5.247	1.036	1.038	1.008	1.008
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	427	523	463	471	471	471
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	48	78	26	26	26	26
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	327	839	682	686	686	686
Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0	114	114	114
Hulp bij het huishouden (WMO)	2.429	2.357	2.461	2.461	2.461	2.461
Begeleiding (WMO)	2.126	2.201	2.365	2.365	2.365	2.365
Dagbesteding (WMO)	768	792	844	844	844	844
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	408	462	461	461	461	461
Totaal 7. Hulp bij meedoen	11.313	12.499	8.337	8.465	8.435	8.435

Totaal lasten	47.547	46.578	41.674	41.246	41.212	41.191
----------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	-6.772	-2.056	-2.122	-2.122	-2.122	-2.122
Sportbeleid en activering	-154	-136	-136	-128	-128	-128
Volksgezondheid	-275	-290	-265	-197	-143	-143
Totaal 1. Vitaliteit	-7.201	-2.481	-2.523	-2.446	-2.393	-2.393

Thema 2. Talentontwikkeling

Onderwijshuisvesting	-549	-337	-337	-249	-249	-249
Media	-239	-353	-207	-207	-207	-207
Openbaar basisonderwijs	-4	0	0	0	0	0
Totaal 2. Talentontwikkeling	-792	-690	-544	-456	-456	-456

Thema 3. Zorg voor elkaar

Samenkracht en burgerparticipatie	-11	-13	-13	-12	-12	-12
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-11	-13	-13	-12	-12	-12

Thema 4. Werk en inkomen

Inkomensregelingen	-3.963	-3.988	-4.871	-4.871	-4.871	-4.871
Totaal 4. Werk en inkomen	-3.963	-3.988	-4.871	-4.871	-4.871	-4.871

Thema 5. Opvoeden en opgroeien

Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-492	-266	-266	-61	-61	-61
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-9	0	0	0	0	0
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-501	-266	-266	-61	-61	-61

Thema 6. Thuiswonen

Beschermd wonen (WMO)	-1.157	-483	-796	-796	-796	-796
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-78	-88	-85	-82	-82	-82
Totaal 6. Thuiswonen	-1.236	-572	-881	-878	-878	-878

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	-4.904	-3.948	-331	-264	-236	-236
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-10	0	0	0	0	0
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-4.914	-3.948	-331	-264	-236	-236

Totaal baten	-18.616	-11.959	-9.430	-8.988	-8.906	-8.906
Saldo van baten en lasten	28.931	34.619	32.244	32.258	32.305	32.284
Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	3.174	12.637	3.144	3.317	3.500	3.500
Onttrekkingen reserves	-5.401	-6.041	-3.892	-3.698	-3.645	-3.573
Totaal reserves	-2.228	6.596	-747	-381	-145	-73
Saldo na bestemming	26.704	41.215	31.496	31.877	32.160	32.211

Programma 2 Leefomgeving

In 2022 is in Lisse de Omgevingsvisie Lisse 2040 "Samenwerken aan een levendig Lisse" vastgesteld. De omgevingsvisie is in participatie met een brede groep belanghebbenden opgesteld. Om te zorgen voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving in Lisse wordt de omgevingsvisie regelmatig geactualiseerd.

De omgevingsvisie is de kapstok voor programma 2 (Leefomgeving) en programma 3 (Bedrijvigheid) voor de begroting. De beleidsdoelstellingen op het gebied van mobiliteit, gebiedsontwikkeling, openbare ruimte, duurzaamheid en wonen zijn in de paragrafen van programma 2 (Leefomgeving) uitgewerkt.

Samen werken aan een levendig Lisse

De visie schetst op hoofdlijnen de gewenste ontwikkeling van Lisse op weg naar 2040. Het gaat om een integrale ontwikkelingsrichting voor de gehele fysieke leefomgeving, waarin de verschillende belangen vanuit landschap en natuur, het dorp, woon- en werkgebieden, de agrarische sector en recreatie en toerisme samenkomen.

Uitnodiging om samen te werken en oproep voor innovatie

De omgevingsvisie is nadrukkelijk een uitnodiging om samen te werken. Als gemeente kunnen we de opgaven niet allemaal zelf oppakken. En we staan open voor nieuwe ideeën en innovaties. We willen jonge en ondernemende mensen faciliteren om in Lisse te komen en blijven wonen en werken.

Integraal werken

Bij ruimtelijke procedures zijn vaak meerdere disciplines betrokken. Een bouwproject heeft bijvoorbeeld gevolgen voor bereikbaarheid en parkeren. Om te zorgen dat een integrale afweging gemaakt wordt werken we met intaketafels. Hier worden plannen besproken, zodat de initiatiefnemer een integraal advies krijgt. Vanuit alle beleidsterreinen, planvorming en vergunningen wordt hier een bijdrage aan geleverd.

Regionale samenwerking

Binnen Holland Rijnland en de Duin- en Bollenstreek werken we samen met onze buurgemeenten aan het bereiken van onze gezamenlijke doelstellingen voor de leefomgeving. Dat doen we bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit, warmte, economie en groenbeleid. Naast de activiteiten zoals benoemd in de paragrafen leveren we een bijdrage door actief deel te nemen aan gezamenlijke overleggen en bijeenkomsten (ambtelijk en bestuurlijk) of aan projecten die worden getrokken door buurgemeenten.

Voldoende aandacht voor inwoners, ondernemers en de raad

Binnen het fysieke domein werken we indien mogelijk van buiten naar binnen. Vragen van inwoners en ondernemers willen we dan ook zo snel mogelijk beantwoorden. Onze bedrijfscontactfunctionarissen en wijkcontactfunctionarissen zijn de vooruitgeschoven posten van de gemeente, maar voor de inhoudelijke beantwoording van vragen, stelt elk team binnen het fysieke domein capaciteit beschikbaar. Hetzelfde geldt voor de beantwoording van schriftelijke en technische vragen uit de raad.

Uitvoering wettelijke taken

Binnen het fysieke domein hebben we als gemeente wettelijke taken die we uit moeten voeren. Vergunningverlening is een voorbeeld daarvan, net als het beheer van de buitenruimte. Er wordt jaarlijks een inschatting gemaakt van het aantal verwachte vergunningaanvragen. Dit aantal kan in de praktijk echter sterk fluctueren en is bijvoorbeeld afhankelijk van ontwikkelingen rond woningbouw- en infrastructurele projecten. Maar het betreft bijvoorbeeld ook het digitaal ter

beschikking stellen van data of het tijdig reageren op verzoeken die in het kader van de Wet open overheid gedaan worden.

Openbare orde en veiligheid

Veiligheidsbeleid

We willen dat Lisse een veilige plaats is om in te wonen, leven, werken en recreëren. Dat bereiken we door de sociale en fysieke veiligheid te verbeteren en onze wettelijke verplichte veiligheidstaken uit te voeren. Samenwerking met inwoners, ondernemers en ketenpartners is en blijft daarin essentieel. Door samenwerking komen we tot duurzame oplossingen. We willen weten wat er speelt, we gaan met elkaar in gesprek en kiezen samen voor een aanpak. De gemeente voert hierin regie met het Integraal Veiligheidsbeleid (IVB) 2024-2027. Het IVB bevat de kaders, strategische uitgangspunten, prioriteiten en de hoofdlijnen van de aanpak. Deze vertalen we in het Veiligheidsjaarplan naar concrete maatregelen. Dit plan voeren we samen met onze partners, inwoners en ondernemers uit.

In 2024 is het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027 vastgesteld. De prioriteiten voor deze periode zijn Ondernijning, Zorg en veiligheid, Jeugd en veiligheid, en Digitale veiligheid. Naast deze prioriteiten blijft er aandacht voor misdrijven als woninginbraak en fietsendiefstal, maar ook verkeersveiligheid.

De positie van het thema veiligheid op de gemeentelijke agenda wordt steeds prominenter en omvangrijker. rol op de gemeentelijke agenda. Daarbij groeit de verantwoordelijkheid van die rol en de onderwerpen die eronder vallen. Het gaat dan om de rol van de gemeente bij de bestrijding van georganiseerde misdaad, de veiligheid op straat en de directe woonomgeving, maar ook bij de aanpak van digitale veiligheid en inzet op crises.

Samenwerking

Intensieve effectieve samenwerking met en tussen ketenpartners is de sleutel naar het tegengaan van huidige en nieuwe vormen van onveiligheid tegen te gaan én naar het bestendigen en vergroten van de veiligheid voor onze inwoners. Veel veiligheidsvraagstukken kunnen niet meer alleen met de traditionele veiligheidspartners, zoals politie en brandweer, benaderd worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de lang lopende casussen woonoverlast, de toename van het aantal personen met verward gedrag en ondernijnde criminaliteit. Partners als de woningbouw, het RIEC en Voor Ieder 1 zijn hierbij onmisbaar.

Ondernijning

Georganiseerde ondernijnde criminaliteit is vaak niet direct zichtbaar. Drugslaboratoria, hennepkwekerijen, mensenhandel, witwaspraktijken en vastgoedfraude spelen zich vaak buiten ons gezichtsveld af. Daarom is er ook een landelijke aanpak ontwikkeld om deze vorm van criminaliteit tegen te gaan. Ook in de gemeente Lisse is sprake van criminele, ondernijnde activiteiten en misstanden. We werken daarom intensief en integraal samen met partners als politie, het RIEC en de Belastingdienst om georganiseerde, ondernijnde criminaliteit aan te pakken en zoveel mogelijk te voorkomen.

In de strijd tegen ondernijnde criminaliteit is preventie heel belangrijk. Om te voorkomen dat onze jeugd afglijdt in de zware criminaliteit implementeren we de door het RIEC aangeboden doorlopende leerlijn als onderdeel van het project Dealbreakers in afwachting van besluitvorming over de begroting 2026 voor de uitrol van de totaal aanpak Dealbreakers. Ook blijven we investeren in publiekscampagnes om de bewustwording en meldingsbereidheid bij inwoners te verhogen. Recentelijk hebben we de effectiviteit van deze campagnes onderzocht. De uitkomsten van dit onderzoek betrekken we bij de inhoud en opzet van onze aankomende campagnes.

De (door)ontwikkeling en versterking van de lokale aanpak van ondernijning staan centraal. Een toekomstbestendige aanpak van (ondernijnde) criminaliteit vraagt om het versterken van de preventieve aanpak en de verbinding tussen repressie en preventie. Belangrijke onderdelen van de aanpak zijn werken aan een weerbare samenleving en een weerbare overheid. De afgelopen periode hebben we geïnvesteerd in het verbeteren van het zicht op ondernijning, de weerbaarheid van de gemeentelijke organisatie en het integraal aanpakken van casuïstiek.

Effectindicatoren:

De effecten van de aanpak van ondernijnde criminaliteit zijn lastig in harde cijfers uit te drukken en hierdoor in zowel kwalitatieve en kwantitatieve zin beperkt inzichtelijk te maken. Dit is inherent aan de problematiek: deze vorm van criminaliteit vindt in de regel in het

onzichtbare plaats. Over de precieze omvang ervan zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar. Er zijn wel verschillende signalen dat de aanpak effect sorteert. We zijn bezig om over verschillende effectindicatoren te rapporteren. Zo willen we de effecten van de aanpak van ondermijnende criminaliteit beter kwantificeerbaar maken. De onderstaande indicatoren hebben zowel betrekking op de preventieve als de repressieve kant van deze aanpak:

Effectenindicatoren
Ingekomen signalen (intern)
Ingekomen signalen (extern)
Aantal MMA meldingen
Aantal BIBOB onderzoeken
Waarvan geweigerd op BIBOB
BIBOB ingetrokken
Aantal sluitingen panden
Aantal bestuurlijke waarschuwingen
Last onder dwangsom
Integrale controles
Aantal trajectbegeleiding uitgevoerd door Jeugdpreventieteam.

Zorg en veiligheid

Door problemen binnen het zorgdomein, waaronder wachtlijsten en beperkte plekken binnen de maatschappelijke zorg, ontstaan (woon)overlast en potentieel gevaarlijke situaties. Door de zorg en de veiligheidsketen in een vroeg stadium met elkaar te verbinden, kunnen we deze problematiek effectief aanpakken. Dit gebeurt zowel beleidsmatig, bijvoorbeeld bij de inzet van bestuurlijke maatregelen, als op casuïstiek niveau.

Het is noodzakelijk dat de regionale samenwerking tussen het sociaal domein en het veiligheidsdomein geborgd blijft. In specifieke gevallen vraagt de complexiteit van de casus om specifieke regionale behandeling, welke is belegd bij het Zorg- en Veiligheidshuis. We denken hierbij aan casussen met betrekking op nazorg ex-gedetineerden, radicalisering en zedendelinquenten waarbij goed contact met regionale partijen zoals het Openbaar Ministerie, reclassering en jeugdbescherming essentieel is.

Jeugd en veiligheid

De integrale aanpak van jeugdoverlast door middel van de Zorg- en Veiligheidstafel werkt. Daarbinnen investeren we ook gezamenlijk met de ketenpartners in de groepsaanpak. Zo zijn we wendbaar en kunnen we snel inspelen op de actuele 'vraag' van de jeugd. We zetten in op verbinding met de jongeren door de boa's, het jongerenwerk en de politie. We weten wat op scholen speelt maar ook wat zich op de digitale 'straat' afspeelt. Jongeren kunnen dader van digitale criminaliteit zijn, maar ze zijn ook vaak slachtoffer.

Jongeren zijn vol in ontwikkeling en maken daarin soms onverstandige keuzes, soms zo onverstandig dat ze in aanraking komen met justitie. Om te voorkomen dat onze jeugd afglijdt in de zware criminaliteit implementeren we zoals eerder aangegeven de door het RIEC aangeboden doorlopende leerlijn als onderdeel van het project Dealbreakers in afwachting van besluitvorming over de begroting 2026 voor de uitrol van de totaal aanpak Dealbreakers.

Zorg en veiligheid

Door problemen binnen het zorgdomein, waaronder wachtlijsten en beperkte plekken binnen de maatschappelijke zorg, ontstaan (woon)overlast en potentieel gevaarlijke situaties. Door de zorg en de veiligheidsketen in een vroeg stadium met elkaar te verbinden, kunnen we deze problematiek effectief aanpakken. Dit gebeurt zowel beleidsmatig, bijvoorbeeld bij de inzet van bestuurlijke maatregelen, als op casuïstiek niveau.

Het is noodzakelijk dat de regionale samenwerking tussen het sociaal domein en het veiligheidsdomein geborgd blijft. In specifieke gevallen vraagt de complexiteit van de casus om specifieke regionale behandeling, welke is belegd bij het Zorg- en Veiligheidshuis. We denken hierbij aan casussen met betrekking op nazorg ex-gedetineerden, radicalisering en zedendelinquenten waarbij goed contact met regionale partijen zoals het Openbaar Ministerie, reclassering en jeugdbescherming essentieel is.

Digitale veiligheid

Digitale criminaliteit heeft de laatste jaren een opmars gemaakt. Cybercriminelen maken gebruik van nieuwe ontwikkelingen, zoals AI. Het is belangrijk dat onze inwoners zich bewust zijn van de risico's in de digitale leefwereld. De gevolgen van deze vorm van criminaliteit kunnen zeer groot zijn. De gemeente Lisse zet in op het voorlichten van inwoners en ondernemers om deze risico's te verkleinen.

Toezicht en handhaving

In 2023 is het handhavingsbeleid 2020-2023 geëvalueerd en is een nieuw vierjarig beleid vastgesteld (VTH 2024-2027). Vanuit het handhavingsbeleid, waarin de prioriteiten zijn gesteld, werken we met een jaarlijks handhavinguitvoeringsprogramma (HUP). Bepaalde problematiek wordt projectmatig opgepakt, zoals verkeersproblematiek, ondermijning en jeugdoverlast. Door de beperkte capaciteit bij de politie is er een verschuiving van werkzaamheden naar de boa's. Meldingen zijn complexer en daardoor arbeidsintensiever. De politiecapaciteit op straat zal de komende jaren onder druk blijven staan door nieuwe taken en de grote uitstroom van pensioengerechtigden.

Crisisbeheersing

De gemeente Lisse investeert actief in het verder versterken van de verbinding en samenwerking met de Veiligheidsregio Hollands-Midden. Dit gebeurt op lokaal niveau in de vorm van een jaarlijks brandweeroverleg met post Lisse en het ondersteunen van wervingsacties voor nieuwe vrijwilligers. Op bestuurlijk niveau is er elk kwartaal een overleg met de directie van de Veiligheidsregio. Daarnaast zetten we in op het opleiden, trainen en oefenen van medewerkers van de crisisorganisatie van HLTsamen. Nieuwe ontwikkelingen worden hierbij meegenomen; denk aan de komst van zonnepanelen en elektrische voertuigen en de impact hiervan op incidenten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het signaleren, voorkomen en aanpakken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Signaleren: • Het uitvoeren van preventief toezicht en integrale controles. • Het blijvend investeren in awareness intern en extern door middel van trainingen en publiekscampagnes. • Het in samenwerking met het RIEC actualiseren van ons Ondermijningsbeeld om goed zicht te hebben op de problematiek.
A2	Voorkomen: • Het verder versterken van een weerbare samenleving via publiekscampagnes. • Het verder versterken van een weerbare organisatie via onder andere de inzet van trainingen (algemeen en op maat). • Het implementeren van de (doorlopende) leerlijn vanuit het project Dealbreakers gericht op het voorkomen van jonge aanwas, vooruitlopend op een mogelijk uitrol van de totaalaanpak Dealbreakers in 2026, afhankelijk van besluitvorming over de begroting 2026.
A3	Aanpakken: • Het lokaal oppakken van signalen en het uitlopen van casuïstiek. • Het waar nodig opwerken van signalen tot een (regionale) RIEC casus dan wel handavingsknelpunt. • Het geven van uitvoering aan het samen met partners opgestelde plan van aanpak drugscriminaliteit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We voorkomen dat zorgproblematiek escaleert naar veiligheidsproblematiek (sociale veiligheid).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We zetten in op het voorkomen en aanpakken van multiproblematiek. We nemen deel aan verschillende overlegvormen, waaronder het Zorgnetwerkoverleg en overleggen in het Zorg- en Veiligheidshuis. De focus hierbij ligt op zowel het veiligheids- als het zorgaspect, waarbij we de interne samenwerking tussen het sociaal domein en openbare orde en veiligheid opzoeken.
B2	We verminderen woonoverlast en burenruzies door, waar nodig, samen met onze partners buurtbemiddeling in te zetten.
B3	Indien van toepassing leggen we bestuurlijke maatregelen op om woonoverlast of huiselijk geweld terug te dringen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We bieden jongeren een veilige omgeving waarin zij zich kunnen ontwikkelen en onderdeel van de samenleving uitmaken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren regie op de Zorg- en Veiligheidstafel Jeugd. Kinderen over wie zorgen bestaan, worden in een vroeg stadium integraal besproken om te voorkomen dat zij afglijden. Er wordt een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld waarbij de ketenpartner die de casusregie heeft het contact legt met jongere en/of ouders. Hierbij is er ook aandacht voor het gezin rondom het kind.
C2	We faciliteren het Jeugd in de Buitenruimte-overleg, waarbij jongerenwerk, politie en boa's informatie delen over hangplekken. We kennen onze jongeren en zetten gezamenlijk in op het voorkomen van overlast.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Onze inwoners en medewerkers zijn digitaal weerbaar.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We geven voorlichting aan verschillende doelgroepen om de weerbaarheid te vergroten en de kans op slachtofferschap te verkleinen.
D2	We vergroten de interne digitale weerbaarheid door het inzetten van bewustwordingstools. Onze crisisorganisatie is ingericht op digitale crises.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een veilige fysieke leef-, woon- en werkomgeving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	Deelnemers van de gemeentelijke crisisorganisatie worden opgeleid en oefenen zodat de gemeente voorbereid is op rampen/crises.
E2	We bevorderen de leefbaarheid door te controleren op • verkeersveiligheid rondom scholen • parkeren binnen de blauwe zone en foutief parkeren
E3	We adviseren op risicovolle evenementen. We zijn aanwezig bij vooroverleggen en werken nauw samen met de organisatie van evenementen en met de hulpdiensten.
E4	We bevorderen een veilig ondernemersklimaat door controles uit te voeren. We voeren regie en adviseren over publiek-private samenwerking ter verbetering van de veiligheid (KVO).

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM) Omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	Politie Stichting Voor Ieder 1 Zorg- Veiligheidshuis Hollands Midden Welzijnswartier Openbaar Ministerie Halt Brijder GHOR Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) Jeugdbescherming West Onderwijs RIEC

Mobiliteit

Op het gebied van mobiliteit en bereikbaarheid is er de laatste jaren veel veranderd. Technologische ontwikkelingen rond brandstof en slimmere voertuigen hebben een vlucht genomen. En de ruimtelijke ontwikkelingen in Lisse en de regio vragen om een andere kijk op de verkeersstructuur voor alle vervoerswijzen.

We zijn ons er daarbij van bewust dat een verplaatsing zelden een doel op zich is. We verplaatsen ons om familie te bezoeken, naar het werk te gaan of te ontspannen. En met het oplossen van knelpunten in de bereikbaarheid willen we een bijdrage leveren aan doelstellingen op diverse andere gebieden; denk aan gezondheid, duurzaamheid, economie en toerisme.

Onze ambities op het gebied van mobiliteit hebben we vastgelegd in een Mobiliteitsvisie. Deze Mobiliteitsvisie is uitgewerkt in het Mobiliteitsplan "Duurzaam Bereikbaar Lisse" dat is vastgesteld door de raad. In het mobiliteitsplan zijn de contouren van een uitvoeringsagenda opgenomen.

Het Mobiliteitsplan is de basis voor deze begroting.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lisse is bereikbaar.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We verbeteren in samenwerking met onze regionale partners in het programma Mobiliteit Noordelijke Duin- en Bollenstreek en Haarlemmermeer de regionale oost-west verbindingen.
A2	We managen de piekdrukke in de bollenstreek.
A3	We maken en houden Lisse centrum bereikbaar.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lisse gaat voor duurzame mobiliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We stimuleren elektrisch rijden.
B2	We zetten in op duurzame mobiliteit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lisse heeft een prettige en veilige leefomgeving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We verbeteren de verkeersveiligheid met een hernieuwde focus.
C2	We maken een prettige leefomgeving voor de menselijke maat.
C3	We houden ons buitengebied toegankelijk voor inwoners, bezoekers en agrariërs.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lisse gaat voor actieve en toegankelijke mobiliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We zorgen voor een toegankelijk mobiliteitssysteem.
D2	We stimuleren actieve mobiliteit (lopen en fietsen).
D3	We nodigen inwoners uit om sportief en recreatief te bewegen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Gemeenten Duin- en Bollenstreek Gemeente Haarlemmermeer Provincie Zuid-Holland Q-buzz

Gebiedsontwikkeling

Gebiedsontwikkeling richt zich op het (her)ontwikkelen van een locatie tot een nieuw gebied met een zo hoog mogelijke kwaliteit van wonen, werken, mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en groen en voldoende ruimte voor recreëren. Daarbij wegen we de verschillende belangen zorgvuldig.

De gemeente heeft in haar omgevingsvisie ambities vastgesteld voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Actuele ontwikkelingen buiten de invloedssfeer van het gemeentelijk bestuur, zoals de stijging van bouwkosten en rentepercentages, hebben echter direct effect op de haalbaarheid van plannen en initiatieven, wat gebiedsontwikkeling steeds gecompliceerder maakt. Om de hoogst haalbare (omgevings)kwaliteit te realiseren, zijn flexibiliteit en wendbaarheid geboden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Gebiedsontwikkeling in lijn met de omgevingsvisie 'Levendig Lisse', waarin een gezonde en veilige fysieke leefomgeving het uitgangspunt is.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We vullen de eigen grondposities, zoals Geestwater, Greveling-Zuid en vrijkomend maatschappelijk vastgoed, afgaande op de actuele woonbehoefte. Met het ontwikkelen van deze posities, zijn er op termijn geen eigen grondposities binnen Lisse meer beschikbaar. We gaan meer werken met Gebiedsgericht ontwikkelen.
A2	We doorlopen de processen zo vlot mogelijk. Daarbij hebben we aandacht voor parallel plannen.
A3	We stellen een Programma Landelijk Gebied en Duurzame Bollenteelt op. We doen dit in samenwerking met omliggende gemeenten.
A4	We stellen een gebiedsvisie Rooversbroekpolder op.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Via de instrumenten van de Omgevingswet werken we aan een veiligere en gezondere fysieke leefomgeving, waarbij duurzaamheid voorop staat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	De Omgevingsvisie geeft de ontwikkelrichtingen voor een fysieke leefomgeving die veiliger, gezonder en duurzamer is. We monitoren de realisatie van de ontwikkelrichtingen en actualiseren de omgevingsvisie op basis van nieuwe inzichten en initiatieven.
C2	Initiatieven van inwoners, ondernemers en instellingen worden via de 'ja, mits' houding getoetst aan hun bijdrage aan de ontwikkelrichtingen van de omgevingsvisie.
C3	We stellen een Omgevingsplan op voor de hele gemeente waarin alle regels over de fysieke leefomgeving staan, ook over milieu, gezondheid, cultuurhistorie en evenementen.
C4	We voeren vooroverleg met initiatiefnemers en behandelen aanvragen

	omgevingsvergunningen aan de intaketafel en de omgevingstafel.
C5	We stellen (uitvoerings)programma's op waarmee de doelen uit de Omgevingsvisie gerealiseerd worden, voeren deze uit en evalueren ze.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Omgevingsdienst West-Holland Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) GGD Veiligheidsregio Hollands Midden	Provincie Zuid-Holland Hoogheemraadschap van Rijnland Woningbouwcorporaties Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers

Openbare ruimte

Inleiding

De openbare ruimte is van iedereen en kent vele vormen van gebruik. Zelfs op dezelfde plek kunnen verschillende gebruikers een totaal andere beleving hebben en daarmee zeer uiteenlopende wensen hebben. Denk maar eens aan een plein wat in de avond en nacht wordt gebruikt om te parkeren en overdag ruimte biedt voor een weekmarkt. Op een andere manier kan er ook gekeken worden naar functies van de buitenruimte: een weg om over te rijden, maar ook om hemelwater over af te voeren naar een kolk of berm. Bovengrondse elementen zijn behoorlijk zichtbaar, maar ondergronds zijn er ook veel objecten waar de gemeente een rol in speelt. Veelal zijn we gericht op het menselijk gebruik van de openbare ruimte, maar de laatste jaren is er steeds meer aandacht voor 'andere' gebruikers van de openbare ruimte zoals: flora en fauna.

Leeswijzer

Een groot deel van dit hoofdstuk kan worden gezien als 'regulier werk' vanuit met name een beheersmatige rol. De gemeente heeft als taak om te voorzien in beschikbaarheid van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Dit hoofdstuk is dan ook sterk gekoppeld aan de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen later in deze begroting.

Waar de woorden 'kapitaalgoed(eren)' wordt geschreven kunnen de woorden 'asset(s)' worden gelezen en andersom. Dit heeft te maken met de gangbare methodiek rondom het onderhoud van kapitaalgoederen, waarbij de term 'assetmanagement' wordt gebruikt.

We kijken vanuit twee invalshoeken naar de openbare ruimte: de technische en de functionele staat. Vervolgens worden de doelen en acties beschreven.

Technische staat

Van oudsher gaat beheer met name over het technische staat van de assets in de leefomgeving. Veelal is de omgang met technische opgaven behoorlijk rechtlijnig, relatief eenvoudig meetbaar en deels voorspelbaar. Dit komt ook doordat assets over het algemeen een lange levensduur hebben, met uitschieters van wel honderd jaar. De kwaliteit van de leefomgeving zit met name in de afwegingen voor het beeld, wettelijke vereisten en tijdigheid van activiteiten. Zaken waar aan gedacht moet worden zijn bijvoorbeeld:

Asset Technische vraag

Wegen:	wat is de staat van het asfalt mbt spoorvorming en wortelopdruk?
Civiele kunstwerken:	in hoeverre zijn relingen sterk genoeg en wat zijn weersinvloeden?
Groen:	hoe groeit een boom en staat de boom (nog) voldoende recht?
Afval:	kunnen containers opgetild en geleegd worden?
Ondergrond:	is er voldoende ruimte om bekabeling te leggen en wie roert de grond?
Spelen:	voldoet de gemeente aan de warenwet en veiligheidsvereisten?

Er kan worden gedacht dat beheer van de openbare ruimte niet politiek gevoelig is: de technische staat is relatief eenvoudig meetbaar en een asset gaat vele jaren mee. Maar toch is dat niet zo. Zelfs voor het meer technische aspect van de leefomgeving is het gevoelig voor sentiment van diverse gebruikers. Dit komt doordat de leefomgeving als unieke eigenschap heeft dat er vele duizenden mensen tegelijkertijd gebruik van maken. Daarnaast wordt er veel eigenaarschap gevoeld door bewoners, omdat de assets van de leefomgeving heel tastbaar zijn. Dit maakt het voor een gemeente extra belangrijk om goed uit te dragen welke keuzes er worden gemaakt, waarom en wanneer acties verwacht mogen worden.

Functionele staat

De technische staat van assets zegt niet alles, er moet ook steeds meer rekening worden gehouden met de functionaliteit van de leefomgeving. Deze functionaliteiten kunnen behoorlijk uiteenlopen, zelfs op dezelfde plek. Zo kan een plein door een marktkoopman anders worden ervaren dan door een bewoner, een automobilist of een fietser. De kwaliteit van de leefomgeving zit dan met name in de gebruikerswaarde, de afspraken tussen gebruikers en de tijdsgeest. Zo denkt Team Beheer ook steeds meer 'aan de voorkant' mee in het opstellen van kaders om opgaven het hoofd te bieden. Te denken valt aan:

Asset Functionele vraag

Wegen: waar kunnen laadpalen het beste geplaatst worden?
Civiele kunstwerken: in hoeverre kunnen dieren hun plaats vinden in oevers of onder bruggen?
Groen: kan een plein groener worden om hittestress en wateroverlast te voorkomen?
Afval: hoe om te gaan met statiegeldblikjes in de openbare ruimte?
Ondergrond: kunnen partijen gecoördineerd worden om één keer de straat te openen?
Spelen: hoe kan beweging en ontwikkeling gestimuleerd worden op een speelplek?

De functionele staat van de buitenruimte kan echter zeer fluctueren, afhankelijk van de standpunten van gebruikers en zaken die op dat moment aandacht vragen. Het spanningsveld dat kan ontstaan tussen technische - en functionele staat kan het werk van de gemeente uitdagend maken. Gezien hier veel uiteenlopende invalshoeken mogelijk zijn, op hetzelfde stukje leefomgeving, ligt hier een taak voor gemeenten om gewogen beslissingen te maken en deze uit te dragen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: We bieden een schone, hele en veilig openbare ruimte voor nu en in de toekomst, dit doen we dankzij GOED beheer: gewogen, overzichtelijk, efficiënt en doelmatig.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Gewogen beheer betekent dat gemeenteraad en gebruikers van de buitenruimte ambities uitspreken en (waar mogelijk) vaststellen hoe de openbare ruimte het best kan worden gebruikt. Participatie is hierin van belang met invloed voor gebruikers van de buitenruimte. We evalueren wat de staat van de assetmanagement-, beleids- en beheerplannen is voor alle kapitaalgoederen in de openbare ruimte.
A2	Overzichtelijk beheer wil zeggen dat activiteiten in of aan de openbare ruimte duidelijk en vooraf worden gecommuniceerd en vindbaar zijn. We zorgen dat ambities, werkwijzen, plannen en planningen vindbaar zijn voor gebruikers van de openbare ruimte.
A3	Efficiënt beheer betekent dat we steeds kijken welke zaken er in de openbare ruimte tegelijk spelen. Integraliteit wordt gezocht tussen verschillende activiteiten en waar mogelijk worden activiteiten tegelijkertijd uitgevoerd. We stellen een meerjarenprogrammering op van alle onderhoudsactiviteiten in de openbare ruimte.
A4	Waar mogelijk worden onderhoudsactiviteiten afgestemd, gelijktijdig en integraal uitgevoerd.

A5	Doelmatig beheer betekent enerzijds: we werken volgens geldende wet- en regelgeving. Anderzijds dat er gezocht wordt naar de meest doelmatige inzet of aanwas van middelen. We zetten in op het, daar waar mogelijk, verkrijgen van subsidies.
A6	We zoeken de samenwerking met gebruikers van de buitenruimte actief op.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Omgang met energietransitie en ruimte voor innovatie in ondergrond

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	In het proces van vergunningverlening zoeken we naar een optimale aanpak en samenvoeging van activiteiten in de ondergrond. Hierin werken we samen met vergunningaanvragers en partners in de fysieke leefomgeving zoals nutsbedrijven.
B2	We bieden ruimte aan de uitrol van glasvezel en nieuwe netwerkverbindingen, maar zijn scherp op de staat van onze kapitaalgoederen na door derden uitgevoerde werkzaamheden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een functionerend rioolstelsel en aanpak van waterproblematiek

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Aanpak Zeeheldenwijk NA de ophoging van de Van Speykstraat tussen de Tasmanstraat en de Kanaalstraat is het saneren van twee overstorten de laatste fase van de aanpak Zeeheldenwijk. Na het groot onderhoud aan het bergbezinkbassin Tasmanstraat monitoren we de overstorten om inzichtelijk te krijgen of daar na alle al uitgevoerde maatregelen nog noodzaak toe is.
C2	Aanpak Schilderswijk De huidige planning is dat de voorbereiding van de rioolrenovatie in combinatie onder andere het onderhoud aan de wegen in 2025 start, waarna de uitvoering start in 2026.
C5	We maken een plan om hemelwaterafvoer af te koppelen en een gescheiden rioolstelsel te maken. Dit geeft voor de komende jaren per straat inzicht in de benodigde diameter hemelwaterriool. Dat geeft direct input voor onderhoudsprojecten, herinrichting of bij ontwikkeling van woningbouw. Hiermee krijgen we meer zicht op de daartoe benodigde investeringen in de komende decennia.
C6	We geven uitvoering aan het in 2024 vastgestelde Programma Water- en Klimaatadaptatie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een wegensysteem dat past bij de wensen van gebruikers

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We stellen een nieuw assetmanagementplan Wegen op.
D2	We stellen een meerjarenprogrammering onderhoud wegen op, waarbij we het uitvoeringsprogramma mobiliteit meewegen. Daarnaast stemmen we af tussen diverse andere eigenaren van wegen en hun activiteiten (provincie en Rijk).
D3	We doen in samenwerking met Hillegom en Teylingen een pilot om met de toepassing van diverse waterdoorlatende verharding. Hierin nemen we lessen mee vanuit de in 2024 opgeleverde openbare ruimte op sportpark ter Specke.
D4	We stellen een nieuw assetmanagementplan Civiele Kunstwerken op.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De leefomgeving laten bloeien.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We geven uitvoering aan beheerplan voor groen en bomen.
E2	We versterken de groenstructuren.
E3	Waar mogelijk vergroten we de hoeveelheid groen in de openbare ruimte, bijvoorbeeld op speelplekken.
E4	Groen behouden we zoveel mogelijk bij nieuwe ontwikkelingen of noodzakelijke veranderingen in de openbare ruimte. Bij de aanleg van transformatorhuisjes kijken we eerst naar parkeervakken, wegen of trottoirs.
E5	In 2025 wordt de groenvervanging wijkgericht aangepakt. Gestart wordt met Lisse Rond; daarna volgen Vrouwenpolder, Geestwater, de Schilderswijk en de Componistenwijk. Daar waar integraal gewerkt kan worden doen we dat.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een veilig en prettig verlichte openbare ruimte. In 2025 bestaat 75% van de openbare verlichting uit (duurzame) LED-verlichting, medio 2024 was dit 61%

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	We stellen een Assetmanagementplan Openbare Verlichting 2025-2028 op.
F3	We besteden in samenwerking met andere gemeenten meerjarenonderhoudscontract aan.
F4	In samenwerking met de HLTgemeenten zoeken we naar oplossingen voor een goede omgang met netstoringen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een openbare ruimte waar het prettig verblijven en recreëren

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
G1	We maken een inventarisatie van alle objecten in de buitenruimte en stellen waar nodig (nieuwe) beheerplannen vast. Te denken valt aan: beeldende kunstwerken, monumenten, gedenktekens, bankjes, informatieborden, etc.
G2	We herijken het beleidsplan spelen en stellen een beheerplan vast voor sport- en spelobjecten in de buitenruimte.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een schone leefomgeving en goede omgang met grondstoffen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
H1	We stellen een assetmanagement- en beleidsplan voor afval vast. Daarbij zien we afval als grondstoffen in een zoveel mogelijk circulaire economie.
H2	We stellen uitgangspunten vast voor de omgang met vrijwilligers in de aanpak van (zwerf-)afval.
H3	We dragen zorg voor communicatie, educatie over afval cq. grondstoffen.

HOE GAAN WE DIT METEN?

We vinden het belangrijk om meldingen in de openbare ruimte te behandelen en we streven daarbij naar een zo'n volledig mogelijke afhandeling. Binnen onze gemeente worden meldingen aangemaakt en geregistreerd met Fixi.

In onderstaand figuur kunt u het aantal meldingen openbare ruimte zien welke zijn gedaan in het jaar 2023. Tevens kunt u zien welk percentage aan meldingen is afgehandeld. We streven daarbij naar een bandbreedte van 85 tot 90%. Omwille van de omvang is in onderstaand figuur het totaal aantal meldingen opgenomen, en daarnaast de top 10 aan meldingen. Daarnaast ziet u het afhandelingspercentage van de meldingen. In de toekomst willen we de indicatoren nog verder uitbreiden om zo onze dienstverlening nog verder te verbeteren maar ook onze sturingsinstrumenten te verfijnen.

Categorie	Meldingen #	Afgehandeld #	Afgehandeld %
Totale meldingen gemeente Lisse	6.705	6.697	98,88%
1. Openbaar groen	905	905	100100%
2. Wegen en trottoirs	888	885	99,66%
3. Openbare verlichting	794	793	97,87%
4. Parkeren	739	739	100%
5. Afval (zwerfafval en dumpingen)	729	729	100%
6. Afval (bijplaatsingen bij ondergrondse containers)	493	491	99,59%

7. Afval (bijplaatsingen bij ondergrondse containers)	807	803	99,50%
8. Riolering en wateroverlast	606	605	99,83%
9. Straatmeubilair	550	548	99,64%
10. Afval (niet geleege minicontainers)	502	488	97,21%

Duurzaamheid

In de omgevingsvisie geeft Lisse aan dat de gemeente gaat voor duurzaamheid. Een duurzame samenleving is een samenleving :

- waarin ieder kan voorzien in zijn of haar behoeften;
- die ervoor zorgt dat ook toekomstige generaties in hun behoefte kunnen voorzien;
- en waarbij ieder de mogelijkheid heeft zich in vrijheid te ontwikkelen, binnen een stabiele samenleving, in harmonie met zijn of haar omgeving.

Ambities

In het klimaatakkoord van Parijs is onder meer opgenomen dat de temperatuurstijging niet meer dan 2 graden mag zijn, waarbij gestreefd wordt naar een temperatuurstijging van niet meer dan 1,5 graden. De maatregelen die nodig zijn om dit te bereiken vragen om de toepassing van nieuwe technieken, waarbij ook nieuwe infrastructuur, aangepaste regels, andere organisaties en zelfs andere gewoonten nodig zijn. Zonder krachtig beleid gaat dat niet lukken. Dan gaat het om Europees en nationaal beleid, maar ook om beleid en regelgeving op regionaal en lokaal niveau.

Programma Duurzaamheid

Om de gestelde ambities en doelstellingen te bereiken hebben we een programma Duurzaamheid voor de fysieke leefomgeving ingericht. Dit programma is gebouwd op drie pijlers:

- **Energietransitie:** de ambitie om in 2050 een energieneutrale gemeente te zijn is gezamenlijk met de Holland Rijnland gemeenten vastgelegd (Energieakkoord HR 2017/2025) en uitgewerkt in de Regionale Energie Strategie (RES 1.0, juni 2021). De RES is lokaal vertaald in de Lokale Energiestrategie en Transitievisie Warmte (LES en TVW, medio 2021) en uitgewerkt in concrete projecten in het Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2022-2026 (UP). Hierbij werken we toe aan het uitschakelen van fossiele energiesystemen, het opwekken van duurzame energie en het besparen op het energieverbruik.
- **Toekomstbestendige leefomgeving:** door het veranderende klimaat worden de zomers warmer en droger en krijgen we vaker te maken met hevige regenval. Aan de ene kant proberen we zoveel mogelijk om klimaatverandering tegen te gaan, aan de andere kant moeten we ons aanpassen aan het veranderende klimaat. Daarnaast staat biodiversiteit onder grote druk en komen er in de omgeving allerlei beschermde en kwetsbare soorten voor. Om een groene en klimaatadaptieve omgeving te kunnen realiseren zijn er in de landelijke maatlat 6 relevante thema's benoemd: biodiversiteit en natuurinclusiviteit, droogte, hitte, wateroverlast, bodemdaling, overstromingen. De verantwoordelijkheid voor de thema's bodemdaling en overstroming ligt bij het hoogheemraadschap (van Rijnland). Met onderstaande acties geven we verder uitvoering aan de overige vier thema's.
- **Circulariteit en grondstoffen:** een circulaire economie biedt kansen. Het draait om efficiënt gebruik van beschikbare en hernieuwbare grondstoffen, van bezit naar gebruik, van afval naar hergebruik. Het vraagt om een herinrichting van onze industrie en verandering van businessmodellen en consumptiegewoonten, om eerlijke verdeling en het minimaliseren van verspilling. Door aan de circulaire economie te werken, werken we ook aan het reduceren van klimaatverandering, aan verbetering van biodiversiteit, we verminderen vervuiling en voorkomen leveringsrisico's. Hoe we dit gaan doen gaan we beschrijven in een Plan van Aanpak

Voor het programma Duurzaamheid maken we gebruik van de Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE). Deze gelden moeten voor 90% worden ingezet voor capaciteit en vervangen dus niet de uitvoeringsbudgetten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Overkoepelend Programma Duurzaamheid: Transitie naar duurzame fysieke leefomgeving bevorderen doordat het Programma Duurzaamheid een paraplu is boven de verschillende opgaven en zorgt voor afstemming, afweging en het slim combineren van doelen en middelen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We zoeken naar een methode om duurzame toekomstbestendige gebiedsontwikkeling systematisch te realiseren.
A2	We concretiseren en borgen duurzaamheid in instrumenten als de Omgevingsvisie / Omgevingsplan, LIOR, anterieure overeenkomsten en de werkprocessen.
A3	We werken aan het integreren van duurzaamheid in onze aanbestedingstrajecten. Hierin verwerken we als uitgangspunt het principe 'Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen' (MVOI en hanteren we minimaal ambitieniveau 1 van de landelijke MVI-criteriatool.
A4	Eén helder communicatiekanaal (één kanalen strategie) per doelgroep onderhouden, zowel voor inwoners als bedrijven.
A5	We werken een Intern informatie platform uit en onderhouden dit.
A6	We ondersteunen lokale initiatieven in samenwerking met bv Buurkracht.
A7	We onderzoeken en benutten mogelijkheden van subsidies voor zover passend bij de inzetbare capaciteit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Programma duurzaamheid pijler Energietransitie: In 2030 15% energiebesparing in de gebouwde omgeving ten opzichte van 2014; in 2050 willen we een energieneutrale gemeente zijn.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We geven uitvoering aan het Uitvoeringsprogramma Energietransitie met focus op drie thema's isolatie, warmte en grootschalige opwek van energie.
B2	Via de Lokale Aanpak Isolatie blijven we inwoners met risico op energiearmoede ondersteunen met het krijgen van een beter geïsoleerde woning en een lager energierekening.
B3	Samen met de gemeenten Hillegom, Noordwijk en Teylingen onderzoeken we de kansrijkheid van een regionaal open warmtenet vanuit het project Duurzaam Warmtenet Bollenstreek.
B4	Voor de opwek van duurzame energie vanuit zon en wind werken we in samenwerking met de provincie Zuid-Holland de zoekgebieden voor wind uit de RES 1.0 uit tot zoeklocaties.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Programma Duurzaamheid pijler Toekomstbestendige Leefomgeving: We werken aan een groene en klimaatadaptieve omgeving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We stellen een Soortenmanagementplan op.
C2	We voeren maatregelen voortkomend uit soortenmanagementplan uit.
C3	We werken de Ambitie "actief", zoals vastgesteld in het advies rapport Strategie en Ambitie Klimaatadaptatie verder uit en borgen deze in de organisatie.
C4	In het beheer van de openbare ruimte zetten we in op het versterken van biodiversiteit door ecologisch beheer van het groen: ecologisch maaien van bermen en oevers, , zoveel mogelijk inheemse en biodiverse groenvervangingen en wordt het gebruik van bestrijdingsmiddelen zoveel mogelijk voorkomen.
C5	Conform het programma water en klimaatadaptatie gaan we waar mogelijk natuurvriendelijke oevers aanleggen en zetten we in op het voorkomen van wateroverlast door uitvoering van het Programma Water en Klimaatadaptatie (IWKP en vergroenen)
C6	Met de bewustwordingscampagne (alle tuinen groen), met geveltuinen en adoptiegroen stimuleren en faciliteren we inwoners om te vergroenen met als doel de fysieke leefomgeving biodiverser en klimaatadaptiever te maken.
C7	In het beheer van de openbare ruimte verminderen we hittestress door in te zetten op de kwaliteit van groen en het vergroten van boomkroonoppervlak.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Programma Duurzaamheid pijler Circulariteit en grondstoffen: we willen voldoen aan de landelijke doelstellingen op het gebied van circulariteit: 50% minder grondstoffen in 2030 en volledig circulair en klimaatneutraal in 2050.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We ontwikkelen een Plan van Aanpak voor circulariteit en scherpen daarin de ambities met betrekking tot circulariteit verder aan.
D2	We worden lid van Cirkelstad en beginnen met toetsing van drie geselecteerde pilotprojecten aan Het Nieuwe Normaal, een eenduidige taal met haalbare én ambitieuze circulaire prestaties voor de bouwsector. Zo leren we circulariteit en verduurzaming systematisch te integreren in onze projecten.
D3	We beginnen met onderzoek naar het opzetten van een bouwkringloop in samenwerking met Circulair West, andere gemeenten en organisaties in de regio. Doel is het bereiken van een afvalloze samenleving en het sluiten van grondstoffenketens in de gebouwde omgeving.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Goede samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland om de leefomgeving optimaal in te richten.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We voeren actief regie op de Omgevingsdienst West-Holland en de taken die worden uitgevoerd.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Omgevingsdienst West-Holland	Provincie Zuid-Holland RES Holland Rijnland Duin- en Bollenstreek samenwerkingsagenda Energiecoöperatie Lisse Energiecoaches Lisse Liander Hoogheemraadschap van Rijnland Energiebeheer Nederland (EBN) Firan Circulair West Woningcorporatie Stek

Wonen

Woningbouw in Lisse: naar een evenwichtig en duurzaam woningaanbod.

De woningmarkt in Lisse staat onder druk door een sterke toename van de woningvraag. Om de woningbouwopgave aan te pakken en het bouwtempo te versnellen heeft het Rijk hierin een regierol naar zich toe getrokken. Deze nieuwe rol heeft onder andere geleid tot Nationale Prestatieafspraken en een Nationale Woon- en Bouwagenda. Hierin is vastgelegd dat 65% van het aantal nieuwbouwwoningen in het betaalbare segment moet worden gebouwd. Ook zijn landelijk 35 regionale woondeals gesloten tussen overheden, woningcorporaties, bouworganisaties, huurders, netbeheerders en drinkwaterbedrijven. De Regionale Realisatieagenda Wonen Holland Rijnland omvat belangrijke afspraken tot 2030 over tempo, aantallen, locaties en prijssegmenten voor nieuwbouwwoningen. Vanuit dat beleid en kaders zijn ook regionaal afspraken gemaakt en vastgelegd in de Regionale Woonagenda. Tot 2030 werken partijen met elkaar samen aan de uitvoering via woon- en versnellingstafels om knelpunten op te lossen en de woningbouwproductie te versnellen.

Het afgelopen jaar zijn diverse wetten (o.a. de Wet goed verhuurderschap en de Wet betaalbare huur) geïmplementeerd om door het Rijk als ongewenst beschouwde ontwikkelingen tegen te kunnen gaan. Ook is de Huisvestingswet 2014 gewijzigd. Hiermee zijn de mogelijkheden voor gemeenten verruimd om te sturen op de verdeling van woonruimte. Het gaat dan om uitbreiding van toewijzingen met lokale binding voor sociale en middeldure huurwoningen, de mogelijkheid voor betaalbare nieuwbouwkoopwoningen, en de mogelijkheid om voorrang te geven aan bepaalde beroepsgroepen.

Het wetsvoorstel Versterking regie volkshuisvesting zorgt voor de wettelijke verankering van alles wat op het gebied van volkshuisvesting in gang is gezet. Het wetsvoorstel geeft het rijk, de provincies en gemeenten de wettelijke instrumenten om samen en met regionale afstemming regie te voeren op de volkshuisvesting. Zo hebben overheden meer grip op hoeveel, waar en voor wie er wordt gebouwd, kan er sneller gebouwd worden en kunnen kwetsbare mensen met urgentie een woning krijgen.

Lisse biedt een aangename plek om dorps te wonen centraal in de Bollenstreek. We willen dat dit ook in de toekomst kan voor alle doelgroepen. Maar de woningmarkt staat onder druk, er is een flinke woningbouwopgave. Vergrijzing en kleinere huishoudens zorgen voor een grotere vraag naar kleinere en levensloopbestendige woningen. Het beleid richt zich op langer zelfstandig wonen en het bieden van tijdelijke en nieuwe woonvormen.

Hoe kunnen we bijdragen aan het realiseren van de doelen uit de Omgevingsvisie Lisse "Samen werken aan een levendig Lisse"?

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Ruimte bieden aan een gevarieerde woningvraag

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We maken jaarlijks een woningbouwprogramma (kwantitatief en kwalitatief) en stemmen dit regionaal af, om lokaal en regionaal de gewenste woningvoorraadtoename te realiseren.
A2	We zetten in op het realiseren van een continue bouwstroom, zodat de ontwikkeling van de woningvoorraad meegroeit met de ontwikkeling van de woningbehoefte. We

	zijn op zoek naar nieuwe ontwikkellocaties en herontwikkellocaties.
A3	We passen lokaal maatwerk toe bij de toewijzing van sociale huurwoningen. We werken de mogelijkheden uit die de gewijzigde Huisvestingswet biedt tot verruiming van lokaal maatwerk: een groter percentage lokaal gebonden woningzoekenden (regionaal), de uitbreiding naar betaalbare koop en de toewijzing aan specifieke beroepsgroepen (lokaal).
A4	We onderzoeken en faciliteren (tijdelijke) woonmogelijkheden voor specifieke doelgroepen in Lisse onder andere voor spoedzoekers.
A5	We gaan met de regiogemeenten op zoek naar locaties voor nieuwe standplaatsen voor woonwagens.
A6	We spelen actief in op subsidies die vanuit het Rijk en de provincie worden ingezet om de woningbouw te versnellen.
A7	We voeren het plan van aanpak 'integrale aanpak arbeidsmigranten' uit en daarmee dragen we zorg voor: 1. Een verbeterde registratie van EU-arbeidsmigranten in de Basisregistratie Personen (BRP). De uitvoering van de werkzaamheden voor deze pijler is belegd bij het team Burgerzaken en maakt geen deel uit van deze opdracht. 2. Voldoende woonruimte voor EU- arbeidsmigranten; 3. Handhaven op woon- en verblijfssituaties die niet aan de voorschriften voldoen; 4. Stimuleren van taal en participatie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Woonwijken en woningen klaar voor de toekomst

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Bij nieuwbouwprojecten ligt de focus op klimaatadaptief, circulair en natuurinclusief.
B2	We zetten in op verduurzaming van de bestaande woningvoorraad (huur en koop). Betaalbaarheid is hierbij een aandachtspunt.
B3	We verstrekken jaarlijks duurzaamheidsleningen waarmee, tegen gunstige voorwaarden, energiebesparende maatregelen in en aan de woning gefinancierd kunnen worden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lang zelfstandig wonen als onderdeel van de gemeenschap (passend woonaanbod bij iedere levensfase).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We stellen een Volkshuisvestingsprogramma op (inclusief woonzorgvisie) in lijn met de (voorgestelde) Wet versterking regie op de volkshuisvesting.
C2	We zetten in op de realisatie van woningen in de sociale huursector (minimaal 30%)

	en middeldure huur en betaalbare koopwoningen (minimaal 35%), zoals afgesproken in de Regionale Realisatieagenda (Woondeal) en de Regionale Woonagenda.
C3	We sluiten met onze partners Stek en Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek meerjarige prestatieafspraken over voldoende beschikbare woningen, betaalbaarheid, voldoende woningen voor diverse doelgroepen, leefbaarheid en vitale wijken, wonen met zorg en het huisvesten van aandachtsgroepen. Gemaakte afspraken voeren we uit, we monitoren de voortgang en indien nodig passen we aan.
C4	We maken andere woonvormen mogelijk. Kleine woningen/appartementen voor 1/2-persoonshuishoudens (specifiek voor jongeren en starters) en woningen voor ouderen (nultredenwoningen, zorggeschikte woningen en geclusterde woonvormen), dichtbij voorzieningen, zoals het Knarrenhof. Dit is ook goed voor de doorstroming.
C5	We verstrekken jaarlijks startersleningen, zodat starters hun eerste stap op de koopmarkt kunnen zetten. Bij nieuwbouwontwikkelingen zetten we in op voldoende woningaanbod voor starters.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Woningcorporatie Stek Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek Huurders Holland Rijnland Holland Rijnland Wonen Zorgaanbieders

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Gemiddelde WOZ-waarde	X 1.000 euro	€ 357	€ 405	€ 408	€ 422	2024: € 379	CBS
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	4,2	5,2	10,1	22,3	2023: 9,1	Basis-registratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot personen van 20 tot 65 jaar (%)	80,3%	80,4	80,5%	80,6	2024: 70,4%	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoons-huishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 956	€ 982	€ 1.063	€ 1.154	2024: € 911	COELO

Gemeentelijke woonlasten meerpersoons-huishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 1.059	€ 1.092	€ 1.193	€ 1.296	2024: € 944	COELO
--	----------------------------------	---------	---------	---------	---------	-------------	-------

Toelichting indicator Gemiddelde WOZ-waarde

De gemiddelde WOZ waarde van woningen, opgave CBS. De prognose van 2025 is inclusief de verwachte stijging in waarde bij woningen genoemd in de Meicirculaire 2024 Gemeentefonds.

Toelichting indicator Nieuwgebouwde woningen

Het aantal nieuwgebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen zoals transformaties.

Toelichting indicator Demografische druk

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een eenpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per inwoner in kilo's	nb*	nb*	nb*	nb*	2019: 163	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	% elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	8,5	nb*	nb*	nb*	2022: 14,6%	RWS

Toelichting indicator Omvang huishoudelijk restafval

Dit betreft het huis-aan-huis ingezamelde restafval

Toelichting indicator Hernieuwde elektriciteit

Het percentage hernieuwbare energie, ook wel duurzame of groene energie genoemd. Dit is energie afkomstig van natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld zoals uit wind, waterkracht, zon, bodem, buitenluchtwarmte en biomassa.

* NB: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren (in de leeftijd 12 - 17 jaar)	19	33	35	35	2022: 80	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 10.000 inwoners	26	20	16	18	2023: 25	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	3,3	2,6	2,7	2,7	2023: 4,3	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1,1	1,1	1,5	1,3	2023: 1,3	CBS

Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 10.000 inwoners	31	33	33	33	2023: 39	CBS
--	----------------------------	----	----	----	----	----------	-----

Toelichting indicator Verwijzingen Halt

Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Toelichting indicator Winkeldiefstallen

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Geweldsmisdrijven

Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en lichamelijk letsel door mishandeling.

Toelichting indicator Diefstallen uit woning

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte.

nb: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Kaderstellende stukken

- [Wet veiligheidsregio's](#)
- [Regionaal Crisisplan](#)
- [Integraal Veiligheidsbeleid Lisse 2020-2023](#)
- [Handhavingsuitvoeringsprogramma 2024](#)
- [Algemene Plaatselijke Verordening Lisse](#)
- [Drank- en horecaverordening 2014](#)
- [Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016](#)
- [Regionale Structuurvisie, 2020 Holland Rijnland](#)
- [Prestatieafspraken Wonen Lisse](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland](#)
- [Afgesproken ambities met Omgevingsdienst West-Holland in het werkplan](#)
- [Wegenbeleidsplan Lisse 2017-2021](#)
- [Visie Ruimte en Mobiliteit provincie Zuid-Holland](#)
- [Regionale Strategie Mobiliteit 2021 Holland Rijnland](#)
- [Beleidsregel Parkeernormen 2019](#)
- [Beleidsplan Openbare Verlichting 2018-2022](#)
- [Beleidsplan Civiel Kunstwerken 2018-2022](#)
- [Beleid Laadinfrastructuur 2021](#)
- [Regionale Omgevingsagenda, 2021 Holland Rijnland](#)
- [Regionale Energiestrategie \(RES\) Holland Rijnland 2021](#)
- [Nota Grondbeleid Lisse](#)

- [Woonvisie Lisse 2020-2024](#)
- [Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017](#)
- [Verordening Erfgoedcommissie Lisse 2019](#)
- [Integraal Afvalwaterketenplan 2017-2021](#)
- [Bomenbeleidsplan 2014-2030](#)
- [Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020](#)
- [Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025](#)
- [Richtinggevend plan Duurzaamheid Lisse 2040](#)
- [Gemeentelijke afvalstoffenverordening en uitvoeringsbesluit](#)
- [Wet Milieubeheer \(Wmb\)](#)
- [Herziening accommodatiebeleid 2016](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Voor een verklaring van de verschillen tussen de Begroting 2024 na wijziging en de Begroting 2025 verwijzen wij naar de verschillenanalyse in de financiële begroting.

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	3.323	3.425	3.593	3.800	3.831	3.874
Parkeren	170	196	289	288	286	284
Totaal Mobiliteit	3.493	3.620	3.883	4.088	4.117	4.159
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.773	2.866	2.681	2.793	2.841	2.891
Afval	3.047	3.721	3.991	4.042	4.041	4.038
Riolering	1.521	1.223	1.313	1.367	1.481	1.553
Milieubeheer	1.373	2.393	1.793	1.784	1.813	1.842
Begraafplaatsen en crematoria	1	2	2	2	2	2
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	8.715	10.204	9.780	9.988	10.178	10.325
Thema Veiligheid						
Openbare orde en veiligheid	884	1.037	1.089	1.083	1.048	1.048
Crisisbeheersing en brandweer	1.690	1.849	2.065	2.065	2.065	2.065
Totaal Veiligheid	2.574	2.886	3.154	3.148	3.113	3.113
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	1.605	1.425	1.324	1.338	1.230	1.230
Ruimtelijke ordening	1.813	1.816	693	693	693	693
Totaal Wonen	3.417	3.241	2.017	2.031	1.923	1.923
Totaal lasten	18.200	19.952	18.833	19.254	19.331	19.520

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Mobiliteit

Verkeer en vervoer	-592	-169	-197	-197	-197	-197
Parkeren	-12	-7	-7	-7	-7	-7
Totaal Mobiliteit	-604	-176	-204	-204	-204	-204

Thema Openbare ruimte en duurzaamheid

Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-51	-53	-53	-53	-53	-53
Afval	-4.401	-5.302	-5.709	-5.780	-5.778	-5.777
Riolering	-2.242	-2.010	-2.134	-2.252	-2.385	-2.465
Milieubeheer	-168	-813	-521	-521	-521	-521
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-6.862	-8.177	-8.416	-8.606	-8.737	-8.816

Thema Veiligheid

Openbare orde en veiligheid	-20	-20	-20	-20	-20	-20
Crisisbeheersing en brandweer	-123	-123	-123	-123	-123	-123
Totaal Veiligheid	-142	-143	-143	-143	-143	-143

Thema Wonen

Wonen en bouwen	-993	-1.094	-901	-864	-743	-743
Ruimtelijke ordening	-649	-5.776	0	0	0	0
Totaal Wonen	-1.642	-6.871	-901	-864	-743	-743
Totaal baten	-9.251	-15.367	-9.664	-9.817	-9.827	-9.906

Saldo van baten en lasten	8.949	4.585	9.169	9.437	9.504	9.614
----------------------------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	107	5.300	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-995	-1.334	-96	0	0	0
Totaal reserves	-888	3.966	-96	0	0	0

Saldo na bestemming	8.061	8.551	9.073	9.437	9.504	9.614
----------------------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Programma 3 Bedrijvigheid

Zoals aangegeven bij het programma Leefomgeving is de omgevingsvisie de kapstok voor programma 2 (Leefomgeving) en programma 3 (Bedrijvigheid) voor de begroting. De beleidsdoelstellingen op het gebied van economie, recreatie & toerisme en erfgoed zijn in de paragrafen van programma 3 (Bedrijvigheid) uitgewerkt.

Economie

Onze ambitie is dat iedereen in Lisse kan leren, werken en ondernemen met oog op de toekomst. We streven naar het bevorderen van de werkgelegenheid in de nabijheid en het verbeteren van de sociaal-economische positie van mensen.

De momenteel verspreid liggende bedrijventerreinen willen we gaan clusteren.

Recreatie en toerisme

Lisse ligt in het centrum van de bollenstreek en is daarmee aantrekkelijk voor recreatie en toerisme. We willen het recreatieve netwerk verbeteren en ruimte bieden aan initiatieven die inspelen op de recreatieve waarde van de gemeente. We willen zorgen dat alle doelgroepen kunnen profiteren en kunnen genieten van de omgeving. We hebben daarbij ook nadrukkelijk aandacht voor recreatie op en aan het water.

Regionale samenwerking

Binnen Holland Rijnland werken we samen op het gebied van Economie en Recreatie en Toerisme. De basis daarbij wordt gevormd door de Regionale Investeringsagenda (RIA). Binnen de Duin- en Bollenstreek wordt samengewerkt binnen de Strategische Agenda DBS en de Economische Agenda DBS. Op het gebied van Recreatie, Toerisme en Groen worden mogelijkheden voor een nieuw programma onderzocht.

Erfgoed

Ons cultureel erfgoed willen we behouden en waar mogelijk beter zichtbaar maken en meer bekendheid geven. We streven naar toekomstgerichte functies van erfgoed. Cultuurhistorisch-landschappelijke waardevolle elementen en structuren zijn waar mogelijk terug te zien bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Voldoende aandacht voor inwoners, ondernemers en de raad

Binnen het fysieke domein werken we indien mogelijk van buiten naar binnen. Dat betekent dat we vragen van ondernemers zo snel mogelijk willen beantwoorden. Onze bedrijfscontactfunctionarissen zijn voor de ondernemers de vooruitgeschoven post van de gemeente, maar voor de inhoudelijke beantwoording van vragen, stelt elk team werkzaam binnen het fysieke domein capaciteit beschikbaar. Hetzelfde geldt voor de beantwoording van schriftelijke en technische vragen uit de raad.

Uitvoering wettelijke taken

Binnen het fysieke domein hebben we als gemeente wettelijke taken die we uit moeten voeren. De wettelijke taken binnen het programma liggen met name op het gebied van erfgoed en archeologie of hebben te maken met algemene wetgeving zoals de Wet open overheid. Een goede beleidsmatige onderbouwing is daarnaast nodig voor vergunningverlening.

Economie

Lokale Economie

Onze ambitie is dat iedereen in Lisse kan leren, werken en ondernemen, met oog op de toekomst. Lisse biedt alle randvoorwaarden voor een duurzaam sterke lokale (circulaire) economie en goed onderwijsklimaat. Om dit te bereiken doen we lokaal wat nodig is en werken we regionaal samen binnen HLTsamen, Holland-Rijnland en Duin- en Bollenstreek. We zoeken ook de samenwerking met de gemeente Haarlemmermeer.

We willen de werkgelegenheid bevorderen en de sociaal-economische positie van mensen verbeteren. Dit draagt bij aan een gezonde leefstijl en betere gezondheid. Omgekeerd stimuleren we een goede gezondheid en vitaliteit, als basis voor een succesvolle loopbaan of bedrijf.

Er liggen kansen in diverse sectoren om werkgelegenheid te vergroten, zoals in de dienstverlening en gezondheidszorg. De vergrijzing biedt economische kansen waar we op inspelen. We willen ook de economische waarde van het gebied rond Keukenhof beter benutten.

Centrumvoorzieningen

Fysieke maatregelen dragen bij aan de lokale economie. We bouwen aan een levendig dorpshart met een hoogwaardig winkelgebied en concentratie van winkels en horeca. In de aanloopstraten bieden we ruimte voor nieuwe functies zoals wonen, werken en vermaak. Om dit te realiseren wordt er gewerkt aan een integrale centrumaanpak.

Bedrijventerreinen

We willen bedrijvigheid concentreren op de juiste bedrijventerreinen. Daarbij hoort het verplaatsen van grootschalige bedrijven uit de bebouwde kom naar bedrijventerreinen. En de transformatie van bedrijventerreinen binnen de bebouwde omgeving naar wonen of wonen-werken. Een van de doelen daarbij is om het leefklimaat te verbeteren en aan de woningvraag te voldoen.

De precieze invulling van onze bedrijventerreinen werken we nader uit, afgestemd op regionale afspraken om overcapaciteit te voorkomen. In nieuwe woongebieden bieden we ruimte voor innovatieve woon-werkwoningen en kleine bedrijfsverzamelgebouwen voor zzp'ers.

We onderzoeken de mogelijkheid voor een nieuw kleinschalig en duurzaam bedrijventerrein 'Lisse-Zuid' langs een nieuwe wegverbinding in de Rooversbroekpolder. Dit is een ontwikkeling voor de lange termijn en afhankelijk van de totstandkoming van een goede ontsluiting.

Regionale Economie

In de Regionale Omgevingsagenda 2040 werken we aan een sterke, gezonde en toekomstbestendige regio Holland Rijnland. We willen dat alle ruimtevragende functies goed een plek krijgen, met behoud van onze kwaliteiten.

Onze regio heeft een diverse economie met sectoren zoals Life Science, Space en Health. We hebben het Bio Science Park, Unmanned Valley en Greenports, en een sterk mkb. De regio is goed verbonden via spoor, snelwegen en duurzaam containervervoer. We hebben een mooie leefomgeving met zee, strand, duinen, landgoederen en bloembollenvelden.

We willen een balans vinden tussen verschillende activiteiten. We bouwen de topsectoren uit en ontwikkelen kennisclusters tot centers of excellence, samen met het mkb. We zorgen voor genoeg woningen, vooral dichtbij hoogwaardig openbaar vervoer, om het landschap te sparen.

Economic Board Duin- en Bollenstreek

In 2018 hebben vijf gemeenten de stichting Economic Board Duin en Bollenstreek opgericht om de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen te versterken. We voeren samen de Economische Agenda uit op de gebieden Duurzame Greenport, Kennisintensieve maakindustrie en Gezond Toerisme. Op 1 januari 2024 is een nieuwe Economic Board geïnstalleerd met een nieuwe structuur en bestuur. De board werkt nu met te bereiken doelen in plaats van een projectenprogramma. Via een meerjarenprogramma en jaarprogramma's wordt invulling gegeven aan die doelen.

Greenport Duin- en Bollenstreek

In 2019 is formeel invulling gegeven aan de samenwerking binnen de Greenport door de oprichting van de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek, waar ondernemers, onderwijs en overheid samenwerken om de economische positie van de Greenport te versterken. Per 1 januari 2025 is de Stichting Greenport opgegaan in de Economic Board.

Bedrijventerreinen

We steven naar het juiste bedrijf op de juiste plek. Daar waar mogelijk willen we bedrijven met lichte functies stimuleren naar de centra te verhuizen. Door winkelleegstand en leegstaande verdiepingen is daar vaak ruimte beschikbaar. Op die manier kunnen we de ruimtedruk op bedrijventerreinen verlagen en deze beter benutten. Tegelijkertijd worden de centra hiermee levendiger. De locatiewensen van bedrijven veranderen door de strijd om personeel. Dynamische, goed bereikbare en multifunctionele plekken worden steeds belangrijker.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lisse streeft naar een duurzame lokale economie met goede werkgelegenheid

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We bieden alle randvoorwaarden voor een duurzame, sterke, lokale en circulaire economie. Omdat te realiseren werken we nauw samen met HLT-samen, Holland-Rijnland, de Duin- en Bollenstreek en zoeken we verbinding met de Haarlemmermeer.
A2	Het gebied rondom Keukenhof en het landgoed benutten we in economische zin beter. Dit doen we binnen de kaders van het (geactualiseerde) Keukenhof Convenant.
A3	We investeren in een kwalitatief hoogwaardig 'kernwinkelgebied', met een concentratie van winkels en horeca.
A4	Buiten het centrum bieden we ruimte voor nieuwe functies zoals wonen, werken, verblijf en vermaak.
A5	We geven uitvoering aan de bedrijventerreinenstrategie.
A6	Waar mogelijk willen we werken aan meer flexibiliteit en functiemenging van werken en wonen.
A7	We onderzoeken de mogelijkheden om in de Rooversbroekpolder een nieuw en kleinschalig, duurzaam bedrijventerrein te ontwikkelen.
A8	In nieuwe woongebieden onderzoeken we de mogelijkheid om ruimte te bieden aan innovatieve woon-werkwoningen en bedrijfsverzamelgebouwen.
A9	Aan de hand van de integrale centrum aanpak onderzoeken we wat de beste vorm van centrummanagement en wat de beste vorm van promotie & marketing is. En

	welke organisatievormen daarbij horen.
A10	Wij evalueren het convenant met het Ondernemersfonds en maken nieuwe afspraken over de overdracht van het budget.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het stimuleren van een innovatief en duurzaam ondernemersklimaat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Regionaal willen we inzetten op het creëren van meer banen. Dit doen we door enerzijds samen te werken binnen Holland Rijnland en de Duin- en Bollenstreek aan voldoende en juiste bedrijfslocaties. Anderzijds doen we dit door het centrum te behouden als werklocatie.
B2	We willen de bekendheid van de Duin- en Bollenstreek als merk vergroten. Dit doen we door de ontwikkeling en uitrollen van regiobranding. De Economic Board heeft hierin een trekkende rol.
B3	Traditionele sectoren van de bollenteelt en toerisme willen we vernieuwen. Ontplooiing van de sector zorg en innovatieve bedrijvigheid willen we stimuleren. Dit doen we binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
B4	Binnen de regio werken we samen aan een duurzame Greenport om ervoor te zorgen dat de bollenteelt wereldleider blijft op het gebied van bollen- en bloemenkennis. Dit doen we binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
B5	Gezamenlijk versterken we onze positie als kennisintensieve maak-regio tussen de metropolen op gebied van Space, Unmanned Valley en Flower Science. Dit doen we binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
B8	Ondernemers, onderwijs en overheid werken samen aan de versterking van de economische positie van de Greenport. Dit doen we binnen de triple helix organisatie van de Economic Board Duin- en Bollenstreek, de Human Capital Agenda van Holland Rijnland en is samenwerking met de Onderwijs-en Arbeidsmarkt Duin- en Bollenstreek (OADB).
B9	We hebben de ambitie om in 2040 een circulaire economie te hebben. Deze opgave hebben we bij de Economic Board belegd.
B10	Wij werken de mogelijkheden om meer data gestuurd te werken uit op basis van onder andere de cijfers uit het KSO en Regionale Bedrijventerreinenstrategie.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Holland Rijnland	Keukenhof Stichting Lisse Marketing Economic Board DBS Provincie Zuid-Holland Provincie Noord-Holland Metropoolregio Amsterdam Dorpshart Lisse Alverha Ondernemers(fonds)

Recreatie en toerisme

Lisse ligt in het hart van de Duin- en Bollenstreek en staat bekend om het bloembollenlandschap. Deze bloembollenteelt is belangrijk voor de identiteit van Lisse. Eind negentiende eeuw werd Lisse het centrum van de bloembollenhandel en er werden er grote bloembollenveilingen opgericht. In 1949 werd bij Kasteel Keukenhof een bloementuin aangelegd, nu een nationaal- en internationaal bekende attractie. De inwoners van Lisse zijn trots op deze tuin. Elk voorjaar trekken de kleurrijke velden en het Bloemencorso veel bezoekers naar Lisse.

Toerisme en recreatie zijn belangrijk voor de economie van de Duin- en bollenstreek in het algemeen en Lisse in het bijzonder. De toeristenpiek in het voorjaar is kort, dus Lisse wil, samen met haar buurgemeenten, het hele jaar door aantrekkelijker worden voor bezoekers. De gemeenten in de Bollenstreek willen het recreatieve netwerk verbeteren, zodat meer mensen kunnen genieten van het landschap en de natuur. Toegankelijke routes voor minder mobiele mensen zijn hierbij belangrijk. Ook willen we de relatie tussen het buitengebied en het dorp versterken door meer wandelroutes en informatieborden. Dit doen we door samen met de gemeenten Hillegom, Teylingen, Noordwijk, Katwijk en Oegstgeest samen te werken in een regionaal wandelnetwerk. Lisse is de trekker van dit netwerk.

De gemeente ziet ook kansen voor waterrecreatie, zoals sloepen en kano's. Het routenetwerk voor waterrecreatie moet uitgebreid worden om de beleving van het water te vergroten. We willen het hele jaar door interessant blijven voor toeristen door het landschap te versterken en educatieve elementen toe te voegen. Kleinschalige verblijfsaccommodaties kunnen ook bijdragen aan de aantrekkelijkheid voor toeristen.

Daarnaast willen we onze positie als centrum van de bloembollensector behouden, zowel op kennisgebied als toeristisch. Nieuwe ontwikkelingen moeten hierbij helpen en mogen dit niet belemmeren. Samen met Keukenhof werkt Lisse aan duurzaamheid, toerisme en maatschappelijke thema's. Keukenhof adopteert bijvoorbeeld rotondes en draagt bij aan het groenonderhoud, wat bijdraagt aan een mooi visitekaartje voor Lisse.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het benutten van recreatieve potenties

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We zetten in op verbetering en uitbreiding van het recreatieve netwerk van wandel-, vaar en fietsroutes lokaal en regionaal en bieden ruimte aan initiatieven die inspelen op de recreatieve waarde van Lisse, zonder dat dit ten koste gaat van de aanwezige flora en fauna.
A2	Het huidige Wandelnetwerk optimaliseren we en breiden we lokaal en regionaal uit. De recreatieve beleving van landschap en natuur kan hierdoor voor elke geïnteresseerde doelgroep worden vergroot.
A3	Als trekker van het regionale Wandelnetwerk hebben wij een coördinerende rol en zorgen wij voor een consistent en goed onderhouden regionaal Wandelnetwerk. We onderhouden de contacten met, vrijwilligers, overpad-verleners, aannemers die het onderhoud verzorgen, aangesloten gemeenten en andere stakeholders.
A4	We verbeteren het recreatieve netwerk richting de kust en Noordwijkerhout. Zo lopen er door de Lageveense Polder nog geen doorgaande oost-westverbindingen voor wandelaars en fietsers (anders dan langs de Stationsweg).

A5	We onderzoeken de mogelijkheden voor uitbreiding van waterrecreatie voor sloepen en kano's.
A6	De beleving van water vergroten we door bijvoorbeeld de toegankelijkheid van de dijk langs de Poelpolder te vergroten en zo het water van de Ringvaart en Greveling beter te ervaren.
A7	We hebben aandacht voor het beter benutten van de recreatieve potenties van de Trekvaart o.a. vergroten van de mogelijkheden voor pleziervaart.
A8	We hebben aandacht voor het verbeteren van de recreatieve toegankelijkheid van het weidegebied, bijvoorbeeld door meer ommetjes (bijvoorbeeld laarzenpaden) te creëren vanuit het dorp. Voorwaarde daarbij is dat dit niet ten koste gaat van de aanwezige natuurwaarden, waaronder de weidevogelpopulatie.
A9	Er worden in het kader project "Entree N207/N208 Hillegom Lisse" twee kunstwerken geplaatst langs de N208 om de entree van de Duin- en Bollenstreek herkenbaar en aantrekkelijker te maken.
A10	Het Bloemencorso ondersteunen we bij de jaarlijkse doortocht. Daarnaast nemen we ook deel met een praalwagen.
A11	We inventariseren de behoefte voor het opstellen van een nieuw regionaal uitvoeringsprogramma groen en recreatie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het verlengen van het toeristisch-recreatieve seizoen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Om het bollengebied het jaarrond interessant te maken voor toerisme, zetten we in op versterking van het landschap, bijvoorbeeld door het herstellen van de karakteristieke beukenhagen. De Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging (ANLV) Geestgrond zet zich al jaren in voor het bollengebied, het duingebied, het plassengebied en het weidegebied. Wij werken daarin samen.
B2	We steunen de statusaanvraag Nationaal Park Hollandse Duinen middels een operationeel partnerschap. In geval er initiatieven komen die bijdragen aan onze doelen geven we daar medewerking aan.
B3	We gaan aan de slag met de visie en uitvoeringsprogramma verblijfsrecreatie.
B4	We inventariseren de behoefte voor het opstellen van een nieuw regionaal uitvoeringsprogramma groen en recreatie.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Provincie Zuid-Holland Economic Board Duin- en Bollenstreek Regiogemeenten Nationaal Park Hollandse Duinen Toeristische ondernemers Promotie- en marketingorganisaties Inwoners

Erfgoed

We behouden erfgoed door het te beschermen, beleven en benutten. Het is belangrijk dat erfgoed goed zichtbaar is in het dorp en het landschap.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Zichtbaar, bekend en behouden cultureel erfgoed.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Cultureel erfgoed behouden we door het te beschermen, benutten en beleven. Waar nodig en mogelijk beter zichtbaar maken en meer bekendheid geven.
A2	Waar nodig streven we naar toekomstgerichte functies van erfgoed.
A3	We kennen een woon- of passende bedrijfsfunctie aan vrijkomende cultuurhistorisch waardevolle gebouwen toe onder voorwaarden in het deelgebied 'Bollengebied'.
A4	We behouden en waar mogelijk versterken we erfgoed en cultuurhistorie in het deelgebied 'Recreatieve zone'.
A5	We maken cultuurhistorische waarden in het deelgebied 'Natuurlijke zone' beter zichtbaar.
A6	We behouden van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en waar nodig zoeken we naar toekomstgerichte functies van erfgoed in het deelgebied 'Centrum'.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West Holland (ODWH) Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	Erfgoed Leiden en omgeving (ELO) Erfgoedhuis ZH Stichting Dorp, Stad en Land Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers Eigenaren van monumenten Cultuur Historische Vereniging Oud Lisse (VOL) Cultuur Historisch Genootschap Duin & Bollenstreek (CHG) Provincie Zuid-Holland (PZH) Gemeentelijke adviescommissie Erfgoed

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	NL	Bron
Vestigingen van bedrijven	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 tot en met 64 jaar	171,6	177,5	165	175	2021: 181,8	LISA
Functiemenging	Index dat verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	48,7%	48,5%	48%	48%	2023: 54,2%	LISA

Toelichting indicator Vestigingen van (bedrijven)

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Functievermenging

De functiemenging index (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Kaderstellende stukken

Regionale economie

- [Economische agenda Duin- en Bollenstreek, visie 2030 en uitvoeringsprogramma 2016](#)
- [Uitvoeringsagenda Economie en Toerisme 2019](#)
- [Meerjarenprogramma Greenport Duin- en Bollenstreek 2020-2025](#)
- [Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016](#)
- [Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020](#)

Lokale economie

- [Detailhandelsvisie 2016-2020](#)
- [Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt \(dagbesteding\) Holland Rijnland](#)
- [Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland 2014 – 2018](#)
- [Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Voor een verklaring van de verschillen tussen de Begroting 2024 na wijziging en de Begroting 2025 verwijzen wij naar de verschillenanalyse in de financiële begroting.

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	74	73	77	77	77	77
Economische promotie	209	297	242	242	152	152
Economische ontwikkeling	829	1.015	955	639	479	479
Totaal Regionale economie	1.113	1.385	1.274	958	708	708
Totaal lasten	1.113	1.385	1.274	958	708	708

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-12	-13	-13	-13	-13	-13
Economische promotie	-137	-125	-125	-125	-125	-125
Economische ontwikkeling	-51	0	0	0	0	0
Totaal Regionale economie	-200	-138	-138	-138	-138	-138
Totaal baten	-200	-138	-138	-138	-138	-138

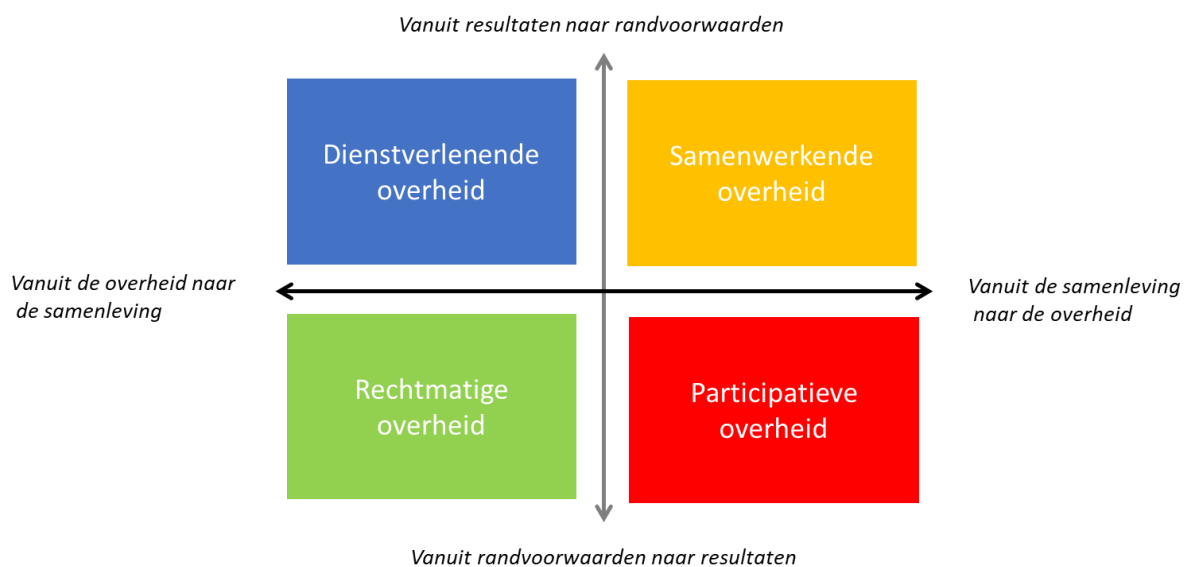
Saldo van baten en lasten	913	1.247	1.136	820	570	570
----------------------------------	------------	--------------	--------------	------------	------------	------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-346	-463	-280	0	0	0
Totaal reserves	-346	-463	-280	0	0	0

Saldo na bestemming	567	783	856	820	570	570
----------------------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

Programma 4 Bestuur en Ondersteuning

Het programma Bestuur gaat meer over de bestuurlijke rollen en de manieren van overheidssturing dan over de vakinhoudelijke zaken. Dat was in voorgaande begrotingen ook al het geval. Maar in samenwerking met de raadsklankbordgroep Planning & Control is dit met de doorontwikkeling van de P&C-cyclus verder uitgewerkt. In deze begroting, een van de documenten van de P&C-cyclus, zijn de eerste stappen van deze doorontwikkeling zichtbaar. In de nieuwe opzet van programma 4 hanteren we een indeling volgens het bestuurlijke (regie) rollenmodel: een gemeentebestuur heeft een dienstverlenende rol naar zijn inwoners en ondernemers, een netwerkende rol in zijn gemeenschap en regio, een participatieve rol in initiatieven vanuit de gemeenschap en een rechtmatige rol waarin het gemeentebestuur toeziet op het handelen volgens wet- en regelgeving en zelf het goede voorbeeld geeft. Langs de lijn van dit bestuurlijke rollenmodel hebben we de begrotingsdoelen en activiteiten in het programma bestuur als volgt gerangschikt:

De komende jaren werken we aan een nog betere verbinding tussen doelen, activiteiten en kosten. Als het even kan, koppelen we daaraan effect-indicatoren waaruit de effecten van beleid zichtbaar worden en prestatie-indicatoren die de voortgang van het beleid laten zien. Een digitaal goed doorzoekbare versie van de P&C documenten is, naast meer gebruik van grafische weergaven, een ambitie in de doorontwikkeling.

Dienstverlenende overheid

Trends en ontwikkelingen

In de nieuwe bestuursopdracht van HLT Samen is de ambitie verwoord te werken aan het verder optimaliseren van de dienstverlening. Daarin staan het dienstverleningsconcept en het afstemmen van de verschillende ingangen tot de gemeente centraal. Dit betekent dat we de inwoners via meerdere kanalen op een consistente manier bedienen, met gebruikmaking van fysieke loketten, telefonische helpdesks, websites, mobiele apps, en sociale media.

De ambitie past in een nieuw op te stellen dienstverleningsconcept waarin we invulling geven aan het werken vanuit gemeenschappelijke waarden en de volgende uitgangspunten: Oog voor de menselijke maat, betrokkenheid, betrouwbaarheid en een persoonlijke benadering.

Binnen het dienstverleningsconcept voor de komende jaren speelt de digitale dienstverlening, het datagedreven werken, innoveren en slimme oplossingen bedenken een prominente rol. De groeiende maatschappelijke roep om een open, digitale en toegankelijke overheid wordt steeds meer zichtbaar in onze wetten. Deze ontwikkeling zal de komende jaren een aanzienlijke impact hebben op processen en op de inrichting van de gemeentelijke informatiehuishouding.

Om die slag te kunnen maken werken we aan een moderne gemeentelijke informatievoorziening. In 2025 zullen de Wet open overheid (Woo) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) naar verwachting het meest relevant blijven. De implementatie zal gefaseerd plaatsvinden.

In 2025 hebben we te maken met het tweede jaar van de reisdocumentenpiek. Het aantal aanvragen van reisdocumenten blijft toenemen en dit heeft impact op de dienstverlening aan de balie. Door de verruiming van de openingstijden en formatie blijft de gemeentelijke dienstverlening op peil.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel 1: In lijn met de met de nieuwe bestuursopdracht en de wettelijke eisen werken wij continu aan de verbetering van de dienstverlening.

<i>Effectindicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Tevredenheid inwoners over publieke dienstverlening via alle kanalen (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.86 (2023)	7.0	7.5
Tevredenheid ondernemers over publieke dienstverlening via alle kanalen (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.5 (2023)	6.7	7.2
Tevredenheid inwoners over communicatie en voorlichting (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.64 (2020)	7.0	7.5

Doel 2: In lijn met de wetgeving optimaliseren we de digitale bereikbaarheid en toegankelijkheid door informatie actueel en openbaar toegankelijk te maken l de kaders van de Wet open overheid (Woo) en werkprocessen te moderniseren digitaliseren in lijn met de eisen van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving
Doel 1		
A1	Project	We ontwikkelen een visie op dienstverlening op basis waarvan het dienstverleningsconcept wordt opgesteld.
A2	Project	Wij investeren in de verdere ontwikkeling van de dienstverlening door het doorlopend uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek (balie en telefonie), het laten uitvoeren van een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar onze gemeentelijke brede dienstverlening, het digitaliseren van producten en e-diensten, de uitbreiding van de functionaliteit van het Omgevingsloket, deelname aan Waarstaatjegemeente.nl en de uitbreiding van de Chatbot (Gem).
A3	Project	We monitoren de reisdocumentenpiek zodat de dienstverlening aan de balie op peil blijft.
A4	Project	We zetten ons in voor toegankelijke gemeentelijke dienstverlening, ondersteunen daar waar mogelijk maatschappelijke initiatieven en zoeken proactief naar oplossingen. We stimuleren integrale samenwerking en werken van buiten naar binnen en van binnen naar buiten. Onze (bedrijfs)contactfunctionarissen vervullen hierin een essentiële rol.
A5	Project	We verbeteren de begrijpelijkheid van taal/tekst door de kwaliteit ervan te meten, medewerkers te trainen op het gebruik van begrijpelijke taal conform het door drie gemeenten ondertekende Taalpact, en een toolkit beschikbaar te maken.
Doel 2		
B1	Project	We werken aan de doorontwikkeling van het portaal voor verdere implementatie van actieve openbaarmaking.
B2	Project	We richten e-diensten in voor producten en diensten die onder de Wmebv vallen en controleren of onze huidige e-diensten voldoen aan de nieuwe wettelijke eisen. En gaan in gesprek met onze verbonden partijen hierover en dragen zorg dat ook hun producten en e-diensten voldoen aan de eisen van de Wmbev.
B3	Project	In het kader van de digitale toegankelijkheid en doorzoekbaarheid werken we aan het verder op orde brengen van de informatiehuishouding. Dataclassificatie is daarbij een belangrijk thema.

HOE GAAN WE DAT METEN?

Prestatie indicatoren (incl. bron)	Laatste meting 2023	Begroting 2025	Streefwaarde 2028
Balie burgerzaken:			
• Wachtijd balie minder dan 5 minuten	89%	90%	90%
• Klanten zonder afspraak geholpen			
• Selfservice producten binnen 10 minuten afgehandeld	0,10% 85%	Max 5% Min 90%	Max 5% Min 90%
Telefonie:			
• Oproepen op het centrale nummer wordt opgenomen	95%	Min 90%	Min 90%
• Terugbelnotities worden adequaat afgehandeld < 2 werkdagen	56%	Min 70%	Min 70%
• Percentage oproepen dat via het centrale nummer direct wordt afgehandeld	48%	Min 50%	Min 50%
Website:			
• Live chats worden direct beantwoord	100%	Min 90%	Min 90%

Voldoen aan algemene norm digitale toegankelijkheid	Status B	Status B	Status B

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	• VNG • VDP • Kenniskring serviceformules • Stichting Lezen en Schrijven • Taalhuis van de bibliotheek Bollenstreek Holland-Rijnland

Samenwerkende overheid

Meer en meer bestaat de noodzaak om grote opgaven in gezamenlijkheid op te pakken. Naast de formele gemeenschappelijke regelingen werken we daarom op verschillende bestuurlijke schaalniveaus samen. Afhankelijk van de benodigde slakrachtt en strategische positie die nodig is voor een opgave wordt er samengewerkt met het rijk, de provincies Noord- en Zuid-Holland, Holland Rijnland, Midden-Holland, de gemeente Haarlemmermeer, gemeenten in Zuid-Kennemerland, Kaag & Braassem en de Duin- en Bollenstreek. Als het gaat om de streek dan pakken we een aantal opgaven gezamenlijk op omdat de stedelijke ontwikkeling in het zuiden, het behoud van het open landschap, duurzaamheidsopgaven en de ontwikkelingen aan de kust randvoorwaardelijk en onlosmakelijk aan onze lokale ontwikkeling verbonden zijn. Evenals de intensivering van de kennisintensieve sectoren in onze streek en aanpalende regio's om daarmee het perspectief op onderwijs en werkgelegenheid te vergroten. We geven dit vorm in de 'Uitvoeringsagenda Duin en Bollenstreek'.

Samenwerkende overheid

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel 1: Versterken van de strategische positie omwille van de belangen van de gemeente Teylingen

Doel 2: Versterken van de strategische positie van de Duin- en Bollenstreek gemeenten voor het realiseren van lokale opgaven in regionaal verband.

Doel 3: Versterken van de aansturing op verbonden partijen

Doel 4: Verbeteren van de samenwerking tussen de gemeente Hillegom, Lisse en Teylingen in HLTsamen.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Doel 1:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
A1	Proces	We adviseren colleges in het dienen van het lokale belang bij strategische vraagstukken en in het faciliteren van bestuurlijke relaties en netwerken in de aangrenzende gemeenten en gebieden binnen de provincies Noord- en Zuid-Holland.
A2	Project	Lisse: Gelet op de ontwikkeling van de dubbeldorpen, als eerste de grote gebiedsontwikkeling rondom het bestaande dorp Lisserbroek, en de ontsluiting van de regio verkennen we de opdracht om de samenwerking met de gemeente Haarlemmermeer te versterken.

Doel 2:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
B1	Proces	We bekrachtigen in bestuurlijke en juridische zin de structurele samenwerking tussen de vijf gemeenten in de Duin- en Bollenstreek. Het ambtelijk kernteam DBS faciliteert de DBS-overlegstructuur, organiseert collegeconferenties en radenbijeenkomsten en verzorgt de interne en externe communicatie en rapportages. Het kernteam bestaat uit medewerkers uit de verschillende gemeenten.

		Eveneens versterken we voor als gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen onze eigen bestuurlijke positie binnen dit samenwerkingsverband door de bovengenoemde samenwerkingsafspraken intern te borgen in P&C en ambtelijke processen.
B2	Proces	We stellen de in 2024 opgestelde lobbystrategie uit voor de realisatie van de Uitvoeringsagenda DBS en proberen mogelijke externe subsidies voor de opgaven (zie hieronder) binnen te halen.
B3	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de oranje opgave: - Het Maatregelenpakket Noordelijke Duin- en Bollenstreek en de Haarlemmermeer; - De Corridorstudie ruimte en mobiliteit zuidelijke Duin- en Bollenstreek.
B4	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de blauwe opgave: - Programma Landelijk Gebied en Duurzame Greenport (PLG&DG).
B5	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de groene opgave: - Vervolg van een Gebiedsprogramma groen. - Hernieuwbare energiebronnen, onderdeel collectieve warmtevoorziening.
B6	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de rode opgave: - Governance en uitvoering Economic Board Duin- en Bollenstreek; - Verbinden kennisintensieve sectoren; - Ontwikkeling van de regiobranding.
B7	Project	We dragen bij aan de uitvoering van de projecten binnen de paarse opgave: - Regiodeal Brede Welvaart; - Verbinding en vertaling DBS-projecten binnen het sociaal domein.

Doel 3:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
C1	Project	Opstellen van een nota Verbonden Partijen
C2	Proces	Verder professionaliseren van het bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgeverschap en accounthouderschap op Verbonden Partijen en grotere subsidiepartijen.
C3	Project	Gezamenlijk proces met de raden en griffiers voor het versterken van de sturing op Verbonden Partijen en regionale samenwerking conform het raadsakkoord
C4	Project	Vanwege de financiële opgave van de gemeenten samen met Verbonden Partijen komen tot inzicht en mogelijkheden tot bijsturing op kosten. Daarbij ondersteunt door de opdracht vanuit de werkgroep Financiële Kaderstelling Gemeenschappelijke Regelingen.
C5	Proces	Door de inzet van de expertteams uit de raad komen tot verdieping van kennis over de taakuitvoering van Verbonden Partijen.

Doel 4:

Activiteit	Type	Activiteit Omschrijving
D1	Project	In de nieuwe lange termijn opdracht aan HLTsamen staan verschillende activiteiten die als project worden uitgevoerd en in het reguliere werk worden meegenomen. Bij het schrijven van de begroting heeft er echter formeel nog geen besluitvorming plaatsgevonden. Deze activiteit wordt bij de tussentijdse rapportage 2025 en de begroting 2026 verder uitgewerkt.

HOE GAAN WE DAT METEN?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Het huidige meetinstrumentarium biedt voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende prestatie-indicatoren te definiëren en te meten. Het aantal participatietrajecten is moeilijk voorspelbaar.			

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HLTsamen Holland Rijnland Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Werkvoorzieningschap Kust-, Duin en Bollenstreek /Provalu Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden (RDOG) Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) Regeling Omgevingsdienst West Holland (ODWH) Vuilvervoerbedrijf Duin en Bollenstreek (VAB) Samenwerking Belastingen Bollenstreek Serviceorgansatie Zorg Holland Rijnland (SOZ) Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V.	Gemeente Katwijk Gemeente Noordwijk

Rechtmatige overheid

Trends en ontwikkelingen

De ontwikkelingen in kunstmatige intelligentie (AI), algoritmen en andere technologie die (persoons)gegevens gebruiken, gaat razendsnel. Vooral kunstmatige intelligentie biedt steeds meer kansen voor kwaadwillende partijen. Zij kunnen hierdoor makkelijker schadelijke software maken en verspreiden. Dit maakt het steeds moeilijker om (persoons)gegevens goed te beveiligen, wat een vereiste is vanuit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de archiefwet.

We zien ook dat wet- en regelgeving hierop reageert. Voorbeelden zijn de AI-verordening, de geplande verplichte inventarisatie van algoritmes in het algoritmeregister en de ePrivacy verordening, waarvan de impact op gemeenten vooralsnog beperkt lijkt.

Verder komt er ook de Richtlijn Netwerk- en Informatiesystemen 2.0 (NIS2). Deze zal deze naar verwachting in 2025 in Nederland van kracht worden onder de Cyberbeveiligingswet (Cbw). De impact op gemeenten zijn juist weer groot

De grootste veranderingen voor ons als lokale overheid zijn:

- Het BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) kader waarin we nu werken wordt omgezet naar een BIO 2.0, waarbij aanvullende eisen worden toegevoegd conform de Cbw.
- De Cbw is een verplichting voor alle digitale dienstverleners. Er wordt een onafhankelijke toezichthouder aangesteld, de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur, met de vrijheid om onderzoek te doen naar partijen in de scope van de Cbw en deze te beboeten als zij niet voldoen aan de Cbw, zoals de Autoriteit Persoonsgegevens dat kan bij de AVG.
- Er komt een 24-uursmeldplicht voor alle beveiligingsincidenten aan deze onafhankelijke toezichthouder.

De Wet open overheid verplicht tot het op orde krijgen van de informatiehuishouding binnen acht jaar na inwerkingtreding, dus op 1 mei 2030. Het op orde krijgen van de informatiehuishouding gaat verder dan alleen te voldoen aan de Archiefwet. Het regulier aandacht hebben voor de governance, het vakmanschap van de informatieprofessionals en het informatiebewustzijn van de medewerkers en de inrichting van informatiesystemen horen hier ook bij. Het programma Samen Digitaal Transparant voorziet voor een deel in het op orde krijgen van de informatiehuishouding door meer regie en monitoring op bedrijfsinformatie. Daarnaast wordt er een verbeterplan opgesteld om de knelpunten aan te pakken, die het op orde hebben van de informatiehuishouding nu nog in de weg zitten.

De maatschappij verlangt steeds sterker van gemeenten dat (financiële) opgaven worden gerealiseerd in balans met sociale belangen en het milieu. In antwoord hierop heeft de EU de Green Deal vastgesteld, die de regio duurzaam moet maken op basis van vijf milieuthema's (klimaat, vervuiling, water, biodiversiteit en circulariteit). De EU heeft al richtlijnen voor verslaggeving vastgesteld, de zogenoemde Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Uit deze richtlijn zijn de European Sustainability Reporting Standards (ESRS) voortgekomen. De standaarden bieden handvatten voor hoe een organisatie zich op het gebied van milieu (Environment), mens (Social) en bestuur (Governance) kan verantwoorden. Ook vormt het de kapstok om duurzaamheid een integraal onderdeel te maken van de opgaven en biedt het een afwegingskader voor bestuurders en organisatie bij het maken van strategische keuzes waarbij bepaalde duurzaamheidsontwikkelingen (zoals klimaatverandering) risico's kunnen vormen.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: Medewerkers en bestuurders ontwikkelen een groter bewustzijn van de diverse risico's op het gebied van privacy, informatieveiligheid, juridische kwesties en imago.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
A1	Project	We voeren de bewustwordingsactiviteiten uit zoals vastgelegd in het gegevensbeschermingsplan.
A2	Proces	We spelen het risicospel en inventariseren de daaruit voortkomende risico's.
A3	Project	We stellen de kadernota Risicomanagement vast.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: De informatie en de informatiebronnen voldoen aan de wet- en regelgeving.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving Activiteit
B1	Proces	We voeren de verbetermaatregelen uit voor de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) zoals beschreven in de ENSIA-rapportage.
B2	Proces	We houden de maatregelen uit het DigiD en Suwinet normenkaders op peil.
B3	Proces	We leggen een focus op de verplichte deelname aan de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit om de adreskwaliteit van Basisregistratie van Personen (BRP) te verbeteren.. Hiermee brengen we illegale bewoning in beeld, zorgen we voor legalisering door middel van inschrijving en lossen we de leegstand en briefadressen op.
B4	Project	De achterstand in het verplicht vernietigen van informatie zal projectmatig worden weggewerkt.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: Het college van burgemeester en wethouders beschikt over voldoende kwalitatieve en kwantitatieve informatie zodat de rechtmatigheidsverantwoording opgesteld en in de jaarstukken opgenomen kan worden.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
C1	Project	We stellen een plan van aanpak Rechtmatigheid op. Op basis van de evaluatie nemen we acties op ter verbetering van de interne beheersing.
C2	Project	We verbeteren de kennis over staatsteun in de organisatie.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: Het versterken van financiële sturing en beheersing.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
D1	Project	We bereiken het doel van het programma versterken financiële sturing en

		beheersing door versterking van de financiële functie.
D2	Project	We ontwikkelen de bestuurlijke P&C cyclus en producten door. Dit wordt uitgevoerd in samenwerking tussen leden van de drie auditcommissies, portefeuillehouders financiën, de griffies en het ambtelijk apparaat.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: Rechtmatige juridische besluitvorming.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving Activiteit
E1	Proces	Het adequaat behandelen van klachten en bezwaren en WOO-verzoeken.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Doel: De gemeente verbetert haar positie op het gebied van rechtmatigheid binnen de domeinen privacy en informatieveiligheid.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
F1	Project	We voeren de projecten binnen het gegevensbeschermingsplan uit, met taken als het automatiseren van het register van verwerkingen en het professionaliseren van leveranciersmanagement en accounthouderschap.
F2	Proces	FG en CISO houden toezicht op naleving van de wetten AVG en BIO.
F3	Project	We stellen een verbeterplan Wpg op en voeren het uit.
F4	Project	We maken en implementeren het plan Cbw met projecten zoals: 24 uren monitoring, logische toegangsinstelling en bedrijfscontinuïteit.

HOE GAAN WE DAT METEN?

Effectindicatoren (incl. bron)	Laatste meting	Begroting 2025	Streefwaarde 2028
Doel 1 vergroten risico bewustzijn			
1. De organisatie laat een stijgende lijn zien in haar score op het gebied van privacy- en informatieveiligheidsbewustzijn (gemeten middels de nano-learning score).	nee	ja	ja
2. De resultaten van het risicospel worden voortaan meegenomen in de p&c cyclus (en faciliteren betere sturing op risico's).	nee	ja	ja
Doel 2 informatiebronnen voldoen aan wet			
1. Alle geo-basisregistraties (BAG/BGT/BRO) scoren voldoende (>75%)	nee	ja	ja
2. Er wordt een collegeverklaring DigiD en Suwinet afgegeven waarin alle maatregelen	ja	ja	ja

worden beheerst.			
3. Er wordt volgens het horizontale (gemeentearchivaris) en verticale toezicht (IBT) in voldoende mate voldaan aan de Archiefwet en aanpalende wet- en regelgeving. Dit wordt gemeten in het IBT-dashboard van de provincie Zuid-Holland.	geel	geel	groen
Doel 3 Rechtmatigheidsverantwoording			
Goedkeurende controleverklaring bij de rechtmatigheidsverantwoording.	ja	ja	ja
Doel 4 financiële sturing en beheersing			
De afwijkingen begrotingsrechtmatigheid vallen binnen de tolerantiegrenzen	ja	1%>	1%>
Doel 6 Privacy en informatieveiligheid			
1. Conform de Jaarrapportage van de Functionaris Gegevensbescherming (FG) en Chief Information Security Officer (CISO) heeft het AVG-volwassenheidsniveau voor privacy en informatieveiligheid niveau 3 (Bepaald) bereikt.	nee	ja	ja
2. De FG/CISO Jaarrapportage vermeldt dat de naleving van de Wet politiegegevens (Wpg) vooruitgang heeft geboekt ten opzichte van vorig jaar.	n.v.t.	ja	ja
3. De organisatie voldoet aan het basisniveau cyber-hygiëne conform de Europese standaard NIS2/Cbw	nee	nee	ja

HOE GAAN WE DAT METEN?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Doel 1 vergroten risicobewustzijn			
1.1 Het aantal datalek/incident-meldingen neemt toe.	21	60	60
1.2 Het aantal datalek/incident meldingen aan AP/IBD neemt toe.	0	6	6
1.3 Er is een bewustzijnskalender in 2025.	nee	ja	ja
2.1 Alle teams hebben minimaal één keer meegedaan aan het risicospel.	nee	ja	ja
Doel 2 informatiebronnen voldoen aan de wet.		Ja	Ja
We verhogen onze ENSIA-score voor de basisregistratie Adressen en Gebouwen.	71%	75%	80%

We behouden onze huidige ENSIA-score binnen het normenkader DigiD en Suwinet.	voldoen volledig	voldoen volledig	voldoen volledig
Op het IBT-dashboard van de provincie Zuid-Holland scoort het informatie- en archiefbeheer weer groen.	geel	geel	groen
Doel 3 Rechtmatigheidsverantwoording			
Het college heeft de rechtmatigheidsafwijkingen opgenomen in de verantwoording in de jaarstukken 2024.	Ja	Ja	Ja
Doel 4 financiële sturing en beheersing			
Aantal programma's dat is verbeterd in de programmabegrotingen van de gemeenten.	1	2	4
Doel 6 privacy en informatieveiligheid			
Het percentage voltooide projecten van het Gegevensbeschermingsplan.	53%	100%	100%
De gemeente ontvangt een Wpg-audit rapport inclusief aanbevelingen.	n.v.t	ja	n.v.t.
Het percentage maatregelen van de Wbni waar we aan voldoen.	38%	60%	80%

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Erfgoed Leiden HLTsamen ST RIJK	Informatiebeveiligingsdienst Logius Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (BZK) Directoraat-generaal Bestuur, Ruimte en Wonen (BZK) Bureau Keteninformatisering Werk en Inkomen Autoriteit Persoonsgegevens Accountant IBT Provincie Zuid-Holland VNG Cie Bezwaar en klachten

Participerende overheid

Trends & ontwikkelingen

Alle grote maatschappelijke, politieke en economische ontwikkelingen beïnvloeden elkaar en vragen een andere rol van de gemeente. We vinden het van belang om hierbij onze inwoners, ondernemers en instellingen te betrekken en te raadplegen. De opgaven zijn complex en in een dynamische samenleving. Door opgavegericht te werken, zorgen we samen met inwoners, instellingen en ondernemers voor invulling van maatschappelijke en organisatie-overstijgende opgaven. Door de praktische ervaringen die we afgelopen jaren hebben opgedaan, hebben we steeds meer kennis van het betrekken van belangengroepen en zetten we bewuster in op communicatie, consultatie en/of participatie.

Op 4 juni 2024 is de wet versterking participatie aangenomen door de Eerste Kamer. Dit wetsvoorstel regelt dat het decentraal bestuur inwoners in staat stelt te participeren bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid. Daarnaast wordt het uitdaagrecht wettelijk verankerd. Deze wet stelt het volgende: "Deze wijziging schrijft voor dat de vertegenwoordigende organen van de verschillende decentrale overheden de reikwijdte van de zogenaamde inspraakverordening moeten uitbreiden. Hierdoor zouden ingezetenen ook betrokken moeten worden bij de uitvoering en evaluatie van beleid en niet enkel bij de voorbereiding. Daarnaast expliciteert het wetsvoorstel de mogelijkheid die vertegenwoordigende organen hebben om een verordening vast te stellen waarin het uitdaagrecht is vastgesteld

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

- Doel 1: Raad, bestuurders en medewerkers zijn omgevingsbewust en staan 'vanuit de bedoeling' in contact met de samenleving (werkend vanuit de ambitie om publieke waarde toe te voegen).
- Doel 2: Een integrale aanpak van grote maatschappelijke vraagstukken-, op basis van het vastgestelde beleidskader Participatie en de Leidraad. Waarbij we oplossingen zoeken met behulp van relevante maatschappelijke partners en inwoners.
- Doel 3: In 2027 een participatieverordening gereed hebben, die de huidige inspraakverordening gaat vervangen

Effectindicatoren (incl. bron)	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2025</i>	<i>Streefwaarde 2028</i>
Doel 1			
Inwoners waarderen de samenwerking met de gemeente met minimaal een 7.	6,54 (2020)	7	7

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Type	Omschrijving activiteit
Doel 1		
A1	Project	Bij het betrekken van de samenleving bij beleidsontwikkelingen en projecten zetten we methoden in om het stille midden te bereiken. ook beogen we zo de doelgroepen actief te betrekken waarvoor beleid en projecten juist bedoeld zijn.
A2	Project	In de bestuursopdracht vanuit het raadsakkoord zijn vier taken geformuleerd: experimenteren met nieuwe vormen van participatie, extra inzet op moeilijk toegankelijke doelgroepen,

		handelingsperspectief voor de raad en monitoren en evalueren van participatietrajecten om te leren en ontwikkelen.
A3	Proces	Met de raadsparticipatiewerkgroep wordt actief geleerd en gedeeld hoe de verschillende participatieprocessen verlopen.
A4	Proces	Vanuit de Omgevingswet wordt ervaring opgedaan met de bedoeling en rollen die ook zijn beschreven in de kadernota Participatie. De werkwijze wordt geëvalueerd en de toolbox wordt op basis van de evaluatie mede aangevuld en aangescherpt.
Doel 2		
B1	Programma	In het sociaal domein wordt de maatschappelijke opgave Wonen, Welzijn en Zorg op deze manier in een programma uitgevoerd. Om zo te leren van de rol van de gemeente in een netwerk waarin partijen ook zelf de missie hebben om een rol te vervullen. Zie ook programma 1,
Doel 3		
C1	Project	In 2025 wordt de bestuurlijke opdracht opgehaald qua ambitieniveau en randvoorwaarden en gestart met een plan van aanpak.

HOE GAAN WE DAT METEN?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2024</i>	<i>Streefwaarde 2027</i>
Het huidige meetinstrumentarium biedt voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende prestatie-indicatoren te definiëren en te meten. Het aantal participatietrajecten is moeilijk voorspelbaar.			

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Zie de stukken van HLTsamen	Zie de stukken van HLTsamen	Zie de stukken van HLTsamen	Zie de stukken van HLTsamen	*
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners					*
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen					*
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 381	€ 338	€ 364	€ 401	*
Overhead	% van de totale lasten	12,6%	10,1%	11,4%	11,9%	*

* Eigen gegevens

Toelichting indicator Formatie

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie op peildatum 1 januari. Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan (vacature). Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.

Toelichting indicator Bezetting

Het gaat hier om het werkelijke aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan. Terugkijkend op een begrotingsjaar wordt de werkelijke bezetting berekend. Conform de definitie van Vensters voor Bedrijfsvoering is de gemiddelde bezetting in dat begrotingsjaar berekend door het gemiddelde te nemen van de werkelijke bezetting op 1 januari en op 31 december.

Toelichting indicator Externe inhuur

Onder externe inhuur wordt verstaan: het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een opdrachtgever die bij de organisatie in dienst is i) door een private organisatie met winst oogmerk ii) die tegen betaling personele capaciteit en deskundigheid inzet, iii) zonder arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de ingezette personen.

Toelichting indicator Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van onder meer personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel- en automatiseringskosten voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

Toelichting indicator Overhead

De overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Kaderstellende stukken

Dienstverlenende overheid:

- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- [Raadsakkoord 2022-2026 'Samen voor Lisse'](#)

Samenwerkende overheid:

- [Plan van aanpak Werkorganisatie Hillegom, Lisse, Teylingen: HLT Samen \(2015\)](#)
- [Bedrijfsplan HLT Samen Sterker! \(2016\)](#)
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- [Raadsakkoord 2022-2026 'Samen voor Lisse'](#)

Participatieve overheid:

- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- [Raadsakkoord 2022-2026 'Samen voor Lisse'](#)

Rechtmatige overheid

- [Raadsakkoord 2022-2026 'Samen voor Lisse'](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Voor een verklaring van de verschillen tussen de Begroting 2024 na wijziging en de Begroting 2025 verwijzen wij naar de verschillenanalyse in de financiële begroting.

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Dienstverlening

Beheer overige gebouwen en gronden	430	359	238	237	236	234
Burgerzaken	843	1.148	1.130	1.135	1.046	1.020
Totaal Dienstverlening	1.273	1.507	1.368	1.372	1.282	1.254

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	2.180	2.192	2.299	2.238	2.228	2.228
Totaal Regionale samenwerking	2.180	2.192	2.299	2.238	2.228	2.228
Totaal lasten	3.453	3.699	3.666	3.610	3.510	3.481

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028

Thema Dienstverlening

Beheer overige gebouwen en gronden	-361	-165	-165	-165	-165	-165
Burgerzaken	-264	-417	-449	-461	-489	-435
Totaal Dienstverlening	-625	-582	-614	-626	-654	-600

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	-53	-69	-69	-69	-69	-69
Totaal Regionale samenwerking	-53	-69	-69	-69	-69	-69
Totaal baten	-678	-651	-683	-695	-723	-669

Saldo van baten en lasten	2.776	3.048	2.983	2.914	2.787	2.812
----------------------------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	1.073	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-1.132	-10.201	0	0	0	0
Totaal reserves	-60	-10.201	0	0	0	0

Saldo na bestemming	2.716	-7.153	2.983	2.914	2.787	2.812
----------------------------	--------------	---------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken?

Doel: Een solide financiële huishouding met een begroting die materieel en structureel in evenwicht is.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Omschrijving activiteit
A1	Raadsakkoord: Het college brengt de gevolgen van het afschaffen van de hondenbelasting in kaart.

Verplichte onderdelen Besluit begroting en verantwoording

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

In Algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- o lokale heffingen
- o algemene uitkering uit het gemeentefonds
- o dividenden
- o saldo financieringsfunctie
- o overige algemene dekkingsmiddelen

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak; de besteding is niet geoormerkt. De onroerende zaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgelden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de Meicirculaire 2024. Voor de berekening van de algemene uitkering 2025 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en woningen in 2024. De maatstaven zijn in de overige jaren constant gehouden. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering; op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering.

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander, Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG) en Meerlanden, naar rato van het bedrijfsresultaat.

Dividenden	Realisatie	Begroting	Begroting
	2023	2024	2025 e.v.
Alliander	324	400	685
Bank Nederlandse Gemeenten	46	42	42
Meerlanden	46	89	89
Totaal Dividenden	416	530	815

Saldo financieringsfunctie

In het vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie 'Rente' van de commissie BBV geeft aan dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). Lisse rekent geen bespaarde rente toe aan investeringen.

Lisse hanteert een omslagpercentage van 1 procent – berekend volgens de omslagrentemethode – voor de toerekening van rente aan investeringen die via kapitaallasten ten laste van de taakvelden komt. Voor een overzicht: zie de paragraaf 'Financiering'.

Overhead

In het BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. De wetgever heeft er daarom voor gekozen de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze nieuwe systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoerekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten en/of diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven.

De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen/kennen. In dat verband houden wij conform de financiële verordening extra comptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs, zodat daarop gestuurd kan worden.

In 2024 bedraagt het saldo van het taakveld overhead afgerond € 9.401.000. Dit is 11,9% (2024: 11,2%) van de geraamde lasten.

De overhead bestaat uit:

bedragen x € 1.000	
Overhead	
Deel	Bedrag
Bijdrage HLTsamen (overhead deel)	8.470
Huisvesting (gemeentehuis)	510
Overige overhead (zoals bijdrage VNG)	421
Totaal Overhead	9.401

Vennootschapsbelasting

In de gemeente Lisse is onderzoek gedaan naar de vennootschapsbelastingplicht. De gemeente Lisse is vooralsnog niet vennootschapsbelastingplichtig. Het bedrag is zodoende op € 0 geraamd.

Onvoorzien

De begroting 2025 en de meerjarenbegroting bevatten een stelpost van € 1.000 per jaar voor onvoorzien incidentele uitgaven. Voor een beschikking over die stelpost geldt de begrotingsdiscipline, waarbij lasten eenmalig incidenteel als onvoorzien kunnen worden ingebracht. Indien zij een structureel karakter hebben, moet via kadernota en begroting dekking gevonden worden.

Aangezien er nauwelijks gebruik gemaakt is de afgelopen jaren van de stelpost onvoorzien, is deze post in 2023 verlaagd naar € 1.000.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Voor een verklaring van de verschillen tussen de Begroting 2024 na wijziging en de Begroting 2025 verwijzen wij naar de verschillenanalyse in de financiële begroting.

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Algemene middelen						
Overhead	7.909	8.974	9.404	9.374	9.304	9.302
Overige baten en lasten	62	44	-339	-339	-680	-680
Treasury	-180	213	-35	-293	-295	-268
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	8	0	0	0	0
Belastingen overig	569	302	346	346	346	346
Totaal Algemene middelen	8.360	9.542	9.377	9.088	8.675	8.700
Totaal lasten	8.360	9.542	9.377	9.088	8.675	8.700

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024na wijziging	2025	2026	2027	2028
Thema Algemene middelen						
Overhead	-13	0	0	0	0	0
Overige baten en lasten	-30	0	0	0	0	0
Treasury	-758	-872	-974	-974	-974	-974
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-40.915	-43.854	-44.710	-41.985	-42.087	-42.233
OZB niet-woningen	-2.753	-2.953	-3.169	-3.169	-3.169	-3.169
OZB woningen	-4.139	-4.517	-5.047	-5.047	-5.047	-5.047
Belastingen overig	-228	-128	-168	-168	-168	-168
Totaal Algemene middelen	-48.835	-52.325	-54.069	-51.344	-51.446	-51.592
Totaal baten	-48.835	-52.325	-54.069	-51.344	-51.446	-51.592

Saldo van baten en lasten	-40.475	-42.783	-44.692	-42.256	-42.771	-42.892
----------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024 na wijziging	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0

Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo na bestemming	-40.475	-42.783	-44.692	-42.256	-42.771	-42.892

Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

Deze paragraaf bevat, overeenkomstig het BBV, een overzicht van het beleid over de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven, en een verantwoording over de mate waarin tarieven kostendekkend zijn, inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast presenteren wij een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt welke van die heffingen daadwerkelijk worden geheven en de hoogte ervan.

Belastingen

De Gemeentewet geeft een limitatieve (uitputtende) opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. De gemeente Lisse heft de volgende belastingen: onroerendezaakbelastingen (OZB), roerendezaakbelastingen (RZB), toeristenbelasting, hondenbelasting en precariobelasting (als vergoeding voor het innemen of gebruik van openbare grond).

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Lisse heffen we afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten.

In de raadsvergadering van december 2024 worden de belastingverordeningen 2025 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

Ontwikkelingen/actualiteit

Belastinghervormingen

In het kader van de nieuwe financieringssystematiek voor het gemeentefonds vanaf 2026 kijken de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën naar de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied. We wachten de vervolgstappen tot belastinghervormingen en een groter eigen gemeentelijk belastinggebied af.

Er is onderzoek naar invoering van twee nieuwe belastingen namelijk, planbatenheffing en grondbelasting ter bevordering van de woningbouw. Verder wordt een maximum voor de stijging van de OZB genoemd. Besluitvorming hierover wordt afgewacht.

Financiële uitgangspunten

In overeenkomst met de Kadernota 2025 houden we voor belastingen en retributies rekening met een inflatiepercentage van 3,7. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt dat deze 100 procent kostendekkend zijn.

Voor de woonlasten (OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing) geldt dat de lasten voor de inwoner met gemiddeld maximaal 3,7% stijgen ten opzichte van 2023. De OZB eigenaren woningen wordt extra verhoogd met 2,6 procent om de effecten van de waardevermindering in relatie tot de korting op de algemene uitkering te compenseren. Daarnaast is de OZB verhoogd om het tekort in de begroting te verminderen.

Overzicht lokale heffingen

In het volgende overzicht worden de opbrengsten van de lokale heffingen weergegeven.

Bedragen x € 1.000			
Berekening kostendekkendheid leges en rechten	Rekening	Begroting	Begroting
Omschrijving	2023	2024	2025
Onroerende zaakbelasting	6.891	7.470	8.216
Roerende zaakbelasting	3	3	3
Toeristenbelasting	137	125	125
Hondenbelasting	118	115	115
Precariobelasting	66	10	25
Totaal niet bestedingsgebonden	7.214	7.723	8.485
Secretarieleges	296	311	483
Leges omgevingsvergunningen	651	443	793
Marktgelden	12	13	13
Afvalstoffenheffing	4.046	4.888	5.441
Rioolrechten	2.238	2.267	2.134
Totaal bestedingsgebonden	7.243	7.921	8.864
Totaal	14.457	15.645	17.349

Wet waardering onroerende zaken (WOZ)

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslag gebouwd (geheven bij woning- of bedrijfspandbezitters in het gebied van het waterschap) en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de WOZ jaarlijks herzien. De Waarderingskamer schat de marktontwikkeling voor woningen op een stijging van 3 procent. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op een stijging van 2 procent.

Onroerendezaakbelastingen

De tarieven van de OZB worden gebaseerd op de WOZ-waarde en de geraamde opbrengsten in de begroting. De aanslag OZB 2025 wordt berekend over de waardebepaling per 1 januari 2024. Belastingen Bollenstreek volgt de marktontwikkeling en houdt bij het bepalen van de tarieven rekening met de ontwikkeling van de WOZ-waarde. De opbrengsten van de OZB is verhoogd met 10 procent (het inflatiecijfer, het negatief effect stijging WOZ-waarde en verminderen van het negatieve saldo).

De ontwikkeling van de OZB-tarieven in de afgelopen jaren:

% van de WOZ-waarde				
Omschrijving	Van wie	2022	2023	2024
Woningen	Eigenaar	0,1098%	0,0968%	0,1055%
Niet-woningen	Eigenaar	0,2453%	0,2349%	0,2560%
Niet-woningen	Gebruiker	0,2403%	0,2369%	0,2512%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening in december wordt de waardeprognose per 1 januari 2024 bepaald. Dit om een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten te garanderen, inclusief de uitgangspunten. Daarom zijn in bovenstaande tabel nog niet de percentages voor 2025 opgenomen.

Roerende zaakbelasting

Roerende zaakbelasting wordt geheven over roerende woon- en bedrijfsruimte, ofwel: verplaatsbare objecten die desondanks duurzaam aan een plaats verbonden zijn, denk bijvoorbeeld aan woonboten. De waarde van de objecten is de heffingsgrondslag. De tarieven en voorwaarden zijn gelijk aan die van de onroerendezaakbelastingen.

Toeristenbelasting

We heffen toeristenbelasting op personen die in de gemeente verblijven en niet als ingezetene ingeschreven staan in de Basisregistratie personen. Degene die het verblijf faciliteert (hotelhouder, huisvester arbeidsmigrant, B&B of campinghouder) is de belastingplichtige. De tarieven zijn verhoogd met het vastgestelde inflatiepercentage, te weten 3,7 procent.

Tarieven toeristenbelasting			
	2023	2024	2025
Kampeermiddel	€ 1,35	€ 1,81	€ 2,43
Overige accommodatie	€ 2,71	€ 2,95	€ 3,06

Hondenbelasting

Wie een hond heeft, betaalt hiervoor hondenbelasting. De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 3,7 procent.

Tarieven hondenbelasting			
	2023	2024	2025
Voor de eerste hond	€ 89,76	€ 97,92	€ 101,52
Voor de tweede en iedere volgende hond	€ 139,68	€ 152,64	€ 158,28
Per kennel	€ 365,64	€ 398,52	€ 413,28

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van de openbare grond. De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 3,7 procent.

Leges en rechten

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met de vastgestelde inflatie van 3,7 procent. De tarieven voor de reisdocumenten en rijbewijzen zijn aangepast aan de vastgestelde maximum tarieven. De bouwleges zijn geactualiseerd op basis van de laatste meerjaren prognoses van de aanvragen van de bouwvergunningen. Hieronder geven we inzicht in de kostendeckendheid van de leges.

Berekening kostendeckendheid leges en rechten			
Bedragen x € 1.000			
Omschrijving	2023	2024	2025
Taakveld burgerzaken	843	847	1.146
Taakveld wonen en bouwen	940	1.114	1.197
Kosten	1.783	1.961	2.344
Toe te rekenen kosten			
Overhead	259	226	270
Btw	336	371	440
Totale kosten	2.065	2.558	3.054
Opbrengsten leges burgerzaken	287	311	483

Opbrengsten leges omgevingsvergunningen	738	443	793
Totale opbrengsten	1.025	754	1.276
Kostendekkingspercentage	45%	29%	42%

Toelichting:

1. Onder de leges vallen de kosten van burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en vergunningverlening Algemene Plaatselijke Verordening (APV).
2. De omgevingsvergunningen zijn ondergebracht bij het taakveld wonen en bouwen. De opbrengsten zijn de leges voor omgevingsvergunningen en welzijnstoetsing. De leges zijn aangepast aan de nieuwe Omgevingswet bij de inwerkingtreding op 1 januari 2024.
3. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
4. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op de taakvelden. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

Marktgelden

De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 3,7 procent. Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de marktgelden.

Bedragen x € 1.000			
Berekening kostendekkendheid marktgelden			
Omschrijving	2023	2024	2025
Taakveld bedrijvenloket (markt)	46	39	36
Toe te rekenen kosten			
Overhead	4	4	4
Btw	10	8	8
Totale (netto) kosten	61	52	48
Opbrengsten marktgelden	12	13	13
Kostendekkingspercentage	20%	25%	27%

Toelichting:

Taakveld bedrijfsloket, onderdeel straatmarkten'.

- a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

Afvalstoffenheffingen

De tarieven voor de huishoudens zijn maximaal kostendekkend en in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten is de afvalstoffenheffing verhoogd naar kostendekkendheid. Ook de kosten voor het ophalen van grofvuil zijn, in overeenstemming met de beleidsuitgangspunt dat de heffing 100% kostendekkend moet zijn.

Tarieven afvalstoffenheffing			
Omschrijving	2023	2024	2025
Meerpersoonshuishouden	€ 433,32	€ 512,52	€ 558,00
Eenpersoonshuishouden	€ 323,52	€ 382,68	€ 416,64
Grofvuil ophalen, grof afval tot 0,5 m ³	€ 41,00	€ 45,00	€ 45,00

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de afvalkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing			
Omschrijving	2023	2024	2025
Lasten taakveld afval	3.019	3.718	3.991
Baten taakveld afval	327	414	268
Kosten	2.652	3.304	3.723
Toe te rekenen kosten			
Overhead	336	428	459
Btw	676	822	880
Afvoeren veegvuil	202	200	209
Kwijtschelding	140	140	170
Totale (netto)kosten	4.046	4.894	5.441
Opbrengsten afvalstoffenheffing	4.046	4.888	5.441
Kostendekkingspercentage	100%	100%	100%

Toelichting:

Het taakveld afval.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing. De kosten worden mede gemaakt om zwerfafval te verwijderen en terug te dringen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100 procent dekking van de kosten.

Tarieven rioolheffing woningen en niet-woningen			
Omschrijving	2023	2024	2025
Gebruiker perceel	€ 201,24	€ 178,44	€ 185,04

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de rioolkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing			
Omschrijving	2023	2024	2025
Lasten taakveld riolering	1.517	1.192	1.313
Baten taakveld riolering	0	0	0
Kosten	1.517	1.458	1.313
Toe te rekenen kosten			
Overhead	169	137	156
BTW	273	395	370
Afvoeren veegvuil	202	200	209
Kwijtschelding	77	86	86
Totale (netto)kosten	2.238	2.010	2.133
Opbrengsten rioolheffing	2.238	2.010	2.133
Kostendekkingspercentage	100%	100%	100%

Toelichting:

Het taakveld riolering en water.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld straatreiniging toegerekend aan de heffing rioolrecht. De kosten worden mede gemaakt om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.

Kwijtscheldingen

De gemeente kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding verlenen aan inwoners die niet in staat zijn de belastingaanslag te betalen. In de ministeriële regeling Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 zijn hiervoor de regels vastgelegd. Deze regeling geldt ook voor de gemeentelijke heffingen (art. 255 Gemeentewet). In de Regeling kwijtschelding Lisse is bepaald dat kwijtschelding kan worden verleend voor de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen voor kwijtschelding, waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. De kwijtscheldingsnorm is bepaald op 100 procent van de geldende bijstandsnorm en wordt jaarlijks met de belastingverordeningen bevestigd.

Waar mogelijk voeren we een automatische toets voor kwijtschelding uit. Van inwoners die dat jaar kwijtschelding hebben gekregen, toetsen we het volgende jaar of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt automatisch kwijtschelding verleend.

Bedragen x € 1.000			
Toegekende en ingeschatte kwijtscheldingen lokale heffingen			
Omschrijving	2023	2024	2025
Kwijtscheldingen rioolheffing	77	86	86
Kwijtscheldingen afvalstoffenheffing	140	125	170
Kwijtscheldingen OZB	-	-	-
Totaal kwijtscheldingen	217	211	256

Woonlasten Regio 2024

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Gemeente	OZB woningen	OZB niet- woningen	Afvalstoffen- heffing	Riool- heffing	Woon- lasten huurder	Woon- lasten eigenaar
Haarlemmermeer	0,0723%	0,5903%	€ 445	€ 156	€ 601	€ 993
Teylingen	0,0851%	0,3969%	€ 417	€ 177	€ 594	€ 1.051
Katwijk	0,1080%	0,7063%	€ 372	€ 164	€ 536	€ 1.080
Hillegom	0,0921%	0,3633%	€ 430	€ 235	€ 665	€ 1.102
Noordwijk	0,0853%	0,3584%	€ 449	€ 201	€ 650	€ 1.148
Lisse	0,1055%	0,5072%	€ 513	€ 178	€ 691	€ 1.193
Leiden	0,1131%	1,1677%	€ 476	€ 254	€ 730	€ 1.324
Heemstede	0,0793%	0,5289%	€ 409	€ 276	€ 685	€ 1.334
Oegstgeest	0,1267%	0,7066%	€ 447	€ 237	€ 684	€ 1.502
Bloemendaal	0,1078%	0,6361%	€ 522	€ 288	€ 810	€ 1.988

* Bron: Coelo.nl

Tabel kengetallen woonlasten

Overeenkomstig regelgeving (BBV) is de verplichte tabel belastingcapaciteit opgenomen.

Woonlasten		2023	2024	2025
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 458	€ 502	€ 553
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 201	€ 178	€ 185
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	€ 433	€ 513	€ 558
D	Eventuele heffingskorting	€ 0	€ 0	€ 0
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 1.092	€1.193	€ 1.296
F	Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	€ 904	€ 944	€ 994
Woonlasten tov landelijke gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%		121%	126%	130%

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Deze paragraaf schept inzicht in de actuele risico's en het vermogen om deze risico's te kunnen opvangen. Artikel 11 van het BBV vormt de grondslag voor deze paragraaf.

Sturen op risico's

Lisse omschrijft een risico als een onzekere gebeurtenis die effect heeft op de haalbaarheid van een doelstelling. Een risico onderscheidt zich van een probleem in die zin, dat een probleem een zekerheid is. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Door te sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is Lisse beter in staat om met de beschikbare middelen haar doelen te verwezenlijken. Bij het aangaan van risico's nemen we onderstaande vier vragen in acht:

- Wat willen wij bereiken?
- Wat is daarbij onzeker (voor wie)?
- Wat gaan wij doen (voor wie)?
- Hoeveel risico is aanvaardbaar?*

Het doel van deze vragen is om een gedegen afweging te maken tussen effectiviteit en efficiency. Risicobeperking is geen doel op zich. Zonder risico's te nemen kan Lisse geen invulling geven aan haar maatschappelijke missie; volledige controle vereist immers een oneindig budget.

**Ten aanzien van de hoeveelheid aanvaardbaar risico is het voorlopige uitgangspunt gekozen dat de (netto)kans x (netto)impact van de risico's per programma in totaal niet groter mag zijn dan 5 procent van het programmabudget (gecorrigeerd voor uitgaven aan verbonden partijen), tenzij hieraan een onderbouwing ten grondslag ligt die door het college goedgekeurd is. Dit uitgangspunt wordt formeel vastgesteld op het moment dat we voldoende ervaring hebben opgedaan met de herziene methodiek van risicoberekening. In het huidige begrotingsjaar is nog geen goedkeuring vereist.*

Het sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is een ontwikkeling die in Lisse de komende jaren meer voet aan de grond krijgt. In het huidige begrotingsjaar ligt de nadruk op het inventariseren en beheren van de strategische risico's per programma. Hierbij kijken we naar de nettorisico's: de risico's na het inrichten van de beheersmaatregelen. De operationele risico's binnen het ambtelijk apparaat (HLT'samen) komen terug in de risico's ten aanzien van verbonden partijen. De komende jaren komt meer nadruk te liggen op risicobewustzijn, op zowel strategisch als operationeel niveau.

Onderstaand figuur toont de huidige opzet met het oog op risicomanagement.

Omvang risico's en weerstandscapaciteit

We hebben de omvang van het risico berekend door per programma inzichtelijk te maken:

- wat de belangrijkste strategische risico's zijn;
- wat de geschatte kans is dat het risico zich door de jaren heen voordoet;
- hoe groot de impact (in euro) naar schatting is als het risico zich voordoet.

De kans maal de impact is het risicobedrag dat wordt toegevoegd aan het benodigde weerstandsvermogen. Bij het inschatten van kans en impact houden we rekening met de beheersmaatregelen die zijn getroffen (of worden getroffen) om het risico en/of de impact te verkleinen, bijvoorbeeld een verzekering om de schade na een brand te beperken. Op deze manier berekenen we het nettorisicobedrag.

De managers die sturen op beheersing van het risico en de doelstellingen die daarmee verbonden zijn, hebben de risico's geïnventariseerd. Bij het inschatten van kans en impact konden zij kiezen tussen het gebruik van een standaardtabel voor kans en impact of voor het maken van een eigen beoordeling.

In Lisse gaat het om de volgende risico's:

Progr.	Cat.	Risico	Toelichting Impact	Beheers maatregel	Aandeel
Samen leven	Open einde regelingen	Stijging van de vraag naar zorg en ondersteuning binnen open-einde-regelingen.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.	Snelle toeleiding naar de passende zorg versterken door de inzet van integrale toegang, POH Jeugd en Jeugdhulp in onderwijs als algemene voorziening.	113.000
Samen leven	Bedrijfs risico	De verwachte kostenreductie in de begroting van de gemeenschappelijke regelingen in het sociaal domein kan niet worden gerealiseerd.	Dit resulteert in een toename van niet begrote kosten.	Snelle toeleiding naar de passende zorg versterken door de inzet van integrale toegang, POH Jeugd en Jeugdhulp in onderwijs als algemene voorziening.	79.000
Leef omgeving	Bedrijfs risico	Bij facilitaire projecten in initiatieffase wordt toegewerkt naar een anterieure overeenkomst. Wanneer het tot een overeenkomst komt worden deze kosten, naar verwachting, volledig verrekend met de ontwikkelaar.	Het risico bestaat dat deze projecten worden gestaakt en de kosten niet kunnen worden verrekend met de ontwikkelaar. Niet verrekenbare kosten worden uiteindelijk afgeboekt ten laste van het rekeningresultaat.		17.000
Leef omgeving	Bedrijfs risico	Het begrote volume aan bouwleges kan niet geïnd worden doordat projecten doorschuiven naar volgende boekjaren.	Dit kan resulteren in een dekkingstekort in de begroting.	Er wordt gewerkt met een prognose model om de verwachte inkomsten uit bouwleges beter te kunnen inschatten en risico's te verlagen (nog	90.000

				in de ontwikkelfase)	
Leef omgeving	Bedrijfs risico	De inventarisatie van kapitaalgoederen is onvolledig.	De oorzaak hiervan is uitbesteding en onvoldoende vastlegging van kennis, met als gevolg: kapitaalgoederen hebben onvoorzien onderhoud nodig. Kapitaalgoederen zijn kostbaar, herstel is vaak kostbaar.	Aanbesteding van kennispakketten en vastlegging van kennis moet het gat in de inventarisatie van kapitaalgoederen laten afnemen/wegnemen.	7.000
Leef omgeving	Juridisch risico	Een bestuurlijke maatregel is gebaseerd op een foute beoordeling.	Als uit de juridische procedure blijkt dat een bestuurlijke maatregel ten onrechte is opgelegd kan dit leiden tot een schadeclaim.		7.000
Leef omgeving	Bedrijfs risico	Schade door vandalisme is groter dan voorzien en is niet verzekerd.	De gemeente is verzekerd tegen brand,- storm-, vliegtuig- en inbraakschade voor gebouwen. Schades door vandalisme zijn voor rekening van de gemeente. Het risico bestaat dat bij onderverzekering een lager bedrag wordt uitgekeerd dan de werkelijke schade. De verzekerde waarden van de gebouwen zijn volgens de polissen geïndexeerd. Periodiek wordt de juistheid daarvan gezien door taxaties. De gemeente heeft budgetten voor vandalisme opgenomen. Tot op heden zijn deze budgetten toereikend.		7.000

Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Ziekten en plagen in de buitenruimte nemen toe door o.a. klimaatverandering.	We zien steeds meer ziekten en plagen in de buitenruimte ontstaan waartegen we maatregelen moeten nemen. Essentaksterfte, kastanjabloedingsziekte, eikenprocessierups. Om de negatieve gevolgen hiervan te bestrijden, moeten vaker onvoorziene kosten worden gemaakt.		28.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bij inspecties/groot onderhoud constateren dat er gebreken zijn aan civiele kunstwerken.	Bij onderhoud en inspecties is eerder geconstateerd dat de staat van een civiel kunstwerk niet direct zichtbare problemen had. Directe actie is hierbij vereist om verdere problemen te voorkomen.		250.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Het klimaat is aan het veranderen daarbij ontstaat de kans dat de huidige inrichting niet meer voldoet of sneller slijt dan voorzien.	Klimaatverandering brengt het risico met zich mee dat de huidige inrichting niet meer voldoet of sneller slijt dan voorzien.	Met regelmaat inspecties uitvoeren en daarnaast bijvoorbeeld zaken als de klimaatstresstest.	113.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Risico energietransitie, het klimaatakkoord en het regionale en lokale duurzaamheidsbeleid & consequenties voor ons gemeentelijk vastgoed.	De energietransitie, het klimaatakkoord en het regionale en lokale duurzaamheidsbeleid heeft ook consequenties voor ons gemeentelijk vastgoed. Naast het realiseren van onze eigen duurzaamheidsambities ontstaan er ook steeds meer wettelijke verplichtingen omtrent dit thema waaraan wij moeten voldoen. Denk hierbij aan o.a. de informatie- en energiebesparingsplicht, het verplichte energielabel, energieneutraal en aardgasvrij. De uitvoering van deze verplichtingen vragen om aanzienlijke investeringen in ons vastgoed.		150.000

Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Politieke agenda kan niet geheel worden uitgevoerd vanwege vroegtijdig vertrek bestuurder	Dit kan resulteren in vertraging van de politieke agenda en additionele kosten voor wachtgeld. Bij het financieel maken van dit risico is enkel rekening gehouden met het aspect wachtgeld. Het jaarsalaris van een wethouder exclusief werkgeverlasten is afhankelijk van het aantal resterende maanden in het jaar.		27.000
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Participatietrajecten wekken vertrouwen dat onvoldoende kan worden waargemaakt.	Dit resulteert in imagoschade en additionele communicatie-inspanningen en -kosten voor verwachttingsmanagement en het herstellen/beperken van imagoschade.	Opstellen visie op samenspel gemeente-samenleving en opstellen handelingsperspectief incl. toolbox voor zowel burgerparticipatie als overheidsparticipatie voor medewerkers.	17.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Onvoldoende borging van projecten (projectmatig werken)	De oorzaak hiervan is tijd (afhankelijkheid van andere projecten), kennis en cultuur. Dit resulteert in kwaliteitsproblemen en herstelwerkzaamheden.	Standaarden voor projecten en borging (professionele werkmethoden).	7.000
Overkoepelend Risico	Algemeen uitkering	Ontwikkeling gemeentefonds	Risico dat de bestaande verdeelmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd.	Volgen van circulaire.	39.000
Overkoepelend Risico	Algemeen uitkering	Ontwikkeling gemeentefonds	Prijsontwikkeling gaat harder dan begroot.	Volgen van circulaire.	158.000
Overkoepelend Risico	Juridisch risico	Procedurefouten bij aanbestedingen	Bij een gerechtelijke procedure kan de gemeente veroordeeld worden tot het betalen van de financiële schade. Tevens kan achteraf blijken dat de aanbesteding niet op rechtmatige wijze heeft plaats gevonden.	interne controle proces monitoren en verder opleiden van medewerkers.	28.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Hogere uitgaven en lagere inkomsten vanwege crisissen, zoals corona en vluchtelingen.	Onzekerheid welke compensatie wij ontvangen in relatie tot de noodmaatregelen en of deze compensatie voldoende is om alle extra kosten te dekken.		100.000

Overkoe pelend Risiko	Bedrijfs risico	Risico dat directe tegenpartijen stoppen met betalen waardoor leningen niet of deels terugbetaald worden.	Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente.		270.000
Overkoe pelend Risiko	Bedrijfs risico	De digitale dreiging van cyberaanvallen is aanwezig. Het risico van geslaagde cyberaanval is hier gekwantificeerd.	De afgelopen jaren zien wij een groei in de digitale dreiging voor gemeenten. Gemeenten worden doelbewust aangevallen door zowel statelijke, criminele en activistische actoren. De impact van een succesvolle aanval kan enorm zijn. De continuïteit van onze dienstverlening kan stil komen te liggen en privacy gevoelige gegevens van onze inwoners kunnen op straat belanden. Een succesvolle hack brengt vervolgens ook zware financiële gevolgen met zich mee.	Digitale beveiliging optimaliseren.	657.280
Verbond en partijen	Bedrijfs risico	Risico's in de bedrijfsvoering van een verbonden partij.	Hierdoor is de verbonden partij onvoldoende in staat om haar opdracht uit te voeren en/of schade (euro) wordt doorbrekend aan de gemeente.		1.519.000

TOTAAL 3.684.280

Op basis van bovengenoemde risico-inventarisatie blijkt dat de omvang van het nettorisico van Lisse € 3.684.280 bedraagt. Dit bedrag hanteren we als ondergrens gehanteerd voor de omvang van de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit kan worden ingezet voor het dekken van niet-geraamde (onvoorziene) lasten van substantiële aard. De structurele weerstandscapaciteit geeft de omvang van de maximale ruimte voor het verhogen van de belastingen om structurele lasten te dragen.

Weerstandsvermogen

bedragen x € 1.000

	Rek. 2023	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Totaal van de risico's	3.566	3.684	3.684	3.684	3.684
Weerstandscapaciteit					
Algemene reserve	8.421	2.027	2.027	2.027	2.027
Stille reserve	-	-	-	-	-
Reserve Weerstandsvermogen	3.566	3.684	3.684	3.684	3.684
Onbenutte belastingcapaciteit	2.428	1.433	1.433	1.433	1.433
Totaal weerstandscapaciteit	14.415	7.144	7.144	7.144	7.144
Ratio weerstandsvermogen	4,04	1,94	1,94	1,94	1,94

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risico-inventarisatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit is het vrij besteedbare deel van de reserves. Voor 2025 bedraagt de verwachte beschikbare weerstandscapaciteit afgerond € 7.144.000.

De ratio voor het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Voor Lisse komt de ratio uit op (afgerond) 1,94 (€ 7,1/€ 3,7 miljoen). Die valt daarmee in niveau A op basis van de waarderingstabel van het Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement en voldoet dus aan de eis van minimaal niveau B.

Kengetallen financiële positie

Samenvattend overzicht

	Rek. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Netto schuldquote	91,7%	119,1%	121,5%	130,8%	129,2%	128,9%
Netto schuldpositie gecorr. voor verstrekte leningen	78,4%	107,0%	108,1%	116,8%	115,3%	115,0%
Solvabiliteitsratio	21,2%	19,8%	18,3%	15,8%	16,2%	16,1%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	0,5%	0,0%	1,0%	-4,0%	-3,0%	-3,0%
Woonlasten Lisse t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	121%	126%	128%	128%	128%	128%

In bovenstaande tabel zijn alle kengetallen ten aanzien van de financiële positie van Lisse opgenomen. Hierna volgt per kengetal de berekening, een korte toelichting wat het kengetal betekent en indien nodig een toelichting waarom de waarde in de Begroting 2025 een grote afwijking laat zien ten opzichte van de vorige begroting.

Netto schuldquote

bedragen x € 1.000

Netto schuldquote		Rek. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Vaste schulden	+	76.087	81.985	83.482	85.377	84.121	85.713
Netto vlottende schuld	+	3.750	12.329	9.444	10.446	10.671	9.077
Overlopende passiva	+	7.925	7.000	7.500	7.500	7.500	7.500
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	13.026	10.500	6.200	6.200	6.200	6.200
Liquide middelen	-	223	500	300	300	300	300
Overlopende activa	-	3.355	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal		71.158	86.314	89.926	92.823	91.792	91.790
Totale baten, excl. mutaties reserves		77.579	72.456	73.984	70.983	71.041	71.212
Netto schuldquote (netto schuld/ baten)		91,7%	119,1%	121,5%	130,8%	129,2%	128,9%

De nettoschuldquote :

- o weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen.
- o geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100 procent waarboven waakzaamheid is geboden. Een nettoschuldquote hoger dan 130 procent is een indicatie voor een te hoge schuld. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de nettoschuldquote. De nettoschuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de mede-overheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Voor een gemeente geldt dat het licht op rood springt als de nettoschuldquote meer dan 130 procent bedraagt. Er is dan sprake van een zeer hoge schuld. Normaal bevindt de nettoschuldquote van een gemeente zich tussen de 0 en 100 procent. Afhankelijk of een gemeente net grote investeringen achter de rug heeft, is de nettoschuldquote hoger of lager. De schuldquote van Lisse valt in een risicocategorie.

Nettoschuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Voor inzicht in de mate van doorlenen wordt de nettoschuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Dit maakt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De nettoschuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt op dezelfde manier berekend als de nettoschuldquote, onder die voorwaarde dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

bedragen x € 1.000

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)		Rek. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Vaste schulden	+	76.087	81.985	83.482	85.377	84.121	85.713
Netto vlottende schuld	+	3.750	12.329	9.444	10.446	10.671	9.077
Overlopende passiva	+	7.925	7.000	7.500	7.500	7.500	7.500
Fin. activa (art. 36, b,c,d,e,f)*	-	10.303	8.808	9.939	9.905	9.913	9.897
Uitzettingen < 1 jaar	-	13.026	10.500	6.200	6.200	6.200	6.200
Liquide middelen	-	223	500	300	300	300	300
Overlopende activa	-	3.355	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal		60.855	77.506	79.987	82.918	81.879	81.893
Totale baten, excl. mutaties reserves		77.579	72.456	73.984	70.983	71.041	71.212
Netto schuldquote gecorrigeerd (netto schuld/baten)		78,4%	107,0%	108,1%	116,8%	115,3%	115,0%

Solvabiliteitsratio

bedragen x € 1.000

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	Rek. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
Eigen vermogen	25.353	26.378	23.821	20.364	20.761	20.622
Balanstotaal	119.597	133.145	129.930	129.051	128.329	128.338
Solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal)	21,2%	19,8%	18,3%	15,8%	16,2%	16,1%

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in:

- o de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen;
- o in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen.

De solvabiliteitsratio geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves plus het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten. Met een solvabiliteit van 18,3 procent blijft Lisse onder de 'norm' van 20 procent, maar boven de door de raad vastgestelde ondergrens van 10%.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is dat grondexploitatie kan bijdragen aan het verlagen van de schuld.

De voorraden bouwgrond (inclusief bouwgrond in exploitatie en overige voorraden) kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal 'voorraadquote' op. De gemeente heeft naar verwachting geen bouwgronden in exploitatie per 1 januari 2025.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Hiervoor worden de structurele baten en structurele lasten vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. Dit kengetal is van belang voor de beoordeling van de financiële positie omdat het laat zien welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

bedragen x € 1.000

Structurele exploitatieruimte (bedragen x € 1.000)	Rek. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027	Begr. 2028
A Totale structurele lasten	72.394	67.216	74.354	74.156	73.436	73.601
B Totale structurele baten	73.378	66.680	73.984	70.983	71.041	71.212
C Totale structurele toevoegingen aan de reserves	1.661	670	884	1.045	1.236	1.394
D Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	1.073	1.180	1.974	1.345	1.491	1.641
E Totale baten (excl. mutaties reserves)	77.579	72.456	73.984	70.983	71.041	71.212
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	0,5%	0,0%	1,0%	-4,0%	-3,0%	-3,0%

De Programmabegroting 2025 is structureel in evenwicht. We voldoen hiermee aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor repressief toezicht vanuit de provincie Zuid-Holland.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente beheert een groot deel van de openbare ruimte. Hier vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Daarbij maken we gebruik van kapitaalgoederen die in de openbare ruimte aanwezig zijn:

- infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken, openbare verlichting)
- voorzieningen (groen, sportfaciliteiten)
- gebouwen.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 12 uit het BBV, de belangrijkste kapitaalgoederen die de gemeente in eigendom en/of beheer heeft. De middelen die beschikbaar worden gesteld worden ingezet om het door de raad vastgestelde beleid uit te voeren.

Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie met elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Aangezien kapitaalgoederen een substantieel onderdeel van de begroting vormen, willen we zicht krijgen op het noodzakelijk onderhoud van deze kapitaalgoederen. In beleidsplannen maken we afspraken over de wijze waarop we onderhouden en hoe dit aansluit op de vastgelegde ambities op gemeentelijke opgaven zoals biodiversiteit en klimaatadaptatie en circulaire economie. De doelstellingen en activiteiten die gerelateerd zijn aan deze paragraaf staan in het programma "Leefomgeving; Openbare ruimte en duurzaamheid".

WELKE ONTWIKKELINGEN SPELEN ER?

- De samenleving wordt mondiger en daagt de gemeente vaker uit om ruimte te bieden aan vernieuwing. Dit maakt dat er een wens is om minder behoudend te beheren en meer ontwikkelend om te gaan met wensen. Het is een spanningsveld wat maakt dat het lastiger is om voorzieningen te treffen voor een instandhouding op lange termijn.
- Veranderingen in het klimaat maken dat er veranderingen nodig zijn het onderhouden (en gebruiken) van kapitaalgoederen. Zo worden materialen blootgesteld aan andere omstandigheden dan voorzien, wat andere maatregelen vraagt dan voorzien of begroot.
- Er is een noodzaak tot het opstellen van assetmanagementplannen en doorkijk naar de (verre) toekomst. Een nota kapitaalgoederen kan hierin een bijdrage leveren.
- Niet alle objecten zijn volledig in beeld bij de gemeente. Er moet meer aandacht gegeven worden aan het bijhouden van gegevens over de diverse kapitaalgoederen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We willen bijdragen aan de doelen van de gemeente in het beheren en onderhouden van onze kapitaalgoederen. Met duurzaam en ontwikkelend beheer dragen we bij aan een toekomstbestendige leefomgeving en een positieve beleving van onze inwoners. Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Onderstaande tabellen laten de activiteiten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen zien. Per discipline geven we aan wat we in een aangegeven tijdsbestek gaan doen.

Gemeentelijke gebouwen en objecten	
Naam beleidsplan	Beleidsplan beheer gemeentelijke gebouwen Lisse 2021-2024
Vastgesteld	2021
Looptijd	2021-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	In het beleidsplan is per categorie het kwaliteitsniveau benoemd
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Meerjarenonderhoudsplan
Looptijd	2021-2040
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee

Naam voorziening/reserve	Voorziening gemeentelijke gebouwen Lisse
--------------------------	--

Voorziening gemeentelijke gebouwen Lisse				
(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	654	680	737	653
Storting	164	164	164	164
Uitname	139	107	248	97
Stand per 31 december	680	737	653	720

Uitvoering in 2025

Kleinschalig en groot planmatig onderhoud aan diverse gebouwen.

Sportpark

Naam beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Beheerplan Sportpark Ter Specke 2019-2028
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2028
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Sportpark				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Investeringsbedragen	0	0	0	0

Uitvoering in 2025

Onderhoud

Vanaf 2020 wordt het grootste deel van het dagelijks onderhoud door de verenigingen op het sportpark uitgevoerd. In het convenant wat hiervoor is opgesteld is afgesproken dat elk kwartaal een extern adviseur samen met de verenigingen een ronde maakt over het sportterrein en hen verziet van advies en tips m.b.t. het onderhoud. En tevens een vraagbaak is voor de verenigingen. Daarnaast beoordeeld de adviseur ook of de verenigingen voldoen aan de afgesproken kwaliteit. Inmiddels mag geconcludeerd worden dat alle verenigingen het onderhoud voortreffelijk uitvoeren en het sportpark er dan ook uitstekend bij ligt. Vanwege het goed onderhoud door de verenigingen is besloten om vanaf 2024 de ronde van de externe adviseur van 4 naar 3 rondes terug te brengen en dit ook in 2025 te continueren.

Renovatie/ vervanging

Voor 2025 stond bij FC Lisse de toplaag vervanging van de natuurgrasveld van veld 2 in de planning, maar door goed onderhoud van de vereniging is dit tot nader orde uitgesteld.

Riolering

Naam beleidsplan	Integraal waterketenplan 2022-2026
Vastgesteld	2022
Looptijd	2022-2026
Actualisatie	2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	n.v.t.
Looptijd	n.v.t.
Actualisatie	n.v.t.

Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Riolering

Riolering (x € 1.000)				
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	2.308	1.854	1.851	2.896
Exploitatiebedragen	686	686	686	686

Voorziening Riolering (egalisatie tarief) (x € 1.000)				
	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	1.846	1.557	916	359
Storing	0	0	0	0
Uitname	-289	-641	-557	-359
Stand per 31 december	1557	916	359	0

Uitvoering in 2025

Ophoging en aanleg drainage Van Speykstraat tussen Tasmanstraat en Kanaalstraat

Groot onderhoud bergbezinkbassin Tasmanstraat

Rioolvervanging-renovatie op diverse locaties

Renovatie mini-gemalen

Toelichting:

Het integraal waterketenplan beschrijft het gemeentelijk beleid voor het stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Met het oog op de bescherming van de volksgezondheid, het tegengaan van wateroverlast en de bescherming van het milieu, zijn hiervoor speciale voorzieningen nodig. Het plan is afgestemd op het riolerings-, zuiverings- en drinkwaterbeleid in de Bollenstreek en is de basis voor integrale toetsing aan de geldende wet- en regelgeving in de regio. Daarnaast biedt het beleidskaders in de waterketen, wat leidt tot betere afstemming in de waterketen van drinkwaterproductie, -distributie en -levering, de riolering en de afvalwaterzuivering. Het plan is opgesteld in de Cluster Bollenstreek in samenwerking met de gemeenten Katwijk, Noordwijk en Teylingen, het hoogheemraadschap van Rijnland en het waterleidingbedrijf Dunea.

Het is voor de gemeente van belang een goede integrale beleidsafweging te maken op het gebied van de rioleringszorg, de bodem- en waterkwaliteit en de gemeentelijke infrastructuur. Het waterketenplan helpt hierbij. Daarnaast heeft de gemeente zorgplicht voor inzameling en transport van stedelijk afvalwater, doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater en voor het treffen van maatregelen om nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of beperken. Op basis van de financiële consequenties van het plan stellen we de hoogte van de rioolheffing vast.

Afkoppelen van regenwater

In de gemeente ligt grotendeels een gemengd stelsel, wat betekent dat stedelijk afvalwater en hemelwater door dezelfde buis ingezameld en getransporteerd wordt naar de afvalwaterzuivering. Met het oog op de woningbouwopgave (leidend tot meer in te zamelen en transporteren afvalwater), klimaatverandering (met zwaardere regenbuien over kortere periodes) en te behalen efficiëntie-slag bij de afvalwaterzuivering (doordat deze nu ook regenwater zuiveren) dient er afgekoppeld te worden. Dit betekent dat hemelwater in een aparte buis ingezameld zal worden en afgevoerd naar watergangen en/ of geïnfiltreerd wordt in de bodem.

Hiervoor wordt een afkoppelplan voor de hele gemeente opgesteld. Dit geeft voor de komende jaren inzicht in welke diameter hemelwaterriool per straat nodig is, wat direct input geeft voor onderhoudsprojecten, herinrichting of bij ontwikkeling van woningbouw. Hiermee krijgen we meer zicht op de daartoe benodigde investeringen over de komende decennia heen.

Aanpak Zeeheldenwijk

In navolging op de ophoging van de Van Speykstraat tussen de Tasmanstraat en Kanaalstraat is het saneren van twee overstorten de laatste fase van de aanpak Zeeheldenwijk. Na het groot onderhoud aan het bergbezinkbassin Tasmanstraat zullen de overstorten gemonitord worden om inzichtelijk te krijgen of daar na alle al uitgevoerde maatregelen nog noodzaak toe is.

Aanpak Schilderswijk

De huidige planning is dat de rioolrenovatie in combinatie onder andere het onderhoud aan de wegen in 2025 aanvangt met de voorbereiding voor een start uitvoering in 2026.

Groen	
Naam beleidsplan	Omgevingsvisie Lisse
Vastgesteld	2024
Looptijd	circa 2 jaar
Actualisatie	Omgevingsvisie is een levend document dat regelmatig zal worden geactualiseerd.
Vastgesteld kwaliteitsniveau	A in het winkelgebied en B in de rest van Lisse.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Groenbeheerplan 2021-2030
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2030
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Groen en bomen	(x € 1.000)			
	2025	2026	2027	2028
Exploitatiebedragen	861	861	861	861
Investeringsbedragen	475	475	475	475

Uitvoering in 2025

Groenvervanging

Bij het vaststellen van het groenbeheerplan is afgesproken dat ieder vier jaar een complete schouw van het groenareaal zal worden uitgevoerd en dit de basis levert voor de vervangingsopgave voor de komende jaren. In 2022 is deze schouw voor de eerste keer uitgevoerd. In 2025 zal de groenvervanging wijkgericht worden aangepakt. Gestart wordt met Lisse rond en dan vervolgens Vrouwenpolder, Geestwater, Schilderswijk en Componistenwijk

Japanse Duizendknoop (JDK)

Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*) wordt tot de meest invasieve exoten gerekend. Is de plant eenmaal gevestigd, dan is hij zeer moeilijk weer weg te krijgen. Door zijn sterke groeikracht worden inheemse plantensoorten verdrongen. De sterke wortelstokken en stengels van de Japanse duizendknoop zijn in staat om schade te veroorzaken aan gebouwen, leidingen en wegen. In Lisse hebben we nu 8 locaties waar de JDK aanwezig is met een totaal van 1.474 m².

In de loop van 2023 is gestart met de bestrijding ,met behulp van heet water (stomen). De eerste resultaten in 2024 zijn hoopvol. Op diverse locaties zien we na diverse behandelingen een zichtbare afname van de JDK.

Wel is er verschil in welke soort beplanting de JDK zich bevindt. Bestrijding in gazon en ruig gras geeft een beter effect dan JDK in heesterbeplanting. De JDK en de heesterwortels zijn met elkaar verweven en daardoor moeilijker bereikbaar (bijkomend nadeel is dat ook heesterwortels worden meegekookt). De heeft met name betrekking op de locaties Blokhuis en Leharstraat.

In 2025 wordt de bestrijding met heet water doorgezet en hopen we dat de uitbreiding van de JDK een halt wordt toegebracht en geleidelijk het aantal locaties zal afnemen waar JDK is waargenomen.

Bomen	
Naam beleidsplan	Bomenbeleidsplan
Vastgesteld	2014
Looptijd	15 jaar
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	N.v.t.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Opgenomen in het groenbeheerplan Lisse 2021-2030.
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2030
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Herplantplicht bomen

Voorziening Herplantplicht bomen				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Stand per 1 januari	16	16	16	16
Storting	0	0	0	0
Uitname	0	0	0	0
Stand per 31 december	16	16	16	16

Uitvoering in 2025

Boomveiligheidscontrole (BVC)

Jaarlijks wordt een derde deel van de bomen in de gemeente beoordeeld d.m.v. een boomveiligheidscontrole (BVC). De BVC is een systematische en methodische aanpak om de veiligheid van bomen te beoordelen. De BVC is primair gebaseerd op een visuele beoordeling van de boom. Dit houdt in dat men kijkt naar zichtbare gebreken die binnen een bepaalde tijdsperiode schade kunnen veroorzaken. Deze controle is een momentopname en de zichtbaarheid van gebreken kan variëren met het seizoen. De gegevens die tijdens de BVC worden verzameld, worden vastgelegd in het beheersysteem GRIB en gebruikt voor het uitvoeren van het cyclus beheer zoals b.v. het snoeien en kappen van bomen.

In 2025 zal de BVC in de wijken Meer en Duin, Meerenburgh, Oranjewijk, Zeeheldenwijk, Centrum, Bloemenwijk en Van Rijckevorsel worden uitgevoerd en waarbij de verwachting is dat er circa 3.600 bomen worden gecontroleerd. Daarnaast zullen er ook nog circa 500 'Attentieebomen' in heel Lisse worden gecontroleerd.

Binnen de Boomveiligheidscontrole (BVC) kan de controlefrequentie variëren afhankelijk van de vastgestelde risico's en de staat van de boom. In Lisse wordt elke boom minimaal 1 keer per drie jaar gecontroleerd. Maar als een boom als 'Attentieboom' wordt geclassificeerd betekent dat er binnen de visuele BVC één of meer BVC-gerelateerde boomgebreken zijn geconstateerd die binnen 1 jaar een risico kunnen vormen, dan is het noodzakelijk de controlefrequentie te verhogen tot jaarlijks.

Na uitvoering van de BVC zal in het 4e kwartaal en 1e kwartaal 2026 de onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd aan de bomen, zoals snoeien, om de gezondheid en veiligheid van de bomen te waarborgen en hun esthetische waarde te behouden.

Wegen	
Naam beleidsplan	Beleidsplan Wegen
Vastgesteld	2022
Looptijd	2022-2026
Actualisatie	2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis en basis+
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Meerjarenplanning groot onderhoud wegen
Looptijd	2 jaar
Actualisatie	Jaarlijks

Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Wegen

Wegen (x € 1.000)				
	2025	2026	2027	2028
Bedragen klein onderhoud	157	157	157	157
Bedragen groot onderhoud	992	792	792	792
Investeringsbedragen	575	305	305	335

Uitvoering in 2025

Klein onderhoud wegen op diverse locaties

Groot onderhoud elementenverhardingen op diverse locaties

Groot onderhoud asfaltverhardingen op diverse locaties

Onderhoud belijning

Vaststellen assetmanagementplan (herijking van beleidsplan) + beheerplan

Toelichting:

Het beleidsplan 'Wegen' omvat het gemeentelijk wegenbeleid. Doel ervan is het leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor het wegbeheer in de komende vijf jaar, met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren.

In het beleidsplan zijn de beleidskaders omschreven en uitgewerkt tot beleidsdoelstellingen en strategieën. Ook bevat het de kwaliteitsniveaus waaraan de wegen moeten voldoen. In het plan voldoen we voor alle wegtypes aan het basiskwaliteitsniveau voor de thema's veiligheid, comfort en aanzien. Dit niveau wil zeggen dat we het wegennet voor de weggebruiker op een verantwoorde wijze in stand houden. De kwaliteit van de fietspaden, winkelstraten en looproutes rond seniorencomplexen is daarbij extra belangrijk; hier hebben we kwaliteitsniveau dan ook gesteld op basis+. In het plan hebben we ook de zettingen van de verhardingen meegenomen. Ophoging van deze wegen garandeert de toegankelijkheid van de woningen.

Speelplaatsen

Naam beleidsplan	Uitvoeringsprogramma spelen en sporten buitenruimte 2020
Vastgesteld	2020
Looptijd	2020 - 2030
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Vervangingsplan spelen
Looptijd	Wordt jaarlijks herzien door de beheerder op basis van inspectiegegevens.
Actualisatie	2023
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Speelplaatsen (x € 1.000)				
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	102	104	107	110
Exploitatiebedragen	48	48	48	48

Uitvoering in 2025

- Herinrichten van speelplaatsen op basis van het vervangingsplan spelen
- Hoofdinspectie laten uitvoeren
- Actualiseren van de online plattegrond met speelplaatsen
- Uitvoeren van groot onderhoud

- Uitvoeren onderhoud kunstgras
- Oude speelplaatsen verwijderen conform het uitvoeringsprogramma

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzering

Naam beleidsplan	Niet vastgesteld, in 2025 nader vaststellen
Vastgesteld	Niet vastgesteld
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	-

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzering (x € 1.000)

	2025	2026	2027	2028
Exploitatiebedragen	33	33	33	33

Uitvoering in 2024

- Uitvoeren van groot onderhoud
- Uitvoeren van klein onderhoud
- Vaststellen van assetmanagementplan, herijking beheerplan waarbij diverse elementen in de openbare ruimte worden gesplitst naar juiste noemers en budgetten.

Openbare verlichting

Naam beleidsplan	Beleidsplan Openbare verlichting
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Alle verlichting in 2030 vervangen door LED
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Openbare Verlichting 2018-2022
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Openbare verlichting (x € 1.000)

	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	177	185	202	202
Bedragen t.l.v. exploitatie	90	90	90	90

Uitvoering in 2024

Vervangingsprojecten duurzame verlichting

In Lisse bestaat momenteel 61% van de openbare verlichting uit ledverlichting. Dat aandeel groeit eind 2024 tot 67%, waarbij de nadruk ligt op de aanpak van de verlichting van alle hoofdwegen. In 2025 gaan we verder met de structurele vervanging van conventionele verlichting door duurzame ledverlichting en is de verwachting dat het aandeel led groeit tot 75%. Hiermee besparen we structureel op energie en onderhoud.

Integraal werken: minder overlast en onderhoudskosten

Bij de vervangingen zetten we in 2025 in op integraal werken. Door de vervangingsmomenten en de locaties af te stemmen met de onderhoudsplanningen van riool en wegen zorgen we

ervoor dat de overlast van de uitvoeringswerkzaamheden voor de burgers en omwonenden tot een minimum worden beperkt en wordt er tevens bespaard op onderhoudskosten.

Nieuw beleidsplan Openbare verlichting 2025 t/m 2028

We werken momenteel aan een nieuw beleidsplan openbare verlichting voor de jaren 2025 t/m 2028. De planning is dat het nieuwe beleidsplan eind 2024 door de raad wordt vastgesteld.

Vorbereidingen nieuw meerjarencontract onderhoud openbare verlichting

In 2025 treffen we de voorbereidingen voor een nieuw meerjarencontract met een onderhoudsaannemer. Dit doen we binnen HLT samen met gemeente Noordwijk en gemeente Katwijk (Bollen5). Op deze wijze reduceren we de kosten voor de aanbesteding en bedingen we betere prijzen voor materialen.

Slim (gebruik) maken van de openbare verlichting

Een deel van de ledverlichting in Lisse is "slim" en bevat mogelijkheden om de status van de verlichting op afstand te kunnen uitlezen en te bedienen. Zo kan er automatisch een signaal naar het beheersysteem worden gestuurd als een lichtpunt in storing is. In 2025 zetten we deze technologie op grotere schaal in door storingen aan de verlichting ook direct en automatisch door te zetten naar onze onderhoudsaannemer. Onze ambitie is om hiermee al een deel van de storingen te kunnen verhelpen alvorens er een melding van is gedaan.

Samenwerking en kennisdeling in de Bollen 5 en regiogemeenten

We wisselen 2 keer per jaar kennis en ervaringen uit met alle regiogemeenten en meer frequent binnen de Bollen 5. Hierin bespreken we nieuwe ontwikkelingen en mogelijke oplossingsroutes voor bestaande knelpunten (zoals de hoeveelheid netstoringen)

Innovatieve pilot inzet solar lichtpanelen bij netstoringen

Netstoringen leiden ertoe dat de openbare verlichting (tijdelijk) geen voeding krijgt. Dat heeft tot gevolg dat er geen verlichting is in delen van de wegen en/of wijken die getroffen zijn door een netstoring. Het ondergrondse net is eigendom van netbeheerder Liander. Voor het oplossen van netstoringen is de gemeente grotendeels afhankelijk van de planning van Liander.

De doorontwikkeling van zonnepanelen brengt hier vanaf de winter 2024/2025 mogelijk verandering in. Innovatieve solar lichtpanelen kunnen ondersteuning bieden bij langdurige netstoringen aan de openbare verlichting. De solar panelen kunnen eenvoudig aan uitgevallen lichtmasten worden bevestigd zodat er tijdelijk toch verlichting is. Als een netstoring door Liander weer is verholpen kunnen de solar panelen weer worden verwijderd en op andere locaties worden ingezet.

In 2024 schaffen we in de vorm van een pilot een aantal solar panelen aan. Deze innovatie optie gaan we vanaf de winterperiode 2024/2025 bij netstoringen inzetten om onveilige locaties met veel verkeer in de avonduren te kunnen voorzien van verlichting. Als de pilot met solar panelen aan lichtmasten succesvol is overwegen we uitbreiding van het aantal solar panelen in 2025.

Civiele kunstwerken

Naam beleidsplan	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2018-2022
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	Niet, is overgegaan in beheerplan 2023-2027
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan civiele kunstwerken 2023-2027
Looptijd	2023-2027
Actualisatie	2027
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening M.O.P. Bruggen

Civiele kunstwerken

(x € 1.000)

	2025	2026	2027	2028
--	------	------	------	------

Investeringsbedragen	203	-	164	-
Bedragen t.l.v. exploitatie	69	69	69	69
Bedragen t.l.v. voorziening	23	79	60	46

Voorziening M.O.P. Bruggen (x € 1.000)				
	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	77	92	51	28
Storting	38	38	38	38
Uitname	23	79	60	46
Stand per 31 december	92	51	28	20

Uitvoering in 2024

In het beheerplan 'Civiele kunstwerken 2023-2027' is een programma voor onderhoud en de vervanging van de civiele kunstwerken opgenomen voor 2023 t/m 2027 en de financiële gevolgen daarvan. Dit plan is in 2023 opgesteld en wordt in 2027 geactualiseerd.

Investering: Voor 2024 staan geen grote vervangingsinvesteringen gepland.

Door de slechte staat van de Grachtbrug wordt een planstudie verricht naar een oplossing voor de lange termijn.

Baggeren

Naam beleidsplan	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Vastgesteld	2018
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	Gaat op in het Programma Water en Klimaatadaptatie
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	Gaat op in het Programma Water en Klimaatadaptatie
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	Voorziening baggeren

Uitvoering in 2024

In HLT-verband wordt een baggerbestek opgesteld en uitgevoerd in 2023-2024. De planning is in Q4 de eerste werkzaamheden uit te voeren en doorlopend in Q1 2024. Baggeren is onderdeel worden van het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) 2024-2028 dat in het Q3 2023 uiterlijk Q4 2023 aan het bestuur wordt aangeboden.

Hierin geeft de gemeente een doorkijk in het beheer van watergangen, oevers en duikers in relatie tot klimaatverandering. In het PWKA worden extra middelen aangevraagd voor baggeren per Q1 2024. Afhankelijk van de besluitvorming zal de scope worden bepaald.

Oevers

Naam beleidsplan	Beleidsplan Oevers 2019-2028
Vastgesteld	2018
Looptijd	2019-2028
Actualisatie	Gaat op in het Programma Water en Klimaatadaptatie
Vastgesteld kwaliteitsniveau	B/C
Naam beheer- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	Voorziening Beschoeiingen

Uitgaven (x € 1.000)				
	2025	2026	2027	2028
Investeringsbedragen	382	382	382	382
Bedragen t.l.v. exploitatie	-	-	-	-
Bedragen t.l.v. voorziening	117	117	117	117

Voorziening baggeren (x € 1.000)				
	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	-	-	-	-
Storting	102	102	102	102
Uitname	102	102	102	102
Stand per 31 december	-	-	-	-

Voorziening Beschoeiingen (x € 1.000)				
	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	0	0	0	0
Storting	15	15	15	15
Uitname	15	15	15	15
Stand per 31 december	0	0	0	0

Uitvoering in 2024

Beschoeiing is onderdeel worden van het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) 2024-2028 dat in het Q3 2023 uiterlijk Q4 2023 aan het bestuur wordt aangeboden. In het PWKA worden extra middelen gevraagd voor beschoeiingen per Q1 2024.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Centraal in deze Wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen. Het treasurystatuut is verankerd in artikel 15 van de Financiële beheersverordening 2014 en bevat de beleidsmatige infrastructuur van de treasuryfunctie in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, richtlijnen en limieten.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Rente ontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de basisherfinancieringsrente per 12 juni 2024 van 4,50% verlaagd naar 4,25%. De basisherfinancieringsrente is de rente waartegen banken, voor de duur van één week, geld kunnen lenen van de centrale bank. Momenteel (augustus 2024) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen 3,50%. De vergoedingen bij het Schatkistbankieren staan op 3,664%. De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van 5 en 10 jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel respectievelijk 2,59% en 2,67%. De verwachting is dat deze rentetarieven iets zullen dalen.

Gemeentelijke ontwikkelingen

Gezien de investeringsvoornemens zal de benodigde hoeveelheid kort geld en lang geld in 2025 toenemen, waarbij de kasgeldlimiet zal worden overschreden. Hiervoor zal deels lang geld moeten worden aangetrokken als de verwachting is dat langer dan 3 kwartalen het kasgeldlimiet wordt overschreden.

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we een à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van vier jaar.

Garantiestelling leningen en verstrekken van leningen

Ons beleid is leningen of garanties uit hoofde van de 'publieke taak' alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Indien een andere voorziening beschikbaar is, verstrekt de gemeente uitsluitend aanvullend een lening of garantie.

Risicobeheer

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het treasurystatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten. De Wet Fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico, waarvan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen zijn ter beperking van renterisico's.

De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5% van de totale lasten op de begroting. De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar. De verplichte aflossingen en renteherzieningen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20% van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is het risico te beperken wanneer bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot financiële problemen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2025 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 6.6 miljoen te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal lasten	77.969	77.473	76.936	77.101
Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	6.627	6.585	6.540	6.554
Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	5.500	6.000	6.000	6.000
Ruimte onder kasgeldlimiet	1.127	585	540	554

Ruimte kasgeldlimiet per kwartaal (bedragen x € 1.000)		1e kw	2e kw	3e kw	4e kw
1	Begrotingstotaal lasten	77.969	77.969	77.969	77.969
2	Kasgeldlimiet (Begroting 2024)	6.627	6.627	6.627	6.627
3	Gemiddelde netto vlottende schuld (+), danwel gemiddelde overschot vlottende middelen (-)	8.000	5.000	3.500	5.500
4	Ruimte onder kasgeldlimiet	-1.373	1.627	3.127	1.127

Renterisiconorm

De renterisiconorm bedraagt voor 2025 € 15,6 miljoen. De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisiconorm blijven.

	Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
1	Renteherziening op langlopende schuld o/g	0	0	0	0
2	Te betalen aflossingen	3.903	4.105	4.256	4.208
3	Renterisico (1 en 2)	3.903	4.105	4.256	4.208
4	Renterisiconorm	15.594	15.495	15.387	15.420
5a	Ruimte onder risiconorm	11.690	11.390	11.131	11.212
5b	Overschrijding risiconorm				
4a	Begrotingstotaal lasten	77.969	77.473	76.936	77.101
4	Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	15.594	15.495	15.387	15.420

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2025 houden we boekhoudkundig rekening met een financieringstekort van € 4,3 miljoen. (2024: € 4,2 miljoen overschot). Dit is een uitkomst van de geprognosticeerde balans. Er is een meer gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende 2024 t/m 2027.

	Financieringsbehoefte (bedragen x € 1.000)	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027	1-1-2028
1	Reserves en voorzieningen	31.831	29.504	25.728	26.037
2	Langlopende leningen	81.985	83.482	85.377	84.121
3	Totaal vaste financieringsmiddelen	113.816	112.986	111.105	110.158
4	Boekwaarde investeringen, incl. voorraden grond	118.145	119.430	118.551	117.829
5	Financieringstekort/overschot (3 – 4)	-4.329	-6.444	-7.446	-7.671

Verstrekte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de publieke taak. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Verstrekte leningen Bedragen x € 1.000	Begin 2025	Verstrekt 2025	Aflossingen 2025	Eind 2025
Stichting Jenaplanscholen	5		1	4
FC Lisse	90		15	75
Stg. Expl. Gebouw 't Speelkwartier	233			233
Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVn)	4.340	302	245	4.397
Hypotheken gemeentepersoneel	2.263		18	2.245
Totaal	6.931	302	279	6.954

Rentemethodiek

In het BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering;
- het renteresultaat;
- de wijze van rentetoerekening.

Door onderstaand overzicht en toelichting in de paragraaf financiering op te nemen wordt invulling gegeven aan deze verplichting.

Renteomslag		1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027	1-1-2028
Restant korte financiering		0	6.000.000	6.500.000	6.500.000	6.500.000
Restant lange financiering		76.087.000	81.378.445	83.475.090	85.370.256	84.113.824
Totaal externe financiering		76.087.000	87.378.445	89.975.090	91.870.256	90.613.824
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering		2,0%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%
tbv rente eigen vermogen (nvt)						
a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+	0	0	0	0	0
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+	1.599.802	1.514.731	1.343.072	1.343.072	1.343.072
b. De externe rentebaten	-/-	159.240	159.240	159.240	159.240	159.240
Totaal door te rekenen externe rente		1.440.562	1.355.491	1.183.832	1.183.832	1.183.832

c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	0	0	0	0
c2. De rentelasten van projectfinanciering	-/-	0	0	0	0
c3. De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+	0	0	0	0
Saldo door te rekenen externe rente		1.440.562	1.355.491	1.183.832	1.183.832
d1. Rente over eigen vermogen	+	0	0	0	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	0	0	0	0
De aan taakvelden toe te rekenen rente		1.440.562	1.355.491	1.183.832	1.183.832
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	1.513.832	1.570.817	1.658.044	1.659.552
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		-73.270	-215.326	-474.212	-475.720
Boekwaarde activa tbv renteomslag, excl. verstrekte leningen		95.738.000	112.476.000	111.597.000	110.831.000
Omslagrenteberekening		1,50%	1,21%	1,06%	1,07%
Na afronding		1,50%	1,50%	1,50%	1,50%

EMU-saldo en de Wet HOF

De Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet HOF) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (het EMU-saldo, waarbij EMU staat voor Economische en Monetaire Unie) een maximum is gesteld. Dit is voor iedere provincie vertaald in een zogenoemde referentiewaarde (fictief aandeel). Voor de provincie Zuid-Holland bedraagt deze waarde ± € 142 miljoen. De boete dan wel de rentedervingskosten worden ten laste gebracht van de algemene uitkering van het gemeentefonds. Na bestuurlijk overleg kan de betrokken minister besluiten om de boete toe te rekenen aan een provincie of gemeente.

Overzicht EMU-saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3 procent waarmee Nederland in het verleden werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken, zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel. Zie het overzicht 'Financiële positie' in deze begroting.

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo schrijft het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voor. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo. Zie het overzicht 'Financiële positie' in deze begroting.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijke regeling HLTsamen

De bedrijfsvoering van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. HLTsamen is een ambtelijke werkorganisatie, de gemeenten zijn bestuurlijk zelfstandig.

In 2024 zijn het organisatieontwikkelplan en het inrichtingsplan HLTsamen vastgesteld door het bestuur van HLTsamen. De hieruit volgende opdrachten worden samen met de evaluatie HLTsamen en de lange termijnopdracht HLTsamen (na vaststelling) geïnventariseerd en geprogrammeerd.

Evaluatie HLT

'HLTsamen groeit door!' is de evaluatie van de ambtelijke fusieorganisatie HLTsamen en is begin 2024 opgeleverd. Aanbevelingen worden, samen met de lange termijnopdracht HLTsamen, toegevoegd aan de (andere) opgaven en opdrachten uit het organisatieontwikkelingstraject dat de komende jaren wordt afgelegd.

Doorontwikkeling P&C-cyclus

De huidige opzet van de P&C-cyclus legt een groot beslag op de ambtelijke capaciteit. In samenspraak met het college en de raad werkt HLTsamen aan de ontwikkeling van de P&C-cyclus. Om dit vorm te geven is een specifiek programma opgezet "Financiële sturing en beheersing". Doel daarbij is vereenvoudiging van de opzet om daarmee de belasting op de ambtelijke organisatie te verlagen en tegelijkertijd de kwaliteit van de P&C-producten naar een hoger niveau te brengen. Jaarlijks pakken we een of twee programma's op ter verbetering. We ontwikkelen de kapstok en koppelen financiën en data.

Nadere informatie HLTsamen

Voor nadere informatie over HLTsamen verwijzen wij u naar de begroting HLTsamen.

Paragraaf Open overheid

Wet open overheid

Per 1 mei 2022 is als opvolger van de Wet openbaarheid bestuur de Wet open overheid (verder te noemen: Woo) in werking getreden. De Woo is bedoeld om de overheid transparanter en toegankelijker voor de buitenwereld te maken. Het belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtsstaat, de burger, het bestuur en economische ontwikkelingen kan met deze wet beter worden gediend.

De Woo bevat verplichtingen, die op drie thema's zijn gericht, namelijk:

1. Het behandelen van een Woo-verzoek als opvolger van een verzoek in het kader van de Wet openbaarheid bestuur; beter bekend als het Wob-verzoek. De Woo noemt dit passieve openbaarmaking. Dit onderdeel van de wet is per 1 mei 2022 zonder overgangsrecht van de Wob in werking getreden.
2. Het actief openbaar maken van zeventien formeel bij wet gedefinieerde informatiecategorieën. Overheden hebben tot uiterlijk 1 mei 2027 om de nog te openbaren informatiecategorieën in te voeren.
3. Het op orde brengen en duurzaam toegankelijk maken van de informatiehuishouding. Dit thema wordt binnen de wet als randvoorwaardelijk gezien om zowel het Woo-verzoek als de informatiecategorieën binnen de gestelde termijnen openbaar te kunnen maken. Voor dit thema zijn bepalingen uit de Archiefwet tijdelijk overgenomen in de Woo. Overheden krijgen acht jaar na inwerkingtreding van de wet (ergo tot 1 mei 2030) de tijd om de informatiehuishouding op orde te brengen.

Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking regelt het recht om informatie bij bestuursorganen op te vragen. Voor 2025 verwachten we binnen dit onderdeel geen grote ontwikkelingen. Wegens de sterke stijging in het aantal Woo-verzoeken (2021: 14, 2022: 15, 2023: 28) blijft efficiënte afhandeling van groot belang. We blijven werken aan het verbeteren van het proces.

Actieve openbaarmaking

Actieve openbaarmaking houdt in dat bestuursorganen verplicht zijn uit eigen beweging informatie openbaar te maken. Begin 2024 heeft de staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering de Kamer beloofd om de implementatie van de Woo te versnellen. Dit heeft erin geresulteerd dat per 1 november 2024 de eerste vijf informatiecategorieën van de Woo verplicht openbaar gemaakt worden. Voor gemeenten gaat het om informatie over de organisatie, de werkwijze (waaronder de taken en bevoegdheden) en de bereikbaarheid van het bestuursorgaan en haar organisatieonderdelen. Gemeente Lisse is hierop voorbereid.

In 2025 wordt het publicatieportaal open.lisse.nl verder doorontwikkeld in voorbereiding op de openbaarmaking van de overige informatiecategorieën. Momenteel wordt het implementatieplan geschreven om de Wet open overheid in zijn geheel binnen de wettelijk gestelde termijnen te implementeren. In samenwerking met andere gemeenten wordt er waar mogelijk, deelgenomen in Woo-werkgroepen van de VNG. Binnen de Bollenstreek delen we actief kennis en informatie met Noordwijk en Katwijk.

Informatiehuishouding op orde

Het passief en actief openbaar maken vereist een informatiehuishouding die volledig op orde is. Dit wordt door de Woo ook expliciet vereist. Informatie moet duurzaam toegankelijk zijn opgeslagen conform wet- en regelgeving. Volgens het implementatieplan wordt het op orde brengen van de informatiehuishouding de komende jaren zowel projectmatig als in de reguliere werkprocessen vormgegeven.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft en medeverantwoordelijkheid draagt is (mede-eigenaarschap). Van een financieel belang is sprake als de gemeente middelen beschikbaar heeft gesteld die ze kwijt is wanneer de verbonden partij failliet gaat en/of in de financiële problemen komt en als de daaraan verbonden kosten verhaald kunnen worden op de gemeente. Van een bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, nv's en bv's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente met dat mede-eigenaarschap loopt, geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (*governance*). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, zoals bepaald in artikel 15 uit het BBV, de algemene visie op het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Op 1 juli 2022 is een wijziging van de Wgr in werking getreden. Deze wijziging heeft als doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden, provinciale staten en algemene besturen van waterschappen in relatie tot gemeenschappelijke regelingen te versterken. Om de kaderstellende en controlerende rol van de volksvertegenwoordiging beter te kunnen invullen en de democratische legitimatie te verbeteren, wordt met deze wetwijziging een aantal aanpassingen en aanvullingen geïntroduceerd op de al bestaande wettelijke bevoegdheden en instrumenten.

De wijzigingen van de Wgr zijn onder te verdelen in drie categorieën:

1. De versterking van de positie van gemeenteraden bij besluitvorming in gemeenschappelijke regelingen.
2. De introductie van aanvullende controle-instrumenten voor gemeenteraden.
3. Het verbeteren van de positie van gemeenteraden met betrekking tot het functioneren van de regeling.

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV. Hierbij onderscheiden we de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen en overige verbonden partijen. Per verbonden partij maken we duidelijk wat het belang van de gemeente is, welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk mede-opdrachtgeverschap dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol komt terug in de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners die geen verbonden partijen zijn.

Onderstaand overzicht bevat de geprognosticeerde cijfers 2025 voor zover deze bekend zijn op het moment van schrijven. In regionaal verband is afgesproken dat de gemeenschappelijke regelingen

bij een gelijkblijvend takenpakket de lasten voor de loonkosten met maximaal 11,1 procent mogen indexeren en voor de materiële kosten een indexering van 3,7 procent mogen toepassen.

Totaaloverzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroot 2024	Begroot 2025
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 16.214.597	€ 17.100.494
Holland Rijnland	€ 571.605	€ 646.515
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 13.540.891	€ 14.698.900
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu	€ 2.080.000	€ 2.205.000
Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden	€ 1.687.000	€ 1.660.743
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	€ 1.650.657	€ 1.856.401
Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland	€ 184.458	€ 195.517
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 799.000	€ 894.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 677.193	€ 631.444
Samenwerking Belastingen Bollenstreek	€ 536.663	€ 580.663
2. Vennootschappen en coöperaties		
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	€ 0	€ 0
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	€ 0	€ 0
Alliander N.V.	€ 0	€ 0
De Meerlanden N.V.	€ 1.794.838	€ 2.146.966
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	€ 0	€ 0
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	€ 156.099	€ 168.587
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 39.893.001	€ 42.785.230

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Het ene lid is een wethouder en het andere lid is de burgemeester per gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	500	500

	Vreemd vermogen	11.277	9.556
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en de verbeterde Strategische positie.		
Overige informatie			

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Elke gemeente vaardigt twee personen af, plus een mogelijk DB-lid. Het aantal leden is echter niet van invloed op de stemverhouding. Voor elke 10.000 inwoners wordt één stem uitgebracht, met een minimum van twee stemmen. Daardoor kan het aantal stemmen per gemeente variëren. Lisse heeft 9 stemmen. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 8 leden.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	1.469	1.469
	Vreemd vermogen	985	985
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Er wordt een nieuwe Regionale investeringsagenda uitgewerkt. Hierin staan gezamenlijk gedragen ambities op de beleidsterreinen Ruimte (o.a. wonen, mobiliteit, biodiversiteit), Regionale Energie Strategie, het Sociaal Domein en de strategische positionering van de regio.		

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Lisse		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit twee wethouders per deelnemende gemeente en het dagelijks bestuur uit één wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage grotendeels gebaseerd op werkelijke verstrekkingen. De kosten van PW en LKS worden naar rato van de BUIG budgetten toegerekend aan de gemeente.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	0	0
	Vreemd vermogen	70	70
	Resultaat	0	0
Risico's	Een risico voor de gemeenten is enerzijds de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD, en anderzijds de uitvoering van een open einderegeling door de ISD, waar de gemeenten de financiële lasten van dragen.		
Ontwikkelingen	Er vinden aanbestedingen plaats voor hulp bij het huishouden, hulpmiddelen, woningaanpassingen en trapliften. De belangrijkste onzekerheid in de begroting 2025 zijn de financiële consequenties van deze aanbestedingen. Op basis van het programma Frontin Buig is de verwachting dat het aantal uitkeringsgerechtigden in 2025 afneemt. Wel is de verwachting dat het aantal loonkostensubsidies stijgt, wat een positief signaal is.		
Overige informatie			

Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Provalu verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. Provalu verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstromers.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit één wethouder en het dagelijks bestuur uit één wethouder.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025

	Eigen vermogen	4.596	4091
	Vreemd vermogen	2.574	2404
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	In november 2023 is de Meerjarenvisie Provalu 2030 vastgesteld. In 2024 wordt begonnen met de implementatie van de visie. Dit loopt door in 2025.		
Overige informatie			

Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (Hecht) Hollands Midden, met als uitvoerende eenheden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hollands Midden, bureau GHOR Hollands Midden en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Hollands Midden, heeft ten doel de belangen te behartigen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid en de ambulancezorg. Hecht Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissomstandigheden.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit de portefeuillehouders volksgezondheid van de achttien deelnemende gemeenten. Het dagelijks bestuur bestaat uit zeven leden, van wie geen afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	De kosten van HECHT Hollands Midden worden gedragen door de deelnemende gemeenten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	224	-285
	Vreemd vermogen	41.206	41.506
	Resultaat	0	0
Risico's	Afgelopen jaren zijn door meerjarige hoge inflatie de loon- en materiële kosten flink toegenomen. Daarbij is het personeelsbestand van Hecht toegenomen met hoge kosten voor inhuur. Hecht verwacht een negatief exploitatieresultaat voor 2024. De verwachting is dat Hecht aan het einde van 2024 ver onder het		

	weerstandsvormogen van 3 mln. zakt. Hiertoe dient Hecht een herstelplan van het eigen vermogen voor op te stellen. Het kostprijsonderzoek en de impactanalyse van alle producten en diensten van Hecht zal per 2025 bij moeten dragen aan het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssysteem.
Ontwikkelingen	Ontwikkelingen die in 2025 een rol spelen zijn onder andere de keuzes van het Rijk voor investeringen in de publieke gezondheid, implementatie van het Gezond en Actief Leven Akkoord en Integraal Zorg Akkoord, pandemische paraatheid, forensische geneeskunde, het verankeren van de opbrengsten van het programma Hecht24 in de exploitatie en vernieuwingen binnen de jeugdgezondheidszorg. Om doelen en ambities waar te maken is meer grip en transparantie op de bedrijfsvoering/het productportfolio van Hecht vereist. Daartoe voert Hecht kostprijsonderzoek en een impactanalyse uit op al haar producten en diensten en implementeert een begrotingsrekentool. Deze inspanningen moeten per 2025 bijdragen aan het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssysteem. In 2025 worden ten aanzien van het takenpakket en voor de financiële stabiliteit van Hecht keuzes gemaakt door het bestuur, colleges en raden. Hierbij speelt ook de voorziene budgetimpact van het ravijnjaar een rol.
Overige informatie	

Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)			
Vestigingsplaats			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De 18 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het Dagelijks Bestuur is samengesteld uit 6 burgemeesters.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	5.548	5.814
	Vreemd vermogen	72.676	87.352
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	Nieuw Regionaal Risicoprofiel VRHM, Beleidsplan 2020-2023 en Crisisplan: Eind 2019 wordt het nieuwe beleidsplan vastgesteld door het bestuur van de veiligheidsregio. Dit strategisch beleidsplan geeft richting aan de inspanningen door de veiligheidsregio en beschrijft de te behalen prestaties. Het beleidsplan dient mede gebaseerd te zijn op een door het bestuur van de veiligheidsregio vastgesteld risicoprofiel. Het risicoprofiel geeft niet alleen inzicht in waarschijnlijkheid en impact van risico's, maar ook de rol in het bijbehorende netwerk en inzicht in (risico- en crisis) beheersmaatregelen. Het risicoprofiel vormt de basis en de twee plannen dienen ter input voor het op te stellen crisisplan (crisisbeheersingsorganisatie). In het crisisplan worden de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de hulpverleningsdiensten vastgelegd voor de bestrijding van rampen en crisis.
Overige informatie	

Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/publiek belang	Het behartigen van de belangen van de (13) deelnemende gemeenten voor een goede, doelmatige uitvoering van bedrijfsvoeringstaken op basis van de Jeugdwet en optioneel op andere terreinen binnen het Sociaal Domein.		
Bestuurlijk belang	Alle jeugdhulp wethouders van de deelnemende gemeenten zitten in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Kostenverdeling gemeenten na rato gebruik jeugdzorg.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	16.205	16.205
	Vreemd vermogen	0	0
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Na oprichting heeft de Serviceorganisatie Zorg ingezet op inrichting van de primaire processen en professionalisering van de bedrijfsvoering. Dit blijft de Serviceorganisatie Zorg in 2025 voortzetten en intensiveren. De focus ligt op versterken van formatie, het uitvoeren van taken in eigen beheer en het versterken van inzicht in de jeugdhulpketen.		

	In 2025 treedt, naar verwachting, de nieuwe wet Verbetering beschikbaarheid jeugdzorg in werking. In de nieuwe wet worden gemeenten verplicht om regionaal samen te werken bij de inkoop van specialistische jeugdzorg. Dit draagt bij aan de verbetering van de beschikbaarheid van jeugdzorg voor de meest kwetsbare kinderen en gezinnen en vermindering van administratieve lasten. De wet legt ook de indeling van de jeugdhulpregio's vast. Bij Algemene maatregel van bestuur (AmvB) wordt vastgelegd welke zorgvormen in regionaal verband moeten worden ingekocht. Ter voorbereiding op de wet wordt gekeken in hoeverre de huidige regio's voldoende 'robuust' zijn met de regionale inkoop van jeugdhulp. De wet Verbetering beschikbaarheid jeugdzorg komt voort uit de afspraken in de Hervormingsagenda Jeugd.
Overige informatie	

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)			
Vestigingsplaats			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Uitvoering van de VTH-A taken (Vergunningverlening, Toezicht&Handhaving en Advies) volgens de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming en Besluit Bodemkwaliteit.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 afkomstig uit de gemeente Lisse. Het algemeen bestuur bestaat uit 25 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	2.206	2.206
	Vreemd vermogen	14.342	14.392
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	In 2025 gaat de ODWH verder met het verbeteren van de robuustheid (kwalitatief en financieel). Verder zal er ingespeeld worden op nieuwe ontwikkelingen en wordt er verder gewerkt aan het uitzetten van de strategie voor langere termijn. De samenwerking met andere omgevingsdiensten in Zuid Holland zorgt voor versterking van individuele diensten.		

Overige informatie	
--------------------	--

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De VAB verzorgt voor de bollen6 gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: 1 wethouder		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	240	218
	Vreemd vermogen	18.282	17.398
	Resultaat	0	0
Risico's	Er wordt een nieuwe locatie gebouwd op het huidige VAB terrein. Hiervoor dienen ook langlopende overeenkomsten met omliggende partijen (NS) gemaakt te worden. Deze zitten in de afrondende fase.		
Ontwikkelingen	Het overslagstation van de VAB aan de 's Gravendamseweg 75 in Voorhout wordt compleet vervangen en vernieuwd. De besluitvorming in de raad met betrekking tot budget is al genomen evenals het principebesluit om met de Meerlanden een gezamenlijke BV op te richten voor de vervaging en exploitatie.		
Overige informatie			

Samenwerking Belastingen Bollenstreek	
Vestigingsplaats	Noordwijk
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	Belastingen Bollenstreek (gBB) verricht voor een aantal gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen: wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouders Belastingen van de colleges van de deelnemers komen tenminste eenmaal per jaar in vergadering bijeen voor overleg en afstemming over deze gemeenschappelijke regeling.
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten. De financiële gegevens zijn onderdeel van de financiële gegevens

	van de centrumgemeente Noordwijk.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	0	0
	Vreemd vermogen	0	0
	Resultaat	0	0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	In 2024 is een onderzoek gestart naar de financiële bijdrage aan de gBB.		

2. Vennootschappen en coöperaties

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,33% aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	4.721.000	
	Vreemd vermogen	110.819.000	
	Resultaat	254.000	
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. De BNG Bank is de vierde bank van Nederland.		

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)			
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,38 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid welke niet afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	De gemeente heeft 68.313 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	258.451	
	Vreemd vermogen	645.379	
	Resultaat	6.850	
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan greenport.		

Alliander N.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	4.482.000	
	Vreemd vermogen	6.897.000	
	Resultaat	267.000	

Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.
Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstoom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.
Overige informatie	

De Meerlanden N.V.			
Vestigingsplaats	Hoofddorp		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	De Meerlanden werkt samen met een aantal gemeenten aan een schone en duurzame leef- en werkomgeving. Dit doen zij door de gemeenten schoon, heel en veilig te houden en door afval innovatief in te zamelen en te verwerken.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	De gemeente Lisse bezit 10.607 aandelen (6,49%) van de totale 163.399 aandelen.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	33.904	34.848
	Vreemd vermogen	46.146	49.367
	Resultaat	0	0
Risico's	De (uniforme) tarieven zijn gebaseerd op (werkelijke) kostenallocatie. Dat betekent dat meer-/minderkosten doorberekend worden naar de aangesloten gemeenten.		
Ontwikkelingen	Meerlanden, als gezamenlijk overheidsbedrijf, verzorgt zijn diensten steeds meer op basis van uniforme tarieven. Dit betekent dat de aangesloten gemeenten evenredig belast worden met de kosten. Daarnaast investeert Meerlanden (in beleid en uitvoering) in een verdere ontwikkeling naar een circulaire economie.		
Overige informatie			

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij GOM zijn vijf Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, bollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.		
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: 1 wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Er is geen sprake van een jaarlijks bijdrage.		
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere vier deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	325	325
	Vreemd vermogen	17.650	17.650
	Resultaat	0	0
Risico's	Met inachtneming van de kapitaalinbreng van de gemeenten (€ 325.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere twee deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Ontwikkelingen	In 2025 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2024-2028.		
Overige informatie			

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen		
Doelstelling/publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.		
Bestuurlijk belang	Gemeentesecretaris in het Algemeen bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners. Deze is ondergebracht bij HLTsamen		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2025	31-12-2025
	Eigen vermogen	1.044	1.044
	Vreemd vermogen	500	500
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden. De stichting kent een eigen weerstandvermogen die jaarlijks beoordeeld wordt.		
Ontwikkelingen	De speerpunten zijn transparantie, meer maatwerk, in nauwe verbinding met de aangesloten gemeenten en met focus op collectieve inkoop en MVOI.		

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid bevindt zich op het snijvlak tussen omgevingsbeleid en financiën. Het is geen doel op zich, maar een essentieel middel om mede uitvoering te geven aan vrijwel alle gemeentelijke beleidsdoeleinden. Het beleid moet passen binnen de financiële mogelijkheden en doelstellingen van de gemeente. Met grondbeleid wordt bepaald of en hoe instrumenten, zoals bijvoorbeeld kostenverhaal, worden ingezet om de gestelde doelen te realiseren.

Naast de ontwikkelingen en de visie op grondbeleid zoomt deze paragraaf in op de uitgangspunten en kaders waarbinnen het grondbeleid wordt uitgevoerd. Het uitgangspunt van de gemeente Lisse is om geen zuiver actief grondbeleid uit te oefenen, maar ook niet per definitie een passief grondbeleid. Er is gekozen voor situationeel oftewel flexibel grondbeleid. Het college kan per opgave of locatie kan afwegen welke vorm van grondbeleid (meer of minder actief) nodig is om het maatschappelijk doel te bereiken.

Ontwikkelingen

De gemeente heeft een groot aantal ambities vervat in de Omgevingsvisie Lisse 2040. Deze ambities geven richting aan het omgevingsbeleid van de komende jaren en zijn verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsprogramma's. In de nabije toekomst zijn er in Lisse (en de regio) majeure opgaven op het gebied van woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, economie en mobiliteit. Grondbeleid is in financieel-economische zin dienstbaar aan het realiseren van doelstellingen op deze terreinen. De uitvoering van het grondbeleid – via de inzet van instrumenten van grondbeleid – wordt daardoor mede bepaald.

VISIE OP GRONDBELEID

In Lisse is de beleidslijn dat een situationeel grondbeleid wordt gevoerd. De ruimtelijke opgaven vragen om een grondbeleid met mogelijkheden om sturing te geven en de regie te nemen door bijvoorbeeld zelf actief gronden te verwerven. Bij de te volgen strategie staan per project de maatschappelijke doelen en ruimtelijke ambities centraal. Dat betekent dat de keuze voor een meer actieve rol dan wel een facilitaire benadering per project of locatie kan worden gemaakt. Als de markt de door de gemeente gewenste ontwikkelingen niet oppakt, dan ligt een actievere overheidsopstelling meer voor de hand en komt de regie bij de gemeente te liggen. In een dergelijk geval wordt een grondexploitatie gevoerd.

Uitgangspunten en kaders

De belangrijkste uitgangspunten en kaders zijn vastgelegd in:

- Besluit Begroting Verantwoording (BBV)/Renteomslag
- Vennootschapsbelasting
- Notitie 'Grondbeleid' (commissie BBV)
- Nota 'Grondbeleid'
- Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen
- Grondbeleid en risico's

Vennootschapsbelasting (vpb)

Sinds 1 januari 2016 geldt de vpb-plicht, indien handelingen beschouwd worden als ondernemersactiviteit, ook voor gemeenten. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (Bouwgrond in exploitatie) is in beginsel belastbaar voor vpb. Op basis van de aangifte 2016 heeft de Belastingdienst het standpunt ingenomen dat er in Lisse geen actief grondbeleid wordt gevoerd en dat er geen sprake is van vpb-plicht. Tot op heden hanteren we bij de jaarlijkse aangifte vpb dit standpunt. Het enige resterende risico is dat de Belastingdienst bij latere

aangiftes, op basis van verandering van de gewijzigde feitelijke omstandigheden, hierover een ander oordeel kan innemen.

Financiële uitgangspunten

In het geval van een particuliere (facilitaire) ontwikkeling waaraan de gemeente medewerking verleent, worden de te verhalen kosten in beeld gebracht. Het betreft de kosten van interne uren van het ambtelijk apparaat en de inhuur. De kosten zijn gebaseerd op de zogenaamde plankostenscan en worden op de ontwikkelaar verhaald middels een anterieure overeenkomst.

Nota grondbeleid

In 2022 heeft de gemeenteraad de nota 'Grondbeleid' vastgesteld. Hierin staat dat de gemeente kiest voor situationeel grondbeleid. Deze beleidskeuze komt mede voort uit financiële overwegingen. De gemeente wil zich richten op haar kerntaken en (financiële) risico's zoveel mogelijk uit de weg gaan. Om dat mogelijk te maken, richt de gemeente zich actief op risicomanagement en projectmatig werken. De wijze waarop dat gebeurt, is vastgelegd in de nota 'Risicomanagement' en het handboek 'Projectmatig Werken'. De projectmatige werkwijze is nog gedetailleerder uitgewerkt in het plan- en besluitvormingsinstrument.

Grondbeleid en risico's

Ruimtelijke projecten zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn. Risico's die optreden kunnen het financiële beeld van de gemeente beïnvloeden. Daarom worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en daar waar nodig beheersmaatregelen te treffen.

Categorieën projecten Grondbeleid

In het BBV wordt onderscheid gemaakt in verschillende soorten gronden en tussen de eigendomssituatie: in bezit van de gemeente of van derden. Ook is van belang of de gronden een vaste of te veranderen bestemming hebben en met welk doel deze gronden zijn verworven. In lijn met het BBV wordt in Lisse onderscheid gemaakt in de volgende soorten gronden en projecten:

- Bouwgrond In Exploitatie (BIE) (niet van toepassing in Lisse)
- Faciliterende projecten
- Warme gronden (niet van toepassing in Lisse)
- Materiële Vaste Activa (MVA)

Bouwgrond In Exploitatie (BIE)

Definitie: gronden die in eigendom van de gemeente zijn en waarvoor de gemeenteraad een grondexploitatiecomplex met een grondexploitatiebegroting heeft vastgesteld.

Het startpunt van bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie bij onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie) op de balans. Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken, is het uitgangspunt dat de looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal tien jaar bedraagt.

De gemeente Lisse heeft geen eigen grondexploitaties.

Faciliterend grondbeleid

Definitie: bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente zelf geen grond in haar bezit. Zij voert ook niet zelf de grondexploitatie, maar dit gebeurt door een private ontwikkelaar. De kosten die de gemeente maakt, worden in dat geval verhaald op de private partijen. Er is dus geen sprake van een

bouwgrond in exploitatie of een voorraad grond in bezit van de gemeente, maar van een vordering op een derde partij. Feitelijk schiet de gemeente kosten voor die op basis van een overeenkomst worden teruggevorderd bij een derde partij, dan wel op basis van het exploitatieplan mogelijk in de toekomst kunnen worden teruggevorderd van een derde partij.

Relevante onderwerpen

Hoewel de gemeente bij de projecten niet risicodragend betrokken is, kan er toch sprake zijn van risico's en verliezen zoals:

1. Op basis van de wetgeving zijn niet alle te maken kosten via de plankostenscan verhaalbaar.
2. Er worden kosten gemaakt die bij het opstellen van de plankostenscan niet voorzien waren.
3. Uiteindelijk wordt er geen overeenkomst gesloten en/of gaat het project niet door.
4. Door de verkoop van gemeentelijke grond kan er winst gemaakt worden op het faciliterende project. Dit is naar de letter van de wet niet toegestaan.
5. Op de verkoop van gemeentelijke grond kan het VPB-regime van toepassing zijn.

Naast de facilitaire projecten, waarbij gewerkt wordt aan het opstellen en uiteindelijk ondertekenen van een overeenkomst, kan er sprake zijn van faciliterende projecten in de initiatief- of onderzoeksfase. Hierbij worden verkennende gesprekken gevoerd en mogelijkheden onderzocht.

In het onderstaande worden enkele grotere gebiedsontwikkelingsprojecten nader toegelicht.

Facilitaire projecten; grote gebiedsontwikkelingsprojecten

Geestwater

Gemeente, woningstichting Stek en Amvest hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten met als doel te komen tot:

- een voorlopig ontwerp voor de nieuwe woonwijk
- medewerking van publieke stakeholders
- overeenkomsten tussen partijen voor de ontwikkeling en realisatie van de nieuwe woonwijk

In 2022 is de overeenkomst voor het project Geestwater door AM en de gemeente getekend. In de anterieure overeenkomst is met de ontwikkelaar een exploitatiebijdrage van € 1.067.035 (incl. indexatie) afgesproken. Samen met alle nog te maken plankosten is de inschatting dat er gedurende de hele looptijd van het project (tot en met 2028) in totaal een bedrag gemoeid is van € 1.639.621.

Op basis van regelgeving (Besluit, Begroting en Verantwoording) mogen de uitgaven van een facilitair project 5 jaar lang worden geactiveerd op de balans. De uitgaven tot en met 2018 moeten daarom vrijvallen ten laste van de exploitatie (€ 254.631). In het overzicht wordt de boekwaarde van het project verlaagd met de uitgaven tot en met 2018.

Na verrekening van de uitgaven (exclusief de afgeboekte uitgaven t/m 2028) en opbrengsten is de verwachte boekwaarde per 31-12-2028 € 317.954. Op basis van de BBV is hiervoor in de jaarrekening een verliesvoorziening getroffen via de voorziening stadsvernieuwing.

De compensatie voor dit verlies wordt gevonden in de afwikkeling en levering van de gronden in 2024. Op basis van de ondertekende contracten bedraagt het netto positieve resultaat van de grondtransactie in 2024 ruim € 5,3 mln. De incidentele opbrengsten en boekwaarde van de verkoop zijn financieel opgenomen in de begroting 2024. Deze incidentele opbrengst is ten gunste van de algemene reserve geboekt.

Ruishornlaan 21 (De Greef)

Op 30 maart 2023 besloot de raad dat er op Ruishornlaan 21 voor de doelgroep starters/jongeren 40 woningen worden gerealiseerd, onderzoek te doen naar afwijking van de parkeernorm en om het

college opdracht te geven om in de verdere uitwerking het indicatief saldo zoveel als mogelijk te optimaliseren met als doel een kostenneutrale ontwikkeling. Ook is besloten om het college opdracht te geven om meerdere scenario's uit te werken waarin de wensen in relatie tot de kosten inzichtelijk worden gemaakt en worden vertaald naar een ruimtelijke verbeelding. Er is een communicatieaanpak vastgesteld waarin wordt ingegaan op processtappen richting de genoemde uitwerking. Er is een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld van €370.000,-. Na een beeldvormende sessie met de raad heeft de raad op 20 juni 2024 besloten om de scenariokeuze van 2 bouwvolumes verder uit te werken voor een Tender. Het ontwerpbestemmingsplan heeft ter inzage gelegen en wordt eind 2024 aan de raad ter vaststelling aangeboden. Daarna kan de Tender worden opgestart.

Heereweg 347b

Op 14 september 2023 heeft de raad een voorbereidingsbudget beschikbaar gesteld van € 150.000 voor de voorbereiding van het project Swets & Zeitlinger ten laste van de algemene reserve. Na het besluit van de raad over het voorbereidingskrediet zijn we gestart met een projectgroep ter voorbereiding op de gesprekken met de ontwikkelaar. Dat heeft ertoe geleid dat er begin 2024 gesprekken, zowel ambtelijk als bestuurlijk met de ontwikkelaar zijn gevoerd over het vervolg en de samenhang met de ondertekende intentieovereenkomst in 2022 (en vorig jaar verlengd) . De ontwikkelaar heeft de intentie uitgesproken om de haalbaarheid van woningbouw in het eerste half jaar van 2024 te onderzoeken. Hiervoor worden verschillende scenario's opgesteld. Vervolgens wordt een voorkeursscenario in het tweede half jaar van 2024 nader uitgewerkt en vormt de basis voor een te sluiten anterieure overeenkomst. Bij positieve besluitvorming worden daarna de plannen verder uitgewerkt voor aanvraag van vergunning en ruimtelijke procedures. De uitgaven van het project tot en met 2023 zijn ten laste gebracht van de algemene reserve conform het eerdere raadsbesluit.

Facilitaire projecten; initiatief- of onderzoeksfase

Bij deze projecten wordt toegewerkt naar een anterieure overeenkomst. De projectleiding heeft aangegeven de kosten in dit stadium al inzichtelijk te willen maken. Wanneer het tot een overeenkomst komt, worden deze kosten verrekend met de ontwikkelaar. Niet verrekenbare kosten worden afgeboekt ten laste van het rekeningresultaat.

Warme gronden

Definitie: de door de gemeente verworven gronden met het oog op gebiedsontwikkeling, maar waarvoor de raad nog geen operationele grondexploitatie heeft vastgesteld.

Op basis van de wijziging van het BBV in 2016 worden deze warme gronden verantwoord onder materiële vaste activa en wel tegen de verwervingskosten. Het toerekenen (activeren) van andere kosten is niet toegestaan. Ingeval van duurzame waardevermindering vindt afwaardering plaats naar de waarde volgens de geldende bestemming. Voor gronden die zijn verworven en waarvoor nog geen bestemmingswijziging is doorgevoerd, kan dit betekenen dat er (tijdelijk) een forse afwaardering moet plaatsvinden. Deze kan grotendeels worden teruggedraaid zodra tot de bestemming van bouwgrond wordt besloten. Dit leidt met name bij de gebiedsontwikkeling tot ongewenste effecten, zoals grote fluctuaties in de waardering van deze gronden – en als gevolg daarvan het resultaat en de financiële positie van de gemeente.

De gemeente Lisse heeft geen warme gronden.

Materiële Vaste Activa (MVA) – inclusief overlopende passiva

Definitie: over grond als materiële vaste activa wordt gesteld dat deze grond een vaste bestemming heeft en geen deel is van een transformatieproces. Dit geldt ook voor gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht, maar waarbij geen sprake is van gebiedsontwikkeling. Bij grond als materiële vaste activa

gaat het veelal om ondergrond van gebouwen, wegen, parken, pleinen of van land- of bosbouwgronden.

	Boek waarde
	1-1-2024
Dever Zuid / Geestwater (Gronden)	476.432
Heereweg 351	103.007
	579.439

Dever-Zuid en Geestwater

Onder de Materiële vaste activa zijn de gronden van Dever Zuid- en Geestwater opgenomen. Op basis van de ondertekende contracten bedraagt het netto positieve resultaat van de grondtransactie in 2024 ruim € 5,3 mln.

Heereweg 351

In 2022 zijn terreinen aangekocht voor het project Geestwater. Een groot deel is verkocht in 2023. Het restant wordt afgewikkeld in 2024.

Reserves en voorzieningen

Definitie reserves: deze worden aangehouden als buffer voor risico's, om lasten te egaliseren en om te sparen voor toekomstige uitgaven.

Definitie voorziening: er is een bedrag apart gezet voor toekomstige uitgaven die onvermijdelijk zijn, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

Het essentiële verschil tussen een reserve en een voorziening is dat de raad de bestemming van een reserve kan wijzigen. Er is sprake van vrije besteedbaarheid. Bij een voorziening kan dat niet: dan is er sprake van verplichte bestedingsrichting.

Reserve grondexploitatie

Voor de risico's die de gemeente loopt met betrekking tot het grondbeleid, wordt geen aparte reserve grondexploitatie gevormd. In lijn met het beleid (nota 'Reserve Weerstandsvormogen') nemen we de risicoreservering mee bij de bepaling van de hoogte van het algemene weerstandsvormogen.

Voorziening stadsvernieuwing

Zoals in het BBV is bepaald, mogen verwachte positieve en negatieve resultaten niet worden gesaldeerd en moeten we voor verwachte tekorten direct een voorziening treffen. Per 1/1/2024 zijn de volgende verliesvoorzieningen getroffen.

Project	
Geestwater	317.954
Trompenburg	126.343
Vuursteeglaan	35.979
	480.276

Financiële begroting

De financiële begroting heeft de volgende doelen:

- autorisatie: na vaststellen door de gemeenteraad goedkeuring geven aan het doen van uitgaven;
- allocatie: keuzes maken voor welke taken de middelen worden ingezet;
- inzicht: verschaffen van inzicht in de financiële begroting (ook op lange termijn).

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting.

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.

In het hoofdstuk Programmaplan zijn per programma, onder het kopje 'Wat gaat dit kosten', overzichten opgenomen van de raming van baten en lasten inclusief de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Het BBV schrijft voor dat de overzichten per programma in de financiële begroting ook worden opgenomen in totaaloverzichten. Reden voor het voorschrijven van totaaloverzichten waarin alleen de financiële gegevens van alle programma's inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien zijn opgenomen, is dat het programmaplan veel beleid bevat, waardoor het zicht op de baten en lasten van de totale begroting veelal niet voldoende zal zijn.

In deze overzichten worden de cijfers gepresenteerd van de jaren 2025 tot en met 2028, zijnde de jaarschijven waarover de begroting en de meerjarenraming gaat.

Naast het totaaloverzicht 'raming van baten en lasten' treft u tevens de volgende totaaloverzichten aan:

1. incidentele baten en lasten;
2. de berekening van het structureel evenwicht;
3. structurele en incidentele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.

Financieel overzicht van baten en lasten

Grondslagen begroting en meerjarenraming

Enkele van de volgende uitgangspunten zijn vastgesteld bij de Kadernota 2024-2027 en andere uitgangspunten zijn opgenomen in de begroting.

Ontwikkeling salarislasten

Gerekend is met een cao-stijgingspercentage per 1 januari 2025 van 5,4% op basis van de Financiële Kaderstelling Hollands-Midden. Voor de salarislasten van het college en de vergoedingen van de raad wordt de laatst bekende circulaire 'Wijziging van de bezoldiging van politieke ambtsdragers van gemeenten' gevolgd.

Prijzen voor inkopen, inhuur en leveranties

Basis voor de raming van de lasten is de gewijzigde begroting 2023. Voor cao-ontwikkelingen hanteren we een percentage van 11,1% en voor inflatie een percentage van 3,7%.

Renteontwikkeling geld- en kapitaalmarkt

De rente op de geldmarkt wordt geraamd op 3,0% en voor de kapitaalmarkt op 2,5% (10 jaar). De omslagrente is in 2024 verlaagd van 2% naar 1,5%.

Belastingen en retributies

In het raadsakkoord staat een gezond, solide en toekomstbestendig financieel beleid centraal. Daarbij is het uitgangspunt dat het verhogen van de OZB het laatst mogelijke middel is om de begroting sluitend te maken. Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden voor de prijzen voor inkoop, inhuur en leveranties; dat wil zeggen 3,7%.

Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies is het uitgangspunt 100% kostendekkendheid (maximaal wettelijk toegestaan). De belastingvoorstellen worden in december door de raad definitief vastgesteld.

Verbonden partijen

De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor al onze gemeenschappelijke regelingen geldt dat zij de Financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen Hollands-Midden (FKGR) voor begrotingen 2025 volgen.

Voor het jaar 2025 is het percentage vastgesteld voor beloning werknemers op 11,1% en 3,7% voor netto materiële budgetten.

Werkorganisatie HLTsamen

De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLTsamen worden als beslispunt in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens zal dit via een begrotingswijziging in de HLT-begroting worden verwerkt.

Onvoorzien

Voorheen beschouwden wij het positieve resultaat als de post onvoorzien. In de begroting is een stelpost voor onvoorzien opgenomen van € 1.000.

Overhead

Het percentage voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de Financiële verordening, berekenen we op 11,9%. Dit percentage rekenen we extra comptabel toe aan de kostprijs van rechten en heffingen.

Uitgangspunten

In de Programmabegroting 2025 zijn verwerkt:

- alle autonome ontwikkelingen (inflatie, loonstijging etc.);
- de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen;
- de wijzigingen van raadsbesluiten tot en met september 2024;
- de wijzigingen van de Tussenrapportage 2024;
- de Meicirculaire Gemeentefonds 2023 van de algemene uitkering.

Overzicht van baten en lasten

In onderstaand overzicht treft u voor de Programmabegroting 2025-2028, in één totaaloverzicht, de baten en lasten en de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, aan.

		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2023	2024	2025	2026	2027	2028
Programma 1. Samenleven	Lasten	47.547	46.578	41.674	41.246	41.212	41.191
	Baten	-18.616	-11.959	-9.430	-8.988	-8.906	-8.906
Saldo		28.931	34.619	32.244	32.258	32.305	32.284
Programma 2. Leefomgeving	Lasten	18.200	19.952	18.833	19.254	19.331	19.520
	Baten	-9.251	-15.367	-9.664	-9.817	-9.827	-9.906
Saldo		8.949	4.585	9.169	9.437	9.504	9.614
Programma 3. Bedrijvigheid	Lasten	1.113	1.385	1.274	958	708	708
	Baten	-200	-138	-138	-138	-138	-138
Saldo		913	1.247	1.136	820	570	570
Programma 4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	3.453	3.699	3.666	3.610	3.510	3.481
	Baten	-678	-651	-683	-695	-723	-669
Saldo		2.776	3.048	2.983	2.914	2.787	2.812
Saldo programma's		41.569	43.499	45.532	45.429	45.166	45.281

Algemene dekkingsmiddelen:

Overhead	Saldo	7.896	8.974	9.404	9.374	9.304	9.302
Saldo algemene dekkingsmiddelen		-40.475	-42.783	-44.692	-42.256	-42.771	-42.892

Saldo voor resultaatbestemming		1.093	715	840	3.173	2.395	2.389
---------------------------------------	--	--------------	------------	------------	--------------	--------------	--------------

Stortingen in reserves

1. Samenleven	Lasten	3.174	12.637	3.144	3.317	3.500	3.500
2. Leefomgeving	Lasten	107	5.300	0	0	0	0
3. Bedrijvigheid	Lasten	0	0	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	1.073	0	0	0	0	0
Totaal stortingen in reserves		4.353	17.937	3.144	3.317	3.500	3.500

Onttrekkingen reserves							
1. Samenleven	Baten	-5.401	-6.041	-3.892	-3.698	-3.645	-3.573
2. Leefomgeving	Baten	-995	-1.334	-96	0	0	0
3. Bedrijvigheid	Baten	-346	-463	-280	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Baten	-1.132	-10.201	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves		-7.875	-18.040	-4.268	-3.698	-3.645	-3.573
Resultaat na bestemming		-2.428	613	-284	2.792	2.250	2.316

Verschillen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024

In de financiële toelichting per programma worden afwijkingen tussen de begroting 2025 en de gewijzigde begroting 2024 toegelicht. In de gewijzigde begroting 2024 zijn alle begrotingswijzigingen tot en met september 2024 (dus inclusief de Tussenrapportage 2024) verwerkt. Hierbij treft u een overzicht met de belangrijkste verschillen per programma aan.

Programma 1 Samenleven

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2024	2025	
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	3.390	3.005	-384
Sportbeleid en activering	3.088	3.197	109
Volksgezondheid	1.988	1.841	-146
Totaal 1. Vitaliteit	8.465	8.043	-421
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	2.355	2.236	-120
Media	866	832	-34
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	731	736	5
Cultureel erfgoed	64	68	3
Openbaar basisonderwijs	200	200	0
Musea	80	93	14
Totaal 2. Talentontwikkeling	4.297	4.165	-132
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	1.042	1.118	77
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	16	15	-1
Totaal 3. Zorg voor elkaar	1.058	1.133	76
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	7.098	6.805	-292
Arbeidsparticipatie	381	360	-22
WSW en beschut werk	1.908	1.836	-72
Totaal 4. Werk en inkomen	9.387	9.001	-386
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	816	890	75
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.493	1.489	-5
Samenkracht en burgerparticipatie	273	321	48
Jeugdhulp zonder verblijf overig	95	82	-13

Jeugdhulp begeleiding	1.880	1.745	-135
Jeugdhulp behandeling	116	109	-7
Jeugdhulp dagbesteding	1.262	1.244	-17
Pleegzorg	183	173	-10
Gezinsgericht	144	134	-10
Jeugdhulp met verblijf overig	978	984	6
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	24	36	11
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	2.150	2.039	-111
Gesloten plaatsing	76	317	241
Jeugdbescherming	387	350	-37
Jeugdreclassering	41	46	5
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	9.918	9.959	40

Thema 6. Thuiswonen

Beschermd wonen (WMO)	905	947	42
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	49	89	40
Totaal 6. Thuiswonen	954	1.036	82

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	5.247	1.036	-4.211
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	523	463	-60
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	78	26	-52
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	839	682	-157
Hulp bij het huishouden (WMO)	2.357	2.461	103
Begeleiding (WMO)	2.201	2.365	164
Dagbesteding (WMO)	792	844	52
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	462	461	-2
Totaal 7. Hulp bij meedoen	12.499	8.337	-4.162
Totaal lasten	46.578	41.674	-4.904

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	-2.056	-2.122	-66
Sportbeleid en activering	-136	-136	0
Volksgezondheid	-290	-265	24
Totaal 1. Vitaliteit	-2.481	-2.523	-41

Thema 2. Talentontwikkeling

Onderwijshuisvesting	-337	-337	0
----------------------	------	------	---

Media	-353	-207	146
Totaal 2. Talentontwikkeling	-690	-544	146
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	-13	-13	0
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-13	-13	0
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-3.988	-4.871	-883
Totaal 4. Werk en inkomen	-3.988	-4.871	-883
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-266	-266	0
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-266	-266	0
Thema 6. Thuiswonen			
Beschermd wonen (WMO)	-483	-796	-313
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-88	-85	3
Totaal 6. Thuiswonen	-572	-881	-310
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	-3.948	-331	3.617
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-3.948	-331	3.617
Totaal baten	-11.959	-9.430	2.529
Saldo voor resultaatbestemming	34.619	32.244	-2.375
Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	12.637	3.144	-9.493
Onttrekkingen reserves	-6.041	-3.892	2.149
Totaal reserves	6.596	-747	-7.344
Saldo na resultaatbestemming	41.215	31.496	-9.719

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2024 en de programmabegroting 2025

Voor de meeste verschillen in programma 1 worden eenzelfde verklaringen gegeven. Deze verschillen hebben voornamelijk te maken met wijzigingen in de begrotingen voor 2025 en verder, van verbonden partijen.

Het gaat om verwerking van de besluiten genomen in DB en AB's van de verbonden partijen in de begroting van de gemeente. De verschillen worden veroorzaakt door de nieuw ontvangen begrotingen ISD, Hecht, Provalu en SO-Zorg.

Aangezien de activiteiten van deze verbonden partijen betrekking hebben op diverse thema's, leidt dit ook tot verschillen op diverse thema's.

Daarnaast zijn in de begroting 2025 de indexaties opgenomen in de Kadernota 2024 en 2025, verwerkt op de diverse thema's, wat eveneens ook leidt tot eenzelfde soort verklaring van verschillen tussen de begroting 2024 en 2025.

Bedragen x € 1.000

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	-384	Actualisatie activastaat 2025. De afschrijvingslasten en de toegerekende rente worden lager	-250
		Sloopkosten Heereweg komen te vervallen	-50
		Besparing op verzekeringskosten	-60
		Mutaties < 25.000 Euro	-24
		Subtotaal	-384
Sportbeleid en activering	109	Indexatie materiële budgetten 3,7%	109
Volksgezondheid	-146	Geactualiseerde begroting Hecht	-96
		IZA Gelden, raming van de kosten en opbrengsten vindt in 2025 plaats afhankelijk van toekenning van de budgetten	-50
Totaal 1. Vitaliteit			-421
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	-120	Kosten klein onderhoud en advieskosten komen te vervallen	-75
		Besparing op verzekeringen	-10
		Actualisatie activastaat, lagere kapitaallasten	-35
Media	-34	Indexatie uit de kadernota 2024 en 2025 toegevoegd aan het budget	110
		Lasten SPUK in lokale bibliotheekvoorziening en IDO geboekt in 2024 maar nog in 2025	-144
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5		5
Cultureel erfgoed	3		3
Musea	14		14
Totaal 2. Talentontwikkeling			-132
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	77	Indexatie uit de kadernota 2024 en 2025 toegevoegd aan het budget	77
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-1		-1
Totaal 3. Zorg voor elkaar			76
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-292	Actualisatie begroting ISD 2025	-292

Arbeidsparticipatie	-22		-22
WSW en beschut werk	-72	Actualisatie begroting Provalu 2025 leidt tot lagere lasten op dit onderdeel	-72
Totaal 4. Werk en inkomen			-386
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	75	Verhoging kosten leerlingenvervoer	34
		Diverse mutaties < €25.000	41
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-5		-5
Samenkracht en burgerparticipatie	48	Voortzetting schooljongerenwerk	57
		Toevoeging indexaties kadernota 2024 en 2025 aan de budgetten	37
		Vervallen budget uit 2024 voor een jongerenontmoetingsplek	-40
		Overige mutaties	-4
		Subtotaal	48
Jeugdhulp zonder verblijf overig	-13		-13
Jeugdhulp begeleiding	-135	Actualisatie begroting SO-Zorg 2025	-135
Jeugdhulp behandeling	-7		-7
Jeugdhulp dagbesteding	-17		-17
Pleegzorg	-10		-10
Gezinsgericht	-10		-10
Jeugdhulp met verblijf overig	6		6
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	11		11
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-111	Actualisatie begroting SO-Zorg 2025	-111
Gesloten plaatsing	241	Actualisatie begroting SO-Zorg 2025	241
Jeugdbescherming	-37	Actualisatie begroting SO-Zorg 2025	-37
Jeugdreclassering	5		5
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien			40
Thema 6. Thuiswonen			
Beschermd wonen (WMO)	42	Actualisatie begroting ISD 2025	42
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	40	Actualisatie budget maatschappelijke zorg	29
		Toevoeging indexaties kadernota 2024 en 2025 aan de budgetten	9
		Overige mutaties	2
Totaal 6. Thuiswonen			82
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	-4.211	De lasten met betrekking tot crisis noodopvang zijn in 2024 begroot. In 2025 worden deze lasten pas tijdens de tussenrapportage 2025 begroot,	-4.211

		vanwege de preciezere inschatting van de uitgaven gedurende het jaar	
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-60	Actualisatie begroting ISD 2025	-60
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-52	Incidentele lasten in 2024 voor actualisatie accommodatiebeleid, niet in 2025	-52
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-157	De POK-middelen zijn besteed in 2024 en niet meer beschikbaar in 2025.	-157
Hulp bij het huishouden (WMO)	103	Actualisatie begroting ISD 2025	103
Begeleiding (WMO)	164	Actualisatie begroting ISD 2025	164
Dagbesteding (WMO)	52	Actualisatie begroting ISD 2025	52
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-2		-2
Totaal 7. Hulp bij meedoen			-4.162
Totaal lasten			-4.904

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	-66	Indexatie uit de kadernota van 3,7% toegevoegd aan diverse budgetten	-66
Sportbeleid en activering	0	Geen afwijkingen.	0
Volksgezondheid	24		24
Totaal 1. Vitaliteit			-41
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	0	Geen afwijkingen	0
Media	146	Incidentele SPUK regeling baten ontvangen in 2024, niet in 2025.	146
Totaal 2. Talentontwikkeling			146
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	0	Geen afwijkingen	0
Totaal 3. Zorg voor elkaar			
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-883	Actualisatie BUIG 2025 leidt tot hogere inkomsten	-883
Totaal 4. Werk en inkomen			-883
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	Geen afwijkingen	0
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien			0
Thema 6. Thuiswonen			
Beschermd wonen (WMO)	-313	Diverse aanpassingen budget maatschappelijke zorg	-313
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	3	Geen afwijkingen	3
Totaal 6. Thuiswonen			-310
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	3.617	De baten met betrekking tot crisis	3.617

		noodopvang zijn in 2024 begroot. In 2025 worden deze lasten pas tijdens de tussenrapportage 2025 begroot, aangezien de raming van de uitgaven gedurende het jaar nauwkeuriger kan plaatsvinden, vanwege het ad hoc karakter.	
Totaal 7. Hulp bij meedoen			3.617
Totaal baten			2.529
Saldo voor resultaatbestemming			-2.375

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	- 9.493	In de begroting 2024 is een storting aan de reserve accommodatiebeleid opgenomen van € 10 miljoen. Deze is in de begroting 2025 niet opgenomen.	-10.000
		De storting aan de reserve accommodatiebeleid is op basis van de prognose en de indexatie van 3,7% aangepast.	201
		De storting aan de reserve huisvesting onderwijs is op basis van de prognose en de indexatie van 3,7% aangepast.	305
Totaal toevoegingen reserves			-9.493
Onttrekkingen reserves	2.149	In de gewijzigde begroting 2024 zijn ook de overhevelingen vanuit 2023 opgenomen. Deze zijn niet in de begroting 2025 opgenomen.	1.990
		De onttrekkingen aan de reserve accommodatiebeleid zijn ten opzichte van 2024 geactualiseerd op basis van de nieuwe investeringsplanning.	61
		De onttrekkingen aan de reserve huisvesting onderwijs zijn ten opzichte van 2024 geactualiseerd op basis van de nieuwe investeringsplanning.	98
Totaal onttrekkingen reserves			2.149
Totaal reserves			-7.344
Saldo na resultaatbestemming			-9.719

Programma 2 Leefomgeving

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	3.425	3.593	168
Parkeren	196	289	94
Totaal Mobiliteit	3.620	3.883	262
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.866	2.681	-185
Afval	3.721	3.991	270
Riolering	1.223	1.313	90
Milieubeheer	2.393	1.793	-599
Begraafplaatsen en crematoria	2	2	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	10.204	9.780	-425
Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	1.037	1.089	52
Crisisbeheersing en brandweer	1.849	2.065	215
Totaal Veiligheid	2.886	3.154	267
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	1.425	1.324	-101
Ruimtelijke ordening	1.816	693	-1.123
Totaal Wonen	3.241	2.017	-1.223
Totaal lasten	19.952	18.833	-1.118
Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	-169	-197	-28
Parkeren	-7	-7	0
Totaal Mobiliteit	-176	-204	-28
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-53	-53	0
Afval	-5.302	-5.709	-407
Riolering	-2.010	-2.134	-124
Milieubeheer	-813	-521	292
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-8.177	-8.416	-239
Thema Veiligheid			

Openbare orde en veiligheid	-20	-20	0
Crisisbeheersing en brandweer	-123	-123	0
Totaal Veiligheid	-143	-143	0

Thema Wonen

Wonen en bouwen	-1.094	-901	194
Ruimtelijke ordening	-5.776	0	5.776
Totaal Wonen	-6.871	-901	5.970
Totaal baten	-15.367	-9.664	5.703

Saldo voor resultaatbestemming	4.585	9.169	4.585
---------------------------------------	--------------	--------------	--------------

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	5.300	0	-5.300
Onttrekkingen reserves	-1.334	-96	1.238
Totaal reserves	3.966	-96	-4.062

Saldo na resultaatbestemming	8.551	9.073	523
-------------------------------------	--------------	--------------	------------

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2024 en de programmabegroting 2025:

	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	168	Hoger budget onderhoud wegen. In 2024 er door capaciteitsgebrek minder budget beschikbaar voor het onderhoud van wegen. Ook in 2025 is een bezuiniging van € 300k doorgevoerd in het budget van onderhoud wegen. Deels betreft dit de doorgeschoven besparing vanuit 2024 (€ 200k).	116
		Hogere kapitaallasten verkeer en vervoer. In 2024 zijn er diverse projecten afgerond zoals de Speckelaan, de openbare ruimte van Blokhuis, de ophoging van De Ruijterstraat. Daarnaast is gewerkt aan mobiliteitprojecten. Hierdoor nemen de afschrijvings- en rentelasten toe.	135
		Hogere bijdrage HLTsamen. Het budget voor HLTsamen is geïndexeerd conform de FKGR met 5,4% voor personeel en 3,7% voor materieel.	38
		Lagere kosten verkeersbeleid. Tot en met 2024 is er geld beschikbaar gesteld voor mobiliteit kwaliteitsimpuls en planbeoordeling.	-147
		Overige verschillen	26

		Subtotaal	168
Parkeren	94	Hogere kapitaallasten. Het terrein van Ter Specke is ingericht en opgeleverd. Hierdoor nemen de afschrijvingslasten en rentelasten toe.	87
		Indexering HLTsamen. Het budget voor HLTsamen is geïndexeerd conform de FKGR met 5,4% voor personeel en 3,7% voor materieel	7
		Overige verschillen	0
		Subtotaal	94
Totaal Mobiliteit			262
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-185	Lagere bijdrage HLTsamen (team beheer). In de voortgangsrapportage 2024 is er in de tussenrapportage extra capaciteit voor het team beheer gevraagd. Deze kosten zijn in 2025 niet begroot. In de raadsvergadering van 12 september is deze extra capaciteit geamendeerd. In een begrotingswijziging van het amendement zal dit budget uit de begroting 2025 worden afgeraamd.	-155
		Indexering budget HLTsamen. Het budget voor HLTsamen is geïndexeerd conform de FKGR met 5,4% voor personeel en 3,7% voor materieel	70
		In de kadernota 2025 zijn in de begroting 2025 hogere uitgaven opgenomen voor het groenbeheerplan.	77
		In de begroting 2025 is een bezuiniging doorgevoerd op het groen onderhoud. Op basis van ervaringsgegevens in eerdere jaren en dat de zomersnoei door eigen medewerkers wordt uitgevoerd.	-75
		In het raadsakkoord is opgenomen om met twee wijken aan de slag te gaan in het kader van de wijkaanpak en de inrichting van de openbare ruimte. Het voorstel is om te onderzoeken voor twee wijken hoe de participatie hieromtrent vorm gegeven moet worden. De kosten worden voor twee wijken geraamd op € 50.000. Dit budget is in 2024 eenmalig toegekend	-50
		Voor het onderhoud van de sportvelden dat de gemeente zelf uitvoert is in de begroting 2024 € 70.000 opgenomen. De bestedingen variëren de afgelopen jaren en zijn incidentele uitgaven waar een verplichting aan zit. In de begroting 2025 is dit bedrag afgeraamd. Als er incidentele uitgaven zijn zal dit worden aangevraagd via een tussentijdse rapportage van het betreffende jaar.	-70
		Overige verschillen	18
		Subtotaal	-185
Riolering	90	Lagere onttrekking uit	50

		egalisatievoorziening. Doordat projecten niet afgerond zijn, blijven de kapitaallasten laag. Hierdoor is er een bewuste keus gemaakt om minder geld te onttrekken uit de voorziening. Dit kan in latere jaren besteed worden.	
		Indexering budget HLTsamen Het budget voor HLTsamen is geïndexeerd conform de FKGR met 5,4% voor personeel en 3,7% voor materieel	14
		Hoger onderhoudsbudget Het onderhoudsbudget is met 3,7% geïndexeerd.	25
		Overige afwijkingen	1
		Subtotaal	90
Afval	270	Hogere budgetten Het budget voor de Meerlanden en de andere onderhoudsbudgetten zijn geïndexeerd met 3,7% Daarnaast moet er door de lachgastanks in huisvuil extra handelingen verricht worden voordat dit naar het AEB gaat.	233
		Hogere bijdrage V.A.B. De begroting voor 2025 laat een hogere bijdrage zien, dit komt met name door de rente voor de nieuwbouw van de grondstoffenhal.	13
		Indexering budget HLTsamen Het budget voor HLTsamen is geïndexeerd conform de FKGR met 5,4% voor personeel en 3,7% voor materieel	23
		Overige verschillen	1
		Subtotaal	270
Milieubeheer	-599	Vooruitontvangen CDOKE-gelden 2023. Deze gelden zijn niet besteed in 2023. Binnen de regeling is ook de mogelijkheid om dit in 2024 uit te geven. Tegenover deze kosten staan ook baten.	-292
		In de begroting 2025 is incidenteel onderzoeksbudget opgenomen voor aardwarmte.	62
		In de begroting van 2024 is incidenteel budget opgenomen voor taakmutatie uitvoeringskosten klimaatakkoord.	-377
		Het budget van ODWH (Omgevings Dienst West Holland) is in 2025 geïndexeerd.	77
		In de tussenrapportage 2024 is extra budget gevraagd voor het project nationaal programma landelijk gebied. Hiervoor is in 2025 geen budget aanwezig.	-40
		Overige verschillen	-29
		Subtotaal	-599
Begraafplaatsen en crematoria	0	Overige verschillen	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid			-425

Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	52	Nieuwe taken HLTsamen In de kadernota is er besloten om onderstaande functies uit te breiden of in te stellen en deze taak te laten uitvoeren door HLTsamen: * Bestuurlijke besluiten/maatregelen * Bibob * Uitvoering prioriteiten aanpak Ondernijning	67
		Verwerken amendement BOA	-78
		Indexering budget HLTsamen Het budget voor HLTsamen is geïndexeerd conform de FKGR met 5,4% voor personeel en 3,7% voor materieel.	47
		Overige verschillen	16
		Subtotaal	52
		Crisisbeheersing en brandweer	215
Overige verschillen	10		
Subtotaal	215		
Totaal Veiligheid			
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-101	In de begroting 2024 is het budget voor de rijksbijdrage Omgevingswet hoger dan in de begroting 2025. Dit komt door een overheveling van resterend budget 2023 naar 2024.	-139
		In de begroting 2024 is incidenteel budget overgeheveld vanuit 2023 voor: - Voorstel (juridisch) mogelijkheden versnelling leegstaande panden derden (30) - Voorstel versnelling realisatie tijdelijke woningen (27)	-57
		Bij de kadernota 2025 is budget opgenomen in de begroting voor de verwachting dat de werkzaamheden onder de nieuwe omgevingswet zullen toenemen voor bouw- en woning toezicht.	35
		Indexering HLTsamen, het budget voor HLTsamen is geïndexeerd conform de FKGR met 5,4% voor personeel en 3,7% voor materieel	56
		Overige verschillen	4
		Subtotaal	-101
Ruimtelijke ordening	-1.123	In de begroting van 2024 zijn een aantal incidentele budgetten opgenomen. In de begroting 2025 is hiervoor geen budget	

	opgenomen. In het onderstaande zijn deze budgetten opgenomen:	
	In 2024 wordt de grond voor de nieuwbouw Geestwater verkocht. De boekwaarde van deze grond is onder dit taakveld opgenomen.	-476
	Vorbereidingsbudget Swets & Zeitlinger	-87
	Vorbereidingsbudget Greef	-240
	Wet Kwaliteitsborging Bouw	-33
	Roversbroekpolder	-48
	Actualisatie omgevingsplan en visie	-206
	Onderzoek en proces BOB-model hoogbouw en gebiedsaanpak entrees.	-60
	Overige verschillen	27
	Subtotaal	-1.123
Totaal Wonen		-1.223
Totaal lasten		-1.118

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	-28	Hogere degeneratiekosten Er wordt verwacht dat er in 2025 meer kabels en leidingen worden gelegd door nuts- en telecombedrijven. Hiervoor dient een vergoeding betaald te worden.	-28
Parkeren	0	Geen verschillen.	0
Totaal Mobiliteit			-28
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	Geen verschillen.	0
Riolering	-124	Hogere opbrengsten rioolheffing De rioolheffing voor 2025 is geïndexeerd met 3.7%, gecombineerd met een hoger aantal aansluitingen, stijgt de totale opbrengst. Er wordt vanuit de voorziening geld onttrokken om de stijging van de rioolheffing beperkt te houden.	-124
		Overige verschillen	0
		Subtotaal	-124
Afval	-407	Hogere opbrengsten afvalstoffenheffing De afvalstoffenheffing stijgt door de toenemende kosten. Waaronder de extra verwerking in verband met de lachgastanks. Uitgangspunt is 100% kostendekkendheid	-553
		Lagere onttrekking uit egalisatie voorziening In 2024 is de voorziening ingezet om het tarief minder hard te laten stijgen. De voorziening heeft nu het saldo van €,-	147
		Overige verschillen	0
		Subtotaal	-407
Milieubeheer	292	Vooruitontvangen CDOKE-gelden 2023. Deze gelden zijn niet besteed in 2023.	292

		Binnen de regeling is ook de mogelijkheid om dit in 2024 uit te geven. Tegenover deze kosten staan ook uitgaven.	
		Subtotaal	292
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid			-239
Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	0	Geen verschillen	0
Crisisbeheersing en brandweer	0	Geen verschillen	0
Totaal Veiligheid			0
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	194	De inkomsten vanuit bouwleges zijn geactualiseerd op basis de meerjaren prognoses van de aanvragen voor bouwvergunningen.	194
		Subtotaal	194
Ruimtelijke ordening	5.776	In 2024 wordt de grond verkocht van Geestwater. Deze opbrengst is in de begroting van 2024 opgenomen.	5.776
		Subtotaal	5.776
Totaal Wonen			5.970
Totaal baten			5.703

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	-5.300	De netto opbrengst van de verkoop van de grond Geestwater wordt ten gunste gebracht van de Algemene Reserve	-5.300
		Subtotaal	-5.300
Onttrekkingen reserves	1.238	In de begroting 2024 is er incidenteel budget opgenomen voor Participatief ontwikkeling en onderhoud duurzame inrichting openbare ruimte, Juridische mogelijkheden versnelling leegstaande panden derden, Uitwerking Visie Verblijfsrecreatie, Voorbereidingsbudget Ruishornlaan 21 - de Greef, Voorbereidingsbudget Swets & Zeitlinger, Onderzoek en proces BOB-model hoogbouw, Versnelling realisatie tijdelijke woningen, Participatie bij Integraal Veiligheidsbeleid en Motie realisatie camperplaatsen. Deze budgetten worden gedekt vanuit de algemene reserve.	571
		In de begroting 2024 zijn een aantal budgetten opgenomen die zijn overgeheveld vanuit 2023. Dit zijn budgetten voor Uitvoeringskosten klimaatakkoord, Mobiliteit kwaliteitsimpuls regio en planbeoordeling, Gebiedsvisie Rooversbroekpolder, Incidenteel budget duurzaamheid, Wet kwaliteitsborging Bouw, Aanpassen Omgevingsplan en	763

		omgevingsvsie, Actualisatie omgevingsvisie en Project Entree N207/N208 Deze budgetten worden gedekt vanuit de overhevelingsreserve.	
		In de begroting 2025 is een incidenteel onderzoeksbudget opgenomen voor aardwarmte en uitvoering prioriteiten aanpak ondermijning. Dit budget is ten laste van de algemene reserve gebracht.	-96
		Subtotaal	1.238
Totaal reserves			-4.062
Saldo na resultaatbestemming			523

Programma 3 Bedrijvigheid

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	73	77	3
Economische promotie	297	242	-55
Economische ontwikkeling	1.015	955	-60
Totaal Regionale economie	1.385	1.274	-111
Totaal lasten	1.385	1.274	-111

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-13	-13	0
Economische promotie	-125	-125	0
Totaal Regionale economie	-138	-138	0
Totaal baten	-138	-138	0

Saldo voor resultaatbestemming	1.247	1.136	-111
---------------------------------------	--------------	--------------	-------------

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-463	-280	183
Totaal reserves	-463	-280	183

Saldo na resultaatbestemming	783	856	72
-------------------------------------	------------	------------	-----------

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2024 en de programmabegroting 2025:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	3	Subtotaal	3
Economische ontwikkeling	-60	In de begroting 2025 is een hoger projectbudget opgenomen voor de Economic Board Duin- en Bollenstreek.	90
		In de begroting 2024 is een aantal incidentele budgetten opgenomen die zijn overgeheveld vanuit de begroting 2023. Dit zijn Inhuur	-162

		project management centrumaanpak (79), ontwikkelagenda centrumontwikkeling Lisse (50) en stimuleren innovatief en circulair ondernemerschap (33).	
		Overige verschillen	12
		Subtotaal	-60
Economische promotie	-55	In de begroting 2024 is een incidenteel budget opgenomen dat is overgeheveld vanuit 2023 naar 2024. Dit betreft het budget voor stimuleren recreatie en toerisme water.	-30
		In de begroting 2024 is een incidenteel budget opgenomen dat is overgeheveld vanuit 2023 naar 2024. Dit betreft het budget voor motie realisatie camperplaatsen.	-35
		Overige verschillen	-10
		Subtotaal	-55
Totaal Regionale economie			-111
Totaal lasten			-111
Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	Geen verschillen.	0
Economische promotie	0	Geen verschillen.	0
Totaal Regionale economie			0
Totaal baten			0
Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	0	Geen verschillen.	0
Onttrekkingen reserves	183	In de begroting 2024 is er incidenteel budget opgenomen voor Stimuleren innovatief en circulair ondernemerschap, Ontwikkelagenda Centrumontwikkeling, Inhuur projectmanager Centrumaanpak en Stimuleren recreatie en toerisme water. Deze budgetten worden gedekt vanuit de algemene reserve.	192
		In de begroting 2024 wordt voor het laatste jaar een budget onttrokken aan de algemene reserve voor het regionale investeringsfonds van Holland Rijnland.	271
		In de begroting 2025 wordt een incidenteel budget voor de regionale investeringsagenda Holland Rijnland aan de algemene reserve onttrokken.	-280
		Subtotaal	183
Totaal reserves			183
Saldo na resultaatbestemming			72

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	

Thema Dienstverlening

Beheer overige gebouwen en gronden	359	238	-122
Burgerzaken	1.148	1.130	-18
Totaal Dienstverlening	1.507	1.368	-140

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	2.192	2.299	106
Totaal Regionale samenwerking	2.192	2.299	106
Totaal lasten	3.699	3.666	-33

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	

Thema Dienstverlening

Beheer overige gebouwen en gronden	-165	-165	0
Burgerzaken	-417	-449	-32
Totaal Dienstverlening	-582	-614	-32

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	-69	-69	0
Totaal Regionale samenwerking	-69	-69	0
Totaal baten	-651	-683	-32

Saldo voor resultaatbestemming	3.048	2.983	-65
---------------------------------------	--------------	--------------	------------

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	

Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-10.201	0	10.201
Totaal reserves	-10.201	0	10.201

Saldo na resultaatbestemming	-7.153	2.983	10.136
-------------------------------------	---------------	--------------	---------------

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2024 na wijzigingen en de programmabegroting 2025:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	-122	In de begroting 2024 is incidenteel budget opgenomen voor de voorbereiding van het	-80

		project oneigenlijk gebruik van grond.	
		In de begroting 2024 zijn uitgaven opgenomen voor de tijdelijke versterking van onderwijshuisvesting.	-36
		Overige verschillen.	-6
		Subtotaal	-122
Burgerzaken	-18	Overige verschillen	-18
		Subtotaal	-18
Totaal Dienstverlening			-140
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	106	De kosten zijn gestegen door inflatie en toename loonkosten.	106
		Subtotaal	106
Totaal Regionale samenwerking			106
Totaal lasten			-33

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Dienstverlening			
Burgerzaken	-32	Stijging van de inkomsten reisdocumenten door toename van aanvragen.	-32
		Subtotaal	-32
Totaal Dienstverlening			-32
Totaal baten			-32

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves		Geen verschillen.	0
Onttrekkingen reserves	10.201	In de begroting 2024 is een onttrekking aan de algemene reserve opgenomen ten behoeve van de accommodatiereserve	10.000
		In de begroting 2024 wordt voor de dekking van 2 projecten het budget onttrokken aan de algemene reserve. Dit zijn Opdracht raadsakkoord fysieke bereikbaarheid en toegankelijkheid (49) en voorbereiding project oneigenlijk grondgebruik (80).	129
		In de begroting 2024 zijn er 2 budgetten vanuit de begroting 2023 overgeheveld naar de begroting 2024. Dit zijn de projecten Nationaal programma Landelijk Gebied (8) en Inzet personeel arbeidsmigranten(64).	72
Totaal reserves	10.201	Totaal reserves	10.201
saldo na resultaatbestemming			10.136

Algemene dekkingsmiddelen

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	

Thema Algemene middelen

Overhead	8.974	9.404	430
Overige baten en lasten	44	-339	-383
Treasury	213	-35	-247
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	8	0	-8
Belastingen overig	302	346	44
Totaal Algemene middelen	9.542	9.377	-165
Totaal lasten	9.542	9.377	-165

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	

Thema Algemene middelen

Treasury	-872	-974	-102
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-43.854	-44.710	-856
OZB niet-woningen	-2.953	-3.169	-216
OZB woningen	-4.517	-5.047	-531
Belastingen overig	-128	-168	-40
Totaal Algemene middelen	-52.325	-54.069	-1.744
Totaal baten	-52.325	-54.069	-1.744

Saldo voor resultaatbestemming	-42.783	-44.692	-1.909
---------------------------------------	----------------	----------------	---------------

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2024	2025	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0

Saldo na resultaatbestemming	-42.783	-44.692	-1.909
-------------------------------------	----------------	----------------	---------------

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2024 na wijzigingen en de programmabegroting 2025:

Bedragen x € 1.000

Bedragen x € 1.000			
Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Algemene middelen			
Overhead	430	Voor het uitvoeren van de Publieke Waarde Enquête zijn in 2024 extra lasten geraamd.	-70
		Een bedrag voor verbeteren fysieke bereikbaarheid en toegankelijkheid openbare gebouwen, centrum en voorzieningen is in 2024 overgeheveld.	-48
		De kosten voor advertentiekosten zijn in 2024 incidenteel verhoogd.	-29
		De kosten zijn gestegen door inflatie en toename loonkosten.	577
		Subtotaal	430
		Overige baten en lasten	-383
Uitvoeringskosten zijn incidenteel geraamd in 2024.	-43		
Overige verschillen	0		
Subtotaal	-383		
Treasury	-247	Door reguliere aflossingen dalen de rentelasten in 2025 ten opzichte van 2024.	-85
		De toegerekende rente wordt als negatieve last verantwoord op het taakveld Treasury. De wordt doorbelast aan de andere taakvelden en per saldo neutraal.	-162
		Subtotaal	247
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-8	Op dit taakveld zijn de taakmutaties geraamd die zijn opgenomen in de Meicirculaire 2024.	-8
		Subtotaal	-8
Belastingen overig	44	De kosten van Gemeentelijke Belastingen Bollenstreek zijn gestegen door inflatie en toename loonkosten.	44
		Subtotaal	44
Totaal Algemene middelen			-165
Totaal lasten			-165

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Algemene middelen			
Treasury	-102	De dividendopbrengsten van Alliander zijn geactualiseerd op basis van werkelijk ontvangen opbrengsten.	-102
		Subtotaal	-102

Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-856	De raming voor de ontvangsten uit het Gemeentefonds is aangepast aan de Meicirculaire 2024.	-856
		Subtotaal	-856
Belastingen overig	-40	De invorderingsopbrengsten zijn vanaf 2025 geraamd.	-25
		Er wordt een toename van de precariobelasting verwacht.	-15
		Subtotaal	-40
OZB niet-woningen	-216	De opbrengsten OZB zijn aangepast op basis van de actualisatie en kaders in de Kadernota 2025 en begroting 2025.	-216
		Subtotaal	-216
OZB woningen	-531	De opbrengsten OZB zijn aangepast op basis van de actualisatie en kaders in de Kadernota 2025 en begroting 2025.	-531
		Subtotaal	-531
Totaal Algemene middelen			-1.744
Totaal baten			-1.744

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	0	Geen verschillen.	0
Onttrekkingen reserves	0	Geen verschillen.	0
Totaal reserves	0	Totaal reserves	0
Saldo na resultaatbestemming			-1.909

Overzicht van incidentele baten en lasten

Er volgt nu een overzicht van incidentele baten en lasten op programmaniveau. Voor de incidentele baten en lasten geldt dat, indien van toepassing, de begroting van de gemeenschappelijke regeling gevolgd wordt. Indien de incidentele bate of last uit de begroting van een gemeenschappelijke regeling komt, is de naam van de gemeenschappelijke regeling vermeld.

Bedragen x €

1.000

Incidentele baten en lasten		Begroting		Begroting		Begroting		Begroting	
(- = voordeel)		2025		2026		2027		2028	
nr.		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1	Programma Vitaliteit								
1.1	Voortzetting Schooljongerenwerk (SJW) op Fioretti College Lisse	57							
	Totaal mutaties lasten en baten	57	-	-	-	-	-	-	-
1.1	Onttrekking reserve Voortzetting Schooljongerenwerk (SJW) op Fioretti College Lisse		-57						
1.2	Storting reserve accommodatiebeleid	534		459		366		233	
1.3	Storting reserve onderwijshuisvesting	1.725		1.813		1.898		1.873	
1.4	Onttrekking reserve accommodatiebeleid		-828		-625		-465		-289
1.5	Onttrekking reserve onderwijshuisvesting		-1.728		-1.729		-1.689		-1.643
-	Totaal mutaties reserves	2.260	-2.614	2.272	-2.353	2.264	-2.154	2.106	-1.932

	Subtotaal programma 1	2.317	-2.614	2.272	-2.353	2.264	-2.154	2.106	-1.932
2	Programma Leefomgeving								
2.1	Onderzoek Aardwarmte	100							
2.2	Uitvoering projecten Ondernijning	34							
	Totaal mutaties lasten en baten	134	-	-	-	-	-	-	-
2.1	Onttrekking reserve		-100						
	Totaal mutaties reserves	-	-100	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal programma 2	134	-100	-	-	-	-	-	-
3	Programma Bedrijvigheid								
3.1	Regionaal investeringsfonds	280							
	Totaal mutaties lasten en baten	280	-	-	-	-	-	-	-
3.1	Dekking Regionaal investeringsfonds vanuit reserve RIF.		-280						
	Totaal mutaties reserves	-	-280	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal programma 3	280	-280	-	-	-	-	-	-
4	Programma Bestuur en ondersteuning								
	Geen incidentele baten en lasten.								

	Totaal mutaties lasten en baten	-	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal mutaties reserves	-	-	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal programma 4	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Algemene dekkingsmiddelen								
	Geen incidentele baten en lasten.								
	Totaal mutaties lasten en baten	-	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal mutaties reserves	-	-	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal incidentele baten en lasten	2.731	-2.994	2.272	-2.353	2.264	-2.154	2.106	-1.932
	Waarvan reservemutaties	2.260	-2.994	2.272	-2.353	2.264	-2.154	2.106	-1.932

Toelichting:

Nr. Omschrijving	
1	Programma 1: Vitaliteit
1.1	De opdracht Schooljongerenwerk (SJW) op Fioretti College Lisse heeft een concrete einddatum: de opdracht moet in 2025 zijn afgerond en moet leiden tot beleid op dit onderwerp. De opdracht kan daardoor als incidenteel worden aangemerkt. De kosten worden gedekt uit de algemene reserve.

1.2	Deze regels hebben betrekking op de toevoeging en de onttrekking aan de reserve Accommodatiebeleid. De reserve Accommodatiebeleid wordt ingezet om de kapitaallasten van de gemeentelijke accommodaties (sport, cultuur en overig maatschappelijk) te egaliseren. Per 31 december is de verwachte dekkinggraad van de reserve 57,6%. Dit betekent dat we 57,6% van de stortingen en de onttrekkingen aan de accommodatiebeleid als structureel aan mogen merken en de het resterende deel verantwoorden onder de incidentele baten en lasten.
1.3	Deze regels hebben betrekking op de toevoeging en de onttrekking aan de reserve Onderwijshuisvesting. De reserve Onderwijshuisvesting wordt ingezet om de kapitaallasten van de scholen te egaliseren. Per 31 december is de verwachte dekkinggraad van de reserve 9,0%. Dit betekent dat we 9,0% van de stortingen en de onttrekkingen aan de accommodatiebeleid als structureel aan mogen merken en de het resterende deel verantwoorden onder de incidentele baten en lasten.
2	Programma 2: Leefomgeving
2.1	De gemeenten Hillegom, Lisse, Noordwijk en Teylingen zijn voornemens een verkenning aan te gaan met woningcorporaties (STEK en Padua) en Aardwarmte Rijnland (D4, Firan (dochteronderneming Alliander) en Shell Geothermie). Deze partijen gaan daarmee samen verkennen hoe een warmtenetwerk ontwikkeld kan worden, evenals het bepalen en aanwijzen van warmtekavel(s) alsmede het oprichten van een warmtebedrijf.
2.2	Vanuit de aanpak Ondernijning is door de portefeuillehouders een drietal prioriteiten benoemd waar extra inzet op benodigd is. Deze prioriteiten komen voort uit signalen vanuit het veld ondersteund door onderzoek en/of cijfers dan wel sluiten aan bij afspraken of prioriteiten voortkomende uit de regionale samenwerking in RIEC verband. Het betreft: Uitvoering plan van aanpak drugs voor Hillegom, Lisse en Teylingen, Actualisatie van het Ondernijningsbeeld.Extra aandacht voor (interne) awareness, waaronder ondernijnende criminaliteit. Door middel van een pilot wordt bekeken of hier structurele invulling voor nodig is.
3	Programma 3: Bedrijvigheid
3.1	De projecten uit de uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek hebben voor het overgrote deel een plek gevonden in de RIA. De RIA vormt een belangrijke motor voor cofinanciering van specifieke regionale projecten ter verbetering van de bereikbaarheid en leefbaarheid van de regio.
4	Programma 4: Bestuur en Ondersteuning
4.1	
5	Algemene Dekkingsmiddelen
5.1	

Structureel begrotingsevenwicht

Kengetal structureel evenwicht verplichting BBV

Eén van de verplichte kengetallen van het BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) is het aantonen van het structurele evenwicht. Dit houdt in dat structurele lasten kunnen worden gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval zou zijn, zou de kans aanwezig zijn dat er op termijn een (begrotings)tekort ontstaat. Op basis van onderstaande overzicht wordt aangetoond of de begroting de komende jaren, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is.

Berekening structureel evenwicht

Om vast te kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welk deel structureel. Op grond van het BBV zijn de afgelopen jaren de regels rondom incidenteel en structureel aangescherpt. De aard van de lasten of baten bepaald of iets structureel is, waar voorheen de looptijd van een bepaald budget bepaalde of iets incidenteel of structureel is. In het onderstaande overzicht wordt de berekening van het structureel evenwicht gepresenteerd. Voor de specificatie van de incidentele baten en lasten verwijzen wij naar het vorige hoofdstuk.

Uitkomst structureel evenwicht is positief

De uitkomst van het structureel evenwicht voor 2025 is € 21.000 positief (0,03%). Dit betekent dat de gemeente Lisse haar structurele lasten door de structurele baten kan dekken.

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo
	2025	2025	2025
Samenleven	41.674	-9.430	32.244
Leefomgeving	18.833	-9.664	9.169
Bedrijvigheid	1.274	-138	1.136
Bestuur en ondersteuning	3.666	-683	2.983
Algemene dekkingsmiddelen	9.377	-54.069	-44.692
Totaal lasten en baten	74.825	-73.984	840
Mutaties reserves	3.144	-4.268	-1.124
Saldo incl. mutaties reserves	77.969	-78.253	-284
Correctie incidentele baten en lasten	2.731	-2.994	-263
Structureel resultaat begroting	75.238	-75.259	-21

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo
	2026	2026	2026
Samenleven	41.246	-8.988	32.258
Leefomgeving	19.254	-9.817	9.437
Bedrijvigheid	958	-138	820
Bestuur en ondersteuning	3.610	-695	2.914
Algemene dekkingsmiddelen	9.088	-51.344	-42.256
Totaal lasten en baten	74.156	-70.983	3.173
Mutaties reserves	3.317	-3.698	-381
Saldo incl. mutaties reserves	77.473	-74.681	2.792

Correctie incidentele baten en lasten	2.272	-2.353	-81
Structureel resultaat begroting	75.201	-72.328	2.873

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo
	2027	2027	2027
Samenleven	41.212	-8.906	32.305
Leefomgeving	19.331	-9.827	9.504
Bedrijvigheid	708	-138	570
Bestuur en ondersteuning	3.510	-723	2.787
Algemene dekkingsmiddelen	8.675	-51.446	-42.771
Totaal lasten en baten	73.436	-71.041	2.395
Mutaties reserves	3.500	-3.645	-145
Saldo incl. mutaties reserves	76.936	-74.686	2.250
Correctie incidentele baten en lasten	2.264	-2.154	110
Structureel resultaat begroting	74.672	-72.532	2.140

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo
	2028	2028	2028
Samenleven	41.191	-8.906	32.284
Leefomgeving	19.520	-9.906	9.614
Bedrijvigheid	708	-138	570
Bestuur en ondersteuning	3.481	-669	2.812
Algemene dekkingsmiddelen	8.700	-51.592	-42.892
Totaal lasten en baten	73.601	-71.212	2.389
Mutaties reserves	3.500	-3.573	-73
Saldo incl. mutaties reserves	77.101	-74.786	2.316
Correctie incidentele baten en lasten	2.106	-1.932	174
Structureel resultaat begroting	74.995	-72.854	2.142

Uiteenzetting van de financiële positie

Geprognoseerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognoseerde balans voorgeschreven. Dat geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo.

Geprognoseerde balans per 31 december

(bedragen x € 1.000)

Activa	Rekening 2023	Primaire begroting 2024 voor wijzigingen	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
VASTE ACTIVA						
Immateriële vaste activa						
Kosten onderzoek en ontwikkeling	0	200	0	0	0	0
	0	200	0	0	0	0
Materiële vaste activa						
Met economisch nut	68.002	71.084	67.222	64.506	61.789	59.053
Met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	15.619	23.211	24.845	25.918	26.964	29.011
Met maatschappelijk nut	7.096	12.874	15.378	16.176	17.117	17.831
	90.717	107.169	107.445	106.600	105.870	105.895
Financiële vaste activa						
Len. aan openb. Lich., woningb., deelnemingen, ov. verb. partijen	3.048	3.078	2.985	2.951	2.915	2.878
Overige langlopende leningen	7.255	5.730	6.954	6.954	6.998	7.019
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	1.973	1.968	2.046	2.046	2.046	2.046
	12.276	10.776	11.985	11.951	11.959	11.943
Totaal vaste activa	102.993	118.145	119.430	118.551	117.829	117.838
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar						
Vorderingen op openbare lichamen	7.066	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Rekening-courantverhouding met het Rijk	5.244	500	200	200	200	200
Overige vorderingen	716	5.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	13.026	10.500	6.200	6.200	6.200	6.200
Liquide middelen						
Liquide middelen	223	500	300	300	300	300
	223	500	300	300	300	300
Overlopende activa						
Specifieke uitkeringen	727	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Overige overlopende activa	2.628	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Overlopende activa	3.355	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal vlottende activa	16.604	15.000	10.500	10.500	10.500	10.500
TOTAAL ACTIVA	119.597	133.145	129.930	129.051	128.329	128.338

(bedragen x € 1.000)

Passiva	Rekening 2023	Primaire begroting 2024 voor wijzigingen	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
VASTE PASSIVA						
Eigen vermogen						
Algemene reserves	8.421	3.444	2.027	2.027	2.027	2.027
Bestemmingsreserves	14.504	21.927	21.510	21.129	20.984	20.911
Nog te bestemmen resultaat	2.428	1.007	284	-2.792	-2.250	-2.316
	<u>25.353</u>	<u>26.378</u>	<u>23.821</u>	<u>20.364</u>	<u>20.761</u>	<u>20.622</u>
voorzieningen						
Egalisatievoorzieningen	1.659	1.432	1.944	2.344	2.866	3.428
Vz voor verplichtingen, verliezen en risico's	2.352	2.092	2.182	2.104	2.051	1.998
Van derden verkregen midd.	2.471	1.929	1.557	916	359	0
	<u>6.482</u>	<u>5.453</u>	<u>5.683</u>	<u>5.364</u>	<u>5.276</u>	<u>5.426</u>
Vaste schulden						
Onderhandse leningen	76.080	81.978	83.475	85.370	84.114	85.706
Waarborgsommen	7	7	7	7	7	7
	<u>76.087</u>	<u>81.985</u>	<u>83.482</u>	<u>85.377</u>	<u>84.121</u>	<u>85.713</u>
Totaal vaste passiva	107.922	113.816	112.986	111.105	110.158	111.761
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden						
Overige kasgeldleningen	0	6.000	6.500	6.500	6.500	6.500
Overige vlottende schulden	3.750	6.329	2.944	3.946	4.171	2.577
	<u>3.750</u>	<u>12.329</u>	<u>9.444</u>	<u>10.446</u>	<u>10.671</u>	<u>9.077</u>
Overlopende passiva						
Verplichtingen	3.870	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Specifieke uitkeringen	3.371	1.500	2.000	2.000	2.000	2.000
Overige overlopende passiva	684	500	500	500	500	500
	<u>7.925</u>	<u>7.000</u>	<u>7.500</u>	<u>7.500</u>	<u>7.500</u>	<u>7.500</u>
Totaal vlottende passiva	11.675	19.329	16.944	17.946	18.171	16.577
TOTAAL PASSIVA	119.597	133.145	129.930	129.051	128.329	128.338

EMU saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. (EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.) Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3% waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel.

EMU saldo prognose (x € 1.000)			2025	2026	2027	2028
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan (+) cq onttrekking uit reserves (-)	-/+	-840	-3.173	-2.395	-2.389
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	+	76	-845	-730	25
3	Mutatie voorzieningen	+	230	-319	-88	150
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-	0	0	0	0
5	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	+	0	0	0	0
Geraamd EMU-saldo			-686	-2.647	-1.753	-2.264

Investerings 2025-2028

In dit hoofdstuk zijn alle verwachte investeringen voor de jaren 2025-2028 opgenomen. Basis voor dit overzicht zijn de investeringen zoals deze zijn gemeld bij de Kadernota 2025-2028.

Omschrijving activum	2025	2026	2027	2028
Orion 2: SCH/PO Vernieuwbouw 2021	1.989.200	0	0	2.028
Speelplaats Rembrandtplein 2024	71.748	0	0	0
Herinrichting speelplekken 2025	101.827	0	0	0
Herinrichting speelplekken 2026	0	104.372	0	0
Herinrichting Speelplekken 2027	0	0	106.982	0
Speelplaats Gasstraat 2024	71.748	0	0	0
Herinrichting speelplekken 2028	0	0	0	109.656
2018 Meer-en Duinpolder waterstructuur	104.319	0	0	0
2016 GRP Vrijverval Schoolstraat	150.000	0	0	0
GRP drukriol 3e Poelln Jachth.dam en Rijckev. 2022	15.982	0	0	0
GRP randvoorziening Tasmanstraat 2022	69.869	0	0	0
GRP rioolgemalen V d Veldstraat en Grev.str 2022	58.850	0	0	0
GRP drukriol buitengeb aanlg.jr 1985 elec mech 2023	916.000	0	0	0
GRP rioolgem Driehuizenprk De Engel elec mech 2023	63.000	0	0	0
GRP verbetering vrijvervalriolering 2022	165.521	0	0	0
GRP verbetering vrijvervalriolering 2023	1.629.000	0	0	0
Vrijvervalriolering IWKP 2024	899.197	0	0	0
GRP rioolgem. Blinkerd Meerenburgh Fr Halsstr 2024	191.000	0	0	0
Vrijvervalriolering IWKP 2025	2.307.701	0	0	0
Riolering De Ruijterstraat Lisse	148.025	0	0	0
Wateroverlast Kanaalstraat 80 2022	154.577	0	0	0
Wateroverlast Willemskade 2022	151.864	0	0	0
Riolering Schilderswijk 2022	2.568.486	0	0	0
Renovatie/vervanging rioolleiding 2022	46.374	0	0	0
Riolering Zeeheldenwijk 2022	375.000	0	0	0
Vrijvervalriolering IWKP 2026	0	1.836.672	0	0
Rioolgemalen EM IWKP 2026	0	17.624	0	0
Vrijvervalriolering IWKP 2027	0	0	1.694.815	0
Rioolgemalen EM IWKP 2024	209.262	0	0	0
Rioolgemalen EM IWKP 2027	0	0	156.027	0
Vrijvervalriolering IWKP 2028	0	0	0	2.895.764
Herinrichting Grevelingstraat	209.724	0	0	0
Reconstructies wegen 2021	72.500	0	0	0
Reconstructies wegen 2023	432.545	0	0	0
Reconstructies wegen 2022	345.000	0	0	0
Reconstructies wegen 2024	455.000	0	0	0
Ophoging Zeeheldenwijk Van Speykstraat 2021	248.000	0	0	0
Openbare verlichting 2025	176.724	0	0	0
Reconstructies wegen 2025	365.000	0	0	0
Groenbeheerplan 2024	475.000	0	0	0
Groenbeheerplan 2025	475.000	0	0	0

Keukeh.dr-Linnaeusdr.(LI13) fiets-voetg.brug	93.000	0	0	0
Reconstructies wegen 2026	0	305.000	0	0
Openbare verlichting 2026	0	184.592	0	0
Groenbeheerplan 2026	0	475.000	0	0
Vervangen fietsbrug Clusiusstraat (LI10) 2025	110.000	0	0	0
Reconstructies wegen 2027	0	0	305.000	0
Openbare verlichting 2027	0	0	202.396	0
Groenbeheerplan 2027	0	0	475.000	0
Grachtbrug	200.000	0	0	0
Walbeschoeiing 2024	381.644	0	0	0
Reconstructies wegen 2028	0	0	0	335.000
Openbare verlichting 2028	0	0	0	201.975
PWKA walbeschoeiing 2025	381.945	0	0	0
PWKA walbeschoeiing 2026	0	381.662	0	0
PWKA walbeschoeiing 2027	0	0	381.829	0
PWKA walbeschoeiing 2028	0	0	0	381.587
Groenbeheerplan 2028	0	0	0	475.000
Mobiliteitsmaatr. Noordel. Duin-en Bollenstr.2025	20.000	0	0	0
Mobiliteitsmaatr. Noordel. Duin-en Bollenstr.2026	0	30.000	0	0
Mobiliteitsmaatr. Noordel. Duin-en Bollenstr.2027	0	0	30.000	0
Aanleg netwerk van doorfietsroutes 2025	70.000	0	0	0
Aanleg netwerk van doorfietsroutes 2026	0	120.000	0	0
Aanleg netwerk van doorfietsroutes 2027	0	0	120.000	0
Aanleg netwerk van doorfietsroutes 2028	0	0	0	120.000
Fietstunnel N208 (bijdrage)	200.000			
Heereweg-Krelagestr.(LI07) fiets-voetg.brug hout	0	0	164.000	0
Don Boscoschool: 1e inr.leerp.en meubilair 2024	1.024.500	0	0	0
	18.194.132	3.454.922	3.636.049	4.521.010

Reserves en voorzieningen 2025-2028

Reserves

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling reserves 2025-2028	Begroting Einde	Begroting Einde	Begroting Einde	Begroting Einde
Saldo einde van het dienstjaar	2025	2026	2027	2028
Algemene reserve				
Algemene reserve	2.027	2.027	2.027	2.027
Totaal algemene reserves	2.045	2.045	2.045	2.045
Bestemmingsreserves				
Reserve weerstandsvermogen	3.684	3.684	3.684	3.684
Reserve overhevelen budgetten	0	0	0	0
Reserve accommodatiebeleid	14.740	14.267	13.889	13.557
Reserve huisvesting onderwijs	3.085	3.178	3.411	3.669
Reserve regionaal investeringsfonds	0	0	0	0
Totaal bestemmingsreserves	21.510	21.129	20.984	20.911

Voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling voorzieningen 2025-2028	Begroting Einde	Begroting Einde	Begroting Einde	Begroting Einde
Saldo einde van het dienstjaar	2025	2026	2027	2028
Voorzieningen onderhoudsegalisatie				
Voorziening Stadsvernieuwing	480	480	480	480
Voorziening M.O.P. Gebouwen	1.397	1.819	2.350	2.880
Voorziening Onderhoud tunnels/viaducten/bruggen	51	28	20	52
Voorziening Herplantplicht bomen	16	16	16	16
Voorziening beschoeiingen	0	0	0	0
Voorz. midd derden bestemming gebonden				
Voorziening Riolering	1.557	916	359	-121
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen, risico's				
Voorziening pensioenfonds (ex-)wethouders	2.209	2.156	2.103	2.050
VZ Calamiteiten Grachtbrug	-27	-52	-52	-52
Totaal voorzieningen	5.682	5.363	5.275	5.305

Verloopoverzicht reserves

Stortingen in reserves

Lasten	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving	Inc. / Str uct
	2025	2026	2027	2028		
Reserve accommodatiebeleid	-	-	-	-	Storting vanuit de algemene reserve naar accommodatiebeleid	i
Reserve accommodatiebeleid	714.595	857.935	1.024.431	1.156.917	Storting reserve Accommodatiebeleid, 57,2% structureel	s
Reserve accommodatiebeleid	534.363	459.380	365.875	233.389	Storting reserve Accommodatiebeleid, 42,8% incidenteel	i
Reserve huisvesting onderwijs	170.249	186.836	211.673	237.118	Storting reserve Onderwijshuisvesting, 9% structureel	s
Reserve huisvesting onderwijs	1.725.202	1.812.888	1.898.116	1.872.671	Storting reserve Onderwijshuisvesting, 91% incidenteel	i
1. Samenleven	3.144.409	3.317.039	3.500.095	3.500.095		
2. Leefomgeving	0	0	0	0		
3. Bedrijvigheid	0	0	0	0		
4. Betuur en ondersteuning	0	0	0	0		
Algemene middelen	0	0	0	0		
Totaal stortingen reserves	3.144.409	3.317.039	3.500.095	3.500.095		

Onttrekkingen uit reserves

Baten	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving	Inc. / Str uct
	2025	2026	2027	2028		
Reserve accommodatiebeleid	1.107.643	1.166.482	1.302.915	1.433.104	Onttrekking reserve accommodatiebeleid, 57,2% structureel	s
Reserve accommodatiebeleid	828.278	624.591	465.335	289.105	Onttrekking reserve accommodatiebeleid, 42,8% incidenteel	i
Reserve huisvesting onderwijs	170.563	178.160	188.297	208.045	Onttrekking reserve huisvesting onderwijs, 9% structureel	s
Reserve huisvesting onderwijs	1.728.390	1.728.702	1.688.503	1.643.066	Onttrekking reserve huisvesting onderwijs, 91% incidenteel	i
Algemene reserve	57.000				Voortzetting schooljongerenwerk (SJW)	i
1. Samenleven	3.891.874	3.697.935	3.645.050	3.573.320		
Algemene reserve	62.500				Aardwarmte	i
Algemene reserve	33.649				Uitvoering prioriteiten aanpak Ondernijning	i
2. Leefomgeving	96.149	0	0	0		
Algemene reserve	280.380				Regionaal Investeringsagenda (RIA) Holland-Rijnland	i
3. Bedrijvigheid	280.380	0	0	0		
4. Bestuur en ondersteuning	0	0	0	0		
Algemene middelen	0	0	0	0		
Totaal onttrekkingen uit reserves	4.268.403	3.697.935	3.645.050	3.573.320		

Overzicht van taakstellingen in begroting 2025-2028 Lisse

	2025	2026	2027	2028
1. Programma Samenleven				
Strategische opgave: Kostenvermindering sociaal domein:				
a. HbH light	€ -165.000	€ -165.000	€ -165.000	€ -165.000
Strategische opgave: Subsidieverordening in lijn met de				
b. MAG	€ -100.000	€ -100.000	€ -100.000	€ -100.000
c. Taakstelling WMO	€ -150.000	€ -150.000	€ -150.000	€ -150.000
2. Programma Leefomgeving				
a. Omgevingsdienst West-Holland - onderuitputting uren	€ -50.000	€ -50.000	€ -50.000	€ -50.000
b. Omgevingsdienst West-Holland - zienswijze 2025	€ -23.896	€ -24.720	€ -25.544	€ -26.574
3. Programma Bedrijvigheid				
a. Geen.				
4. Programma Bestuur en ondersteuning				
a. Strategische opgave: Accommodatiebeleid	€ -145.000	€ -145.000	€ -145.000	€ -145.000
b. Energiebesparing	€ -340.000	€ -340.000	€ -340.000	€ -340.000
c. Strategische opgave: Gemeenschappelijke regelingen	€ -	€ -100.000	€ -100.000	€ -100.000
5. Algemene Dekkingsmiddelen				
a. Geen				
Totaal	€ -973.896	€ -1.074.720	€ -1.075.544	€ -1.076.574

Programma Samenleven

1a. Strategische opgave: Kostenvermindering sociaal domein: Hulp bij Huishouden light

In 2023 heeft het Dagelijks Bestuur van de ISD het besluit genomen om een nieuwe voorziening HbH light in te voeren. Doel is om binnen deze voorziening tot kostenbesparing te komen. De uitvoering van dit besluit is in 2024 in volle gang. We kunnen via de rapportages van de ISD de komende jaren volgen in hoeverre de geprognosticeerde besparingen ook daadwerkelijk gerealiseerd worden. We kunnen in dat kader voor het eerst bij de jaarrekening 2024 de balans hierover opmaken.

1b. Strategische opgave: Subsidieverordening in lijn met de MAG

In de begroting 2024 is gerapporteerd over de aanpak rondom het subsidiebeleid. Onderdeel daarvan is ook de realisatie van de taakstelling, zoals afgesproken in het Raadsakkoord. Voor het jaar 2025 zijn we erin geslaagd om de besloten taakstelling concreet in te vullen/ te realiseren. Voor de jaren 2026 en verder zullen nadere voorstellen worden ontwikkeld.

1c. Taakstelling WMO

In aanvulling op de eerdere taakstelling, zoals hiervoor uitgewerkt, is er het afgelopen jaar door de ISD samen met ons gezocht naar aanvullende besparingsmogelijkheden. Eea is ook besproken met en afgestemd in de raadscommissie.

Inmiddels heeft DB ISD op 29 augustus jl hierover concrete besluiten genomen, die ingaan op 1-1-2025. Dit betreft de voorzieningen 'individuele begeleiding' en 'dagbesteding'. Na het vaststellen van de gemeentebegroting zal de ISD een begrotingswijziging opstellen, waarin de taakstelling is verwerkt.

Programma Leefomgeving

2a. Omgevingsdienst West-Holland - onderuitputting uren

De omgevingsdienst West-Holland berekent haar bijdrage door aan gemeenten op basis van het aantal bestede uren aan een gemeente. Deze taakstelling is erop gericht om meer regie te voeren

op de uit te vragen uren bij ODWH en daarnaast het doorbelasten van uren die zijn besteed aan anterieure projecten. Aan deze taakstelling wordt uitvoering gegeven vanaf 2024 en loopt.

2b. Omgevingsdienst West-Holland - zienswijze 2025

Lisse heeft een negatieve zienswijze op de begroting van de OmgevingsDienst West Holland gegeven. Het aantal uren was eenmalig verhoogd in 2024 voor de implementatie van de omgevingswet. De omgevingsdienst heeft onterecht deze verhoging van het aantal uren doorgetrokken in de meerjarenbegroting vanaf 2025. Wij verwachten deze taakstelling samen met de taakstelling van 2a. door meer regie te voeren op de bestede uren in te kunnen vullen vanaf 2025.

Programma Bestuur en ondersteuning

4a. Strategische opgave: Accommodatiebeleid

In het accommodatiebeleid dat in 2024 aan de raad wordt voorgelegd zitten diverse besparingsmogelijkheden ter onderbouwing van de strategische bezuinigingsopgave. Die is met de eerste inzichten bij de begroting 2024 opgehoogd naar € 145.000.

In het accommodatiebeleid worden op basis van scenario's keuzes gemaakt om te komen tot een zo efficiënte en duurzaam mogelijke inzet van onze vastgoedportefeuille. Hierbij wordt gestreefd naar een optimale samenhang tussen vraag en aanbod en beheersing van de beheerlasten en exploitatielasten.

4b. Energiebesparing

In de afgelopen maanden is er gewerkt aan een analyse gemaakt van de ontwikkeling van energieprijzen en de het energieverbruik. Daaruit blijkt dat de prijzen sterk afnemen en zijn er met inkoop besparingen te realiseren. Daarnaast wordt er gewerkt aan meerjaren onderhoudsprogramma's waarin de verduurzaming wordt meegenomen. In het kader van accommodatiebeleid wordt er ook rekening gehouden met verduurzamingsmaatregelen die wettelijk moeten worden uitgevoerd, omdat die zichzelf gaan terugverdienen. Tot slot is de draad weer opgepakt als het gaat om het versnellen van het aanbrengen van LED-lampen in de openbare verlichting. Uiteraard moeten bevindingen en interventies in samenhang worden beschouwd en kunnen we niet stapelen als het gaat om inverteffecten. Evengoed is er voldoende beschikbaar om de ingeboekte besparingen te kunnen realiseren.

4c. Strategische opgave: Gemeenschappelijke regelingen

De toelichting op deze bezuinigingsopgave is opgenomen in het hoofdstuk Van kadernota naar begroting.

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld

In onderstaand overzicht worden de baten en lasten per taakveld getoond. Taakvelden zijn eenheden waarin de programma's zijn onderverdeeld. Dit betekent dat taakvelden over meerdere programma's kunnen zijn verdeeld. Daarom wordt hier een overzicht per taakveld, onafhankelijk van het programma, getoond.

De taakvelden zijn vastgesteld bij ministeriële regeling.

De financiële verordening bepaalt dat de raad de baten en lasten per taakveld autoriseert en dat het college de raad informeert over afwijkingen binnen de taakvelden.

De analyse van verschillen op de taakvelden is opgenomen in de financiële begroting.

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Afval						
Lasten	3.047	3.721	3.991	4.042	4.041	4.038
Baten	-4.401	-5.302	-5.709	-5.780	-5.778	-5.777
Saldo	-1.354	-1.581	-1.718	-1.738	-1.737	-1.740
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten	0	8	0	0	0	0
Baten	-40.915	-43.854	-44.710	-41.985	-42.087	-42.233
Saldo	-40.915	-43.846	-44.710	-41.985	-42.087	-42.233
Arbeidsparticipatie						
Lasten	292	381	360	361	308	308
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	292	381	360	361	308	308
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
Lasten	74	73	77	77	77	77
Baten	-12	-13	-13	-13	-13	-13
Saldo	62	60	64	64	64	64
Begeleiding (WMO)						
Lasten	2.126	2.201	2.365	2.365	2.365	2.365
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	2.126	2.201	2.365	2.365	2.365	2.365
Begraafplaatsen en crematoria						
Lasten	1	2	2	2	2	2
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1	2	2	2	2	2

Beheer overige gebouwen en
gronden

Lasten	430	359	238	237	236	234
Baten	-361	-165	-165	-165	-165	-165
Saldo	69	194	72	71	71	68

Belastingen overig

Lasten	569	302	346	346	346	346
Baten	-228	-128	-168	-168	-168	-168
Saldo	341	174	178	178	178	178

Beschermd wonen (WMO)

Lasten	673	905	947	951	951	951
Baten	-1.157	-483	-796	-796	-796	-796
Saldo	-485	422	151	154	154	154

Bestuur

Lasten	2.180	2.192	2.299	2.238	2.228	2.228
Baten	-53	-69	-69	-69	-69	-69
Saldo	2.128	2.123	2.230	2.169	2.159	2.159

Burgerzaken

Lasten	843	1.148	1.130	1.135	1.046	1.020
Baten	-264	-417	-449	-461	-489	-435
Saldo	580	731	681	674	557	585

Crisisbeheersing en brandweer

Lasten	1.690	1.849	2.065	2.065	2.065	2.065
Baten	-123	-123	-123	-123	-123	-123
Saldo	1.568	1.727	1.942	1.942	1.942	1.942

Cultureel erfgoed

Lasten	53	64	68	68	68	68
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	53	64	68	68	68	68

Cultuurpresentatie,
cultuurproductie en
cultuurparticipatie

Lasten	844	825	777	775	773	771
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	844	825	777	775	773	771

Dagbesteding (WMO)

Lasten	768	792	844	844	844	844
--------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	768	792	844	844	844	844

Economische ontwikkeling

Lasten	829	1.015	955	639	479	479
Baten	-51	0	0	0	0	0
Saldo	779	1.015	955	639	479	479

Economische promotie

Lasten	209	297	242	242	152	152
Baten	-137	-125	-125	-125	-125	-125
Saldo	72	172	117	117	27	27

Geëscaleerde zorg 18-

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

Geëscaleerde zorg 18+

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

Gesloten plaatsing

Lasten	517	76	317	315	314	314
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	517	76	317	315	314	314

Gezinsgericht

Lasten	255	144	134	129	127	127
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	255	144	134	129	127	127

Hulp bij het huishouden (WMO)

Lasten	2.429	2.357	2.461	2.461	2.461	2.461
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	2.429	2.357	2.461	2.461	2.461	2.461

Inkomensregelingen

Lasten	6.687	7.098	6.805	6.936	7.209	7.209
Baten	-3.963	-3.988	-4.871	-4.871	-4.871	-4.871
Saldo	2.724	3.109	1.934	2.065	2.338	2.338

Jeugdbescherming

Lasten	392	387	350	337	331	331
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	392	387	350	337	331	331

Jeugdhulp begeleiding

Lasten	1.545	1.880	1.745	1.700	1.678	1.678
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.545	1.880	1.745	1.700	1.678	1.678

Jeugdhulp behandeling

Lasten	126	116	109	105	103	103
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	126	116	109	105	103	103

Jeugdhulp behandeling GGZ
zonder verblijf

Lasten	18	24	36	35	35	35
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	18	24	36	35	35	35

Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-
verblijf

Lasten	1.776	2.150	2.039	1.972	1.938	1.938
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.776	2.150	2.039	1.972	1.938	1.938

Jeugdhulp dagbesteding

Lasten	950	1.262	1.244	1.214	1.199	1.199
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	950	1.262	1.244	1.214	1.199	1.199

Jeugdhulp met verblijf overig

Lasten	682	978	984	952	935	935
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	682	978	984	952	935	935

Jeugdhulp zonder verblijf
overig

Lasten	89	95	82	77	74	74
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	89	95	82	77	74	74

Jeugdreclassering

Lasten	51	41	46	44	44	44
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	51	41	46	44	44	44

Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)						
Lasten	90	49	89	89	89	89
Baten	-78	-88	-85	-82	-82	-82
Saldo	12	-40	4	7	7	7
Maatwerkdienstverlening 18-						
Lasten	0	0	0	9	9	9
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	9	9	9
Maatwerkdienstverlening 18+						
Lasten	0	0	0	114	114	114
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	114	114	114
Maatwerkvoorzieningen (WMO)						
Lasten	427	523	463	471	471	471
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	427	523	463	471	471	471
Media						
Lasten	734	866	832	832	832	832
Baten	-239	-353	-207	-207	-207	-207
Saldo	495	513	625	625	625	625
Milieubeheer						
Lasten	1.373	2.393	1.793	1.784	1.813	1.842
Baten	-168	-813	-521	-521	-521	-521
Saldo	1.206	1.580	1.273	1.263	1.292	1.322
Musea						
Lasten	78	80	93	93	93	93
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	78	80	93	93	93	93
Mutaties reserves						
Lasten	6.781	17.937	3.144	3.317	3.500	3.500
Baten	-7.875	-18.653	-4.268	-3.698	-3.645	-3.573
Saldo	-1.093	-715	-1.124	-381	-145	-73
Onderwijsbeleid en leerlingzaken						
Lasten	1.086	816	890	713	713	713

Baten	-492	-266	-266	-61	-61	-61
Saldo	594	549	624	652	652	652

Onderwijshuisvesting

Lasten	2.540	2.355	2.236	2.243	2.213	2.188
Baten	-549	-337	-337	-249	-249	-249
Saldo	1.991	2.018	1.898	1.994	1.964	1.939

Openbaar basisonderwijs

Lasten	250	200	200	200	200	200
Baten	-4	0	0	0	0	0
Saldo	245	200	200	200	200	200

Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Lasten	2.773	2.866	2.681	2.793	2.841	2.891
Baten	-51	-53	-53	-53	-53	-53
Saldo	2.722	2.813	2.628	2.740	2.788	2.838

Openbare orde en veiligheid

Lasten	884	1.037	1.089	1.083	1.048	1.048
Baten	-20	-20	-20	-20	-20	-20
Saldo	864	1.017	1.069	1.063	1.028	1.028

Overhead

Lasten	7.909	8.974	9.404	9.374	9.304	9.302
Baten	-13	0	0	0	0	0
Saldo	7.896	8.974	9.404	9.374	9.304	9.302

Overige baten en lasten

Lasten	62	44	-339	-339	-680	-680
Baten	-30	0	0	0	0	0
Saldo	32	44	-339	-339	-680	-680

Overige maatwerkarrangementen (WMO)

Lasten	408	462	461	461	461	461
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	408	462	461	461	461	461

OZB niet-woningen

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-2.753	-2.953	-3.169	-3.169	-3.169	-3.169
Saldo	-2.753	-2.953	-3.169	-3.169	-3.169	-3.169

OZB woningen

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	-4.139	-4.517	-5.047	-5.047	-5.047	-5.047
Saldo	-4.139	-4.517	-5.047	-5.047	-5.047	-5.047

Parkeren

Lasten	170	196	289	288	286	284
Baten	-12	-7	-7	-7	-7	-7
Saldo	158	189	282	281	279	277

Pleegzorg

Lasten	173	183	173	167	163	163
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	173	183	173	167	163	163

Riolering

Lasten	1.521	1.223	1.313	1.367	1.481	1.553
Baten	-2.242	-2.010	-2.134	-2.252	-2.385	-2.465
Saldo	-721	-787	-821	-885	-904	-912

Ruimtelijke ordening

Lasten	1.813	1.816	693	693	693	693
Baten	-649	-5.776	0	0	0	0
Saldo	1.164	-3.961	693	693	693	693

Samenkracht en burgerparticipatie

Lasten	5.886	6.561	2.475	2.457	2.428	2.428
Baten	-4.914	-3.961	-345	-276	-248	-248
Saldo	971	2.600	2.131	2.182	2.180	2.180

Sportaccommodaties

Lasten	3.509	3.390	3.005	2.879	2.881	2.888
Baten	-6.772	-2.056	-2.122	-2.122	-2.122	-2.122
Saldo	-3.263	1.333	883	757	760	767

Sportbeleid en activering

Lasten	7.237	3.088	3.197	3.183	3.183	3.183
Baten	-154	-136	-136	-128	-128	-128
Saldo	7.083	2.952	3.061	3.055	3.055	3.055

Toegang en eerstelijnsvoorzieningen

Lasten	1.615	2.332	2.170	2.175	2.175	2.174
--------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Baten	-19	0	0	0	0	0
Saldo	1.596	2.332	2.170	2.175	2.175	2.174
Treasury						
Lasten	-180	213	-35	-293	-295	-268
Baten	-758	-872	-974	-974	-974	-974
Saldo	-938	-659	-1.009	-1.268	-1.269	-1.243
Verkeer en vervoer						
Lasten	3.323	3.425	3.593	3.800	3.831	3.874
Baten	-592	-169	-197	-197	-197	-197
Saldo	2.731	3.256	3.396	3.603	3.634	3.677
Volksgezondheid						
Lasten	1.489	1.988	1.841	1.769	1.716	1.716
Baten	-275	-290	-265	-197	-143	-143
Saldo	1.214	1.698	1.576	1.573	1.573	1.573
Wonen en bouwen						
Lasten	1.605	1.425	1.324	1.338	1.230	1.230
Baten	-993	-1.094	-901	-864	-743	-743
Saldo	611	330	424	474	487	487
WSW en beschut werk						
Lasten	1.752	1.908	1.836	1.750	1.714	1.714
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.752	1.908	1.836	1.750	1.714	1.714
Totaal saldo taakvelden	0	0	-284	2.792	2.250	2.316